TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

NKRUMAH DÖNEMİNDE GANA (1957-1966)

Yüksek Lisans Tezi

Vincent Mawuli KULLEY

Ankara 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

NKRUMAH DÖNEMİNDE GANA (1957-1966)

Yüksek Lisans Tezi

Vincent Mawuli KULLEY

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ERDEM

Ankara 2018

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
GİRİŞ 1

I.BÖLÜM:
NKRUMAH ÖNCESİ GANA

A. TARİHÇE 7
B. COĞRAFYA 10
C. SÖMÜRGECİLİK 13
D. NKRUMAH'IN DOĞUMU VE İLK YILLARI 16
1. ABD'deki Kwame Nkrumah 19
2. Nkrumah'ın Politik Kariyeri İçin Hazırlanması 22

II. BÖLÜM
NKRUMAH'IN POLİTİK KARİYERİ VE İDEOLOJİSİ

A. NKRUMAH'IN İKTİDARA GELİŞİ 27
B. NKRUMAH'IN İDEOLOJİSİ 31
1. Karşılaştırmalı Düşünceler Ve Marksizm 31
2. Weber 34
3. Bağımlılık Teorisi 35
4. Nkrumah'ın Kalkınma Konusundaki Görüşleri Ve Yeni Sömürgecilik (Neo-Colonialism) 36
5. Sosyalizm Ve Planlı Ekonomi 38
6. Nkrumah'ın Pan Afrikanizm Perspektifi 40
C. HALKIN DÜZENİ PARTİSİ'NİN (CPP) OLUŞTURULMASI 43
D. BAŞBAKAN OLARAK KWAME NKRUMAH 49

III. BÖLÜM
NKRUMAH'IN İÇ VE DIŞ SİYASETTEKİ POLİTİKALARI

A. İÇ POLİTİKASI 57

1. İdare 57

2. Şeflik Sistemi 59

3. Sanayileşme Politikası Ve Volta Nehri Projesi 60

4. Tarım Politikası 64

5. Bedelsiz Eğitim 66

6. Ücretsiz Sağlık Hizmeti 67

B. DIŞ POLİTİKASI 68

1. Afrika Politikası 68

2. Birleşmiş Milletler (BM) Politikası 72

3. Bağlantısızlık 75

4. Gana ve Birleşik Krallık 77

5. Gana ve Amerika Birleşik Devletleri 79

6. Gana ve Doğu Bloku 81

C. NKRUMAH'IN DÜŞÜŞÜ 84

1. İç Faktörler 84

a. Nkrumah'ın Sivil Özgürlükleri İhlal Etmesi 84

b. Sosyal Eşitsizliği Ortadan Kaldırma Yetersizliği 86

c. Ekonomik Sorunlar 87

2. Dış Faktörler 89

a. Komünist İdeoloji ve Yabancı Yardıma Dayanma Olgusu 89

b. Pan-Afrikacılık 91

D. NKRUMAH'A YAPILAN DARBE 93

SONUÇ 96

KAYNAKÇA 103

ÖZET 110

ABSTRACT 111

GİRİŞ

Bu tezde, Dr. Kwame Nkrumah'ın ve hükümetinin, bağımsızlığını yeni kazanmış Gana'yı şekillendirmesindeki rolü incelenecektir. Nkrumah, iktidara geldiğinde, Gana'nın 1951'de ilk siyah başbakanı ve 1957'den 1966'ya kadar devlet başkanı olarak, ulusal sorunlar, Afrika entegrasyonu, Gana'nın modernizasyonu ve anti-emperyalizm gibi sorunlarla karşı karşıya kaldı. Bu sorunların üstesinden gelebilmek için ise devlet kurumlarını kullanarak politik gücünü sağlamlaştırmak zorunda kaldı. Sosyal, politik ve kültürel bir öz-bilinç oluşturmak, hem ulusal düzeyde hem de Afrika kıtasındaki en büyük önceliğiydi.

Nkrumah otobiyografisinde, Marcus Garvey'nin etkisi altında kaldığını belirtmektedir. Garvey kapitalizmi yermekle birlikte anti-sosyalistti.[1] Milliyetçiliğin, siyasi elitlerin ve entelektüellerin ulusal tarihi ve kültürü yaygınlaştırmak için ve ulus-inşaacılık amaçlı olarak kullandıkları, çeşitli sembolleri vardır. Nkrumah da rolünü dini perspektif üzerinden meşrulaştırdı. Yerel yöneticilerin ve dini şahsiyetlerin geçmişte kullandıkları ya da yerel tanrılar için ayrılan dini-politik unvanları ve sembolleri ("Osagyefo", "Mesih" ve "Kurtarıcı") bu doğrultuda kullandığı söylenilebilir.[2]

Nkrumah modernizasyon hedeflerini takip ederken, aynı zamanda toplumun geleneksel sosyal ilişkilerini ve değerlerini ortadan kaldırmayı amaçlıyordu. Bu milliyetçilik biçimini, Tom Narin, gibi bilim insanları, *"Milliyetçiliğin Janus Yüzü"* olarak adlandırmaktadır.[3] Nkrumah, Altın Sahili (*Gold Coast*) veya Gana'yı oluşturan çeşitli etnik gruplara hükmeden, yerel liderlerin sembolize ettiği geleneksel adetleri terk etmiştir.

[1] Türkkaya Ataov, **Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri**, Ankara, Ankara Universitesi Siyasal Bilgiler Fakultesi Yayinlari No:411, 1977, s.317.
[2] Ebenezer Obiri Addo, **Kwame Nkrumah- A Case Study of Religion and Politics in Ghana**, Boston Way Lanham, Maryland, University Press of America, Inc, s.25.
[3] Tom Narin, **Faces of Nationalism**, London, Verso, 1997, s.246

Geçmişin kalıntıları olarak modası geçmiş bu adet ve gelenekleri, kabilecilik ve "politik Balkanlaşmayı" teşvik eden sömürgeci işbirlikçiler ile eş değerde görmekteydi.

Nkrumah'a göre, bu gelenekler ve adetler, ulusal birliğe ve modernleşmeye engeldi. Bu nedenle Nkrumah, bu adet ve geleneklerin etkisini azaltmaya ya da ortadan kaldırmaya çalıştı. İçinde bulunduğu ana ve geleceğe yönelik yeni bir ulusal anlatıyı yaymayı seçti. Kendisini ulusun tek "Kurucu Babası" olarak tanıttı ve Afrika Sosyalizmi aracılığıyla modernleşme ve kalkınmaya odaklandı. 1961-1965 yılları arasında Akosombo Barajı ve Güç İstasyonunun inşasından oluşan devasa Volta Nehri Projesi, Nkrumah'ın ileriye dönük, devlet öncülüğündeki sanayileşme ve modernleşmeye ne denli odaklandığının temel örneğidir.

Akosombo Barajı'nın inşası Gana'nın modernizasyon programında önemli bir adımdır. Bu yatırım, Gana'nın bugüne kadarki en büyük yatırım projesi olmaya devam etmektedir ve baraj Gana'ya ve komşuları Togo ve Benin'e hidroelektrik enerji verme imkânı kazandırmaktaydı.[4] Kwame Nkrumah'ın yönetiminde ideolojinin rolü etkili oldu. Nkrumah, "Nkrumaizm" olarak bilinen yeni bir politik din biçimi ve "*Consciencism*" olarak bilinen politik bir ideoloji yarattı. Bu ideolojiler, Gana'nın ve Afrika'nın Batı ve Doğu felsefelerine karşı tepki niteliği taşımaktaydı. İngiltere'de Nkrumah'ın komünist örgütler içerisinde yer alması, bu gibi örgütlerin nasıl çalıştığını anlamasını sağladı. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğu dönem, Nkrumah "Kapitalizm ve Emperyalizm"in birbiri ile iç içe olduğunu fark etmesini sağladı.

Bir ulusun dış politikasının formüle edilmesi ve yürütülmesi, bir milletin diğer milletlerle ve uluslararası toplumla nasıl bir ilişki kurmak istediğini tasvir eder. Ulusun bu politika kararı hem iç hem de dış faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar ekonomik, sosyal,

[4] http://www.vra.com/about_us/profile.php

politik ve kültürel olgunluğu destekleme arzusunu içerebilir. Ayrıca, ulusun liderliğinin ideolojik eğilimi, politika karar verme sürecinde önemli bir faktör teşkil etmektedir.[5]

Bağımsızlığından bu yana, söz konusu akımlar, Gana'nın dış politika karar verme sürecini etkiledi. Bu akımlar, Gana'nın diğer Afrika ülkeleriyle ve uluslararası toplumla ilişkilerini etkiledi ve bir şekilde Gana Hükümeti'yle, Afrika kıtası ve uluslararası toplumdaki diğer hükümetler arasında güvensizliğine yol açtı. Bu, bir dereceye kadar Nkrumah Hükümeti'nin ulusal ve uluslararası alanda siyasi performansını zayıflattı.

Nkrumah Hükümeti, milliyetçiliği, bağlantısızlığı ve Pan-Afrikanizm'i destekleyerek "anti-sömürgeci" ve "anti-neokolonyalizm" yanlısı duruşu benimsedi. Bununla birlikte, hem Batı'dan hem de Doğu'dan gelen yardımları da kabul etti. Nkrumah hakkında çok sayıda eserin yayınlanması ve Nkrumah'ın sıfırdan kendini var ederek siyasi kariyerinde zirveye ulaşması, onu genel olarak ve özellikle Gana ve Afrika için bir kurtuluş sembolü haline getirmiştir. Nkrumah'nın düşüşü yazarların onun hakkındaki görüşlerini değiştirdi ya da kendisine verilen desteğin geri çekilmesini beraberinde getirdi. Scott Thompson, "Nkrumah, başarısızlık için gerekli bedeli ödedi." Ali Mazrui, "ülkeyi bağımsızlığa liderlik ederek Nkrumah'ın büyük bir Gana'lı olduğunu" belirterek, onu "Leninist Çar" olarak tanımladı. Pan-Afrikanizm'i politik bir fikir olarak yükseltmesi onu "Büyük Afrikalı" yapmaktaydı. Ancak, bağımsızlıktan sonra iç siyasetteki aşırılıklarının trajedisi ile Nkrumah, bir "Ganalı" olarak kaldı." [6]

Bununla birlikte, Nkrumah hakkında daha dengeli başka bir çalışma daha yapılmıştır. David E. Apter *"The Gold Coast in Transition"* (1958) adlı kitabında, Nkrumah'ın Gana'nın geleneksel siyasal kurumlarından modern bir topluma geçişi

[5]Scott. W. Thompson, **Ghana's Foreign Policy, 1957-1966: Diplomacy, Ideology, and the New State**, New Jersey: Princeton University Press, 1969, s. 27.
[6] Omari H. Kokole, **The Global African: A Portrait of Ali A. Manzrui**. Ed: Omari H. Kokole. Trenton, NJ Asmara, Eritrea, Africa World Press Inc.,1998, s. 69.

konusunda birçok seçeneğe sahip olduğunu anlatmaktadır. Apter, yeni ulusal hükümet bir kez hayata geçirilebildiğinde, yerel siyasal hayatın yeniden canlandırılmasının, kapitalist politikadan ziyade seküler çerçeve içinde gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Bu, Nkrumah'ın temel amacını teşkil etmekteydi. Amaç, homojen olan ve aşiret çizgisinin ötesine bakan, ancak milliyetçiliğe yoğun biçimde eğilimli olan modern Gana'yı inşa etmekti. Bu nedenle, Nkrumah, sürekli olarak Ashanti, Ewe, Ga, Fanti, vb. ziyade önce Gana'lı olduğunu savundu.

Nkrumah'ı ve onun dönemini anlatan bir başka kayda değer yayın ise Manning Marable'ındır. Manning Marable'ın, *African and Caribbean Politics: From Nkrumah to Maurice Bishop (1987)*, adlı kitabı, Nkrumah'ın nasıl iktidara geldiğini ele almakta ve Nkrumah sonrası dönemde, gelecekteki olasılıklar hakkında varsayımlarda bulunmaktadır.

Gana'nın bağımsızlığından bu yana dış politikasında önemli bir otorite K.B. Asante ve onun "*Foreign Policy of Ghana since Independence*"[7]isimli kitabıdır. Yaptığı bu çalışmada, Nkrumah'ın Gana'yı uluslararası toplumda yeni ve bağımsız bir ülke haline getirmeye yönelik sıkı çabalarından bahsetmektedir. Asante, yine bu çalışmada, bir ülkenin dış politikalarının ideolojik yönelim ve yönetici sınıftan nasıl büyük ölçüde etkilendiğini de anlatmaktadır. Asante'nin dış politika çalışmaları, bu çalışmaya büyük ölçüde katkıda bulunsa da, bununla sınırlı kalmaktadır. Kwame Nkrumah'nın kendisi de üretken bir yazardı. Otobiyografisi, kendisinin öz-algıyı takdir etmesinin en iyi yollarını sunmaktadır.[8] Bu, Nkrumah'ın hem yurtiçinde hem de yurtdışında karar verme sürecinde çok etkili oldu.

[7]K.B. Asante, "Foreign Policies of Ghana since Independence" in Foreign Policy Making in Ghana: Options for 21st Century, Accra: Friedrich Ebert Foundation, 1997, s.33.
[8] Kwame Nkrumah, **Autobiography of Kwame Nkrumah**, Thomas Nelson and Sons Ltd, Edinburgh, 1959. s.76.

Bu bağlamda, bu tez çalışmasında, bağımsızlığını yeni kazanan Gana'nın lideri olarak Nkrumah'ın giderek otoriter bir eğilime sapmasına ve bir kişi kültünün inşa etme çabasına karşılık "büyük bir adam" olduğu varsayımlarından uzak durulacaktır. Yine de, Nkrumah'ın 20. Yüzyılın ilk evrensel Afrikalısı olduğun iddiası kısaca tartışılacaktır. Nkrumah'ın siyasi düşünceleri, bağımsızlık kazanma ve sömürge Altın Sahili'nin yeniden inşasına büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Görüşleri, siyasi düşünceleri ve aktivizmi, Afrika kıtasının tamamı üzerindeki politik özgürlük bilincini ateşledi. Bu özelliği, kıtadaki diğer birçok liderleri etkiledi, böylece çeşitli ülkelerde kurtuluş mücadelesine başladı. Nkrumah'ın bu bağlamda bir siyasi miras bıraktığı aşikârdır.

Nkrumah, Afrika özgürleşmesinin babası olarak yaygın bir şekilde lanse edildi. Ayrıca, milliyetçiliğin savunuculuğunu yapan Pan-Afrikanizm önde gelen ismiydi. Onun "Pan-Afrikanizm" e dair görüşleri, gelişmenin yalnızca Afrika ülkelerinin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki model gibi politik birliğinin sağlanmasıyla olacağını ileri sürerek Afrika Birliği Örgütü'nün (OAU) oluşturulmasını önermekteydi, daha etkili bir şekilde Afrika'ya uygulanabileceğini vurguladı.

Ulusal cephede, bu bağımsızlığın halk için halk tarafından kullanılması gerektiğini, sosyalizmin ekonomik kalkınmanın aracı olduğunu, sosyalizmin halktan yabancılaştırılmasının gerektiğini savundu. Sosyalizm, toplumsal evrimin sömürgecilik tarafından yok edilmesinden önce, dış ve özel çıkarların, topluma hükmetmemesi ve devletin halkın bağımsızlığını ve güvenliğini savunması gerektiğini söylemeden önce, eşitlikçi ve hümanist geçmişle bağlantı kurmalıdır. Nkrumah, ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel özgürlüğün ekleneceği bir siyasi ortam içerisinde, Gana'nın siyasi özgürlüğünü aradı.[9]

[9]A.C. Boateng, **The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana**, African Studies, Lewiston: Edwin

Nkrumah fenomeninin karmaşıklığı nedeniyle, Gana'daki ve uluslararası alandaki Nkrumah'ın rolü bu çalışmada sadece kısmen açıklanabilir. Bu çalışmanın amacı Nkrumah yönetiminin iç ve dış politikadaki icraatlarını ele almanın yanı sıra Gana ulusunun inşasındaki rolünü de analiz etmektir.

Birinci bölümde, Kwame Nkrumah'ın öncesi Gana, coğrafya, sömürgecilik, doğuş ve erken dönem yaşantısı ele alınacaktır. İkinci bölümde, onun iktidara yükselişi ele alınacaktır. Ayrıca, bu bölümde Nkrumah ideolojisinin kuramsal çerçevesi çizilecektir. CPP'nin kuruluşu ve Nkrumah'ın Gana'nın ilk siyasi lideri olması konuları ele alınacaktır.

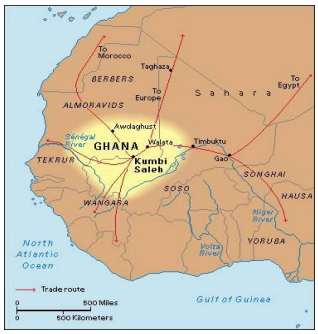
Üçüncü bölümde, Nkrumah'ın iç ve dış siyasetteki politikaları da bu başlık içerisinde incelenecektir. Nkrumah'ın gücünün ve etkisinin azalmasına yol açan faktörler ele alınacaktır. Bu faktörler iç ve dış faktörler altında gruplandırılmıştır. Bu faktörler çerçevesinde Nkrumah'ın dış politikadaki başarısı değerlendirilerek; Afrika Birliği ve Afrika Sosyalizmi gibi 1960'lara yön veren büyük fikirlerin prestij kaybının nedenlerine ulaşılmaya ve Nkrumah'a yapılan darbede etkili olana faktörlerin belirlenmesine çalışılacaktır.

Mellen Press. 2002.s. 93.

I.BÖLÜM:
NKRUMAH ÖNCESİ GANA

A. TARİHÇE

Modern Gana Devleti'nin ismi, 6 Mart 1957 tarihinde, ülke İngilizlerden bağımsızlığını kazandığında antik Gana İmparatorluğu'na atfen Kwame Nkrumah tarafından verilmiştir. [10] Gana İmparatorluğu (790 ile 1076)ve şu anki güney Moritanya topraklarında kurulmuştu. İmparatorluğun başkenti Koumbi Saleh'di ve ülkede Soninke ve Mande dilleri kullanılmaktaydı. İmparatorluk, Majan Dyabbe Cisse ailesinden gelen hanedanlık tarafından yönetilmiştir. İmparatorluğun ekonomisi, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Avrupa ile mamul ürünler karşılığında ihracı yapılan altın, fildişi ve tuz ticaretine dayanmaktaydı.[11] 1059 tarihi itibariyle İmparatorluk nüfus artışı ve karşılaşılan mali güçlükler nedenleriyle düşüşe geçti. Bu durum, İmparatorluğun ekonomisini çökertti. 1062 tarihinde, Ebu Bekir İbni Ömer'in komutasındaki Almoravidler tarafından İmparatorluğun çöküşü ile sonuçlanacak olan bir savaşı başlatan bir saldırı başlatıldı.

Antik Gana İmparatorluğu[12]

[10] Frederic P. Miller, Agnes F. Vandome, John McBrewster (Ed), **History of Ghana,** Bassin, Mauritius, Alphascript Publishing, 2009, s. 29.
[11] **Ibid,** s. 25.
[12] Historical maps of Ghana Empire, http://www.worldhistoricalatlass.com.

İlerleyen dönemde Gana sömürge haline gelmeden önce, kuzeyde Gonja, orta veya iç kesimde Ashanti ve sahil boyunca da Fante isimlerindeki bağımsız krallıklardan oluşmaktaydı.

Sömürge dönemi öncesi Gana, ekonomik yapıyı belirleyen arazi mülkiyetiyle birlikte tarımsal bir ekonomiye sahipti. Araziler, aileler arasında, ailelerin her bir üyesinin üretimden adil bir pay almasıyla eşit olarak paylaştırılmıştı. Bu aynı zamanda arazinin kullanılması için hiçbir ücret ödenmemesi anlamına geliyordu. Her ne kadar arazi eşit bir şekilde paylaştırılmışsa da, toplumda bu haktan faydalanamayan bazı insanlar da vardı. Bu hakları elde edemeyenler yabancılar ve mahkûmlardı. [13] Söz konusu kesimler ya araziye erişim haklarından ya da arazinin kullanım haklarından men edildiler ya da araziyi kullandıklarında kullanım için ücret ödediler veya hizmetçi ve köle olarak çalıştılar. Arazi sisteminin amacı görece eşitlikçi bir sistem kurmak ve arazi mülkiyetinin birkaç kişinin eline geçmemesini sağlamaktı. Bu durum, herkesin benzer gıda, mesken ve giyim kuşam standartlarına sahip olduğu eşitlikçi bir gelir dağılımına neden olmaktaydı. Fakat her ne kadar arazi kullanım kanunları gücün ve zenginliğin birkaç kişinin elinde toplanmasını önleme amacını gütse ve bu tür bir minyatür sistem varlığını sürdürse de sistem toplumun geniş kesimleri için genişletilemedi. [14]

Bu krallıkların ekonomileri büyüdükçe takas ekonomileri haline geldiler, yani ürünlerin satın alınması için para bir araç olarak kullanılmadı, bunun yerine ürünler ve hizmetler köyde, aileler arasında ve hane halkları arasında karşılıklılık ilişkisiyle takas edildi. Krallıklar arası ticaret ülkeleri daha büyük bir ekonomi içinde bütünleştirdi.

[13] Stephen H. Hymer, ‘’Economic Forms in Pre-Colonial Ghana,’’ **The Journal of Economic History**, Vol: 30, No.1, (March., 1970), s. 34.
[14] **Ibid,** s. 38.

Krallıkların en fazla takasını yaptıkları ürünler; köle, altın, tuz, tekstil ürünleri, demir, bakır ve pirinç metaliydi. [15]

Kabile şefleri tarafından yönetilen bu krallıkların hükümetleri karmaşık bir bürokrasi üzerine inşa edilmişti. Örneğin, başkenti Kumasi olan Ashanti Krallığı ele alındığında, İngilizler, Fransızlar, Hollandalılar ve Araplar ile ilişkilerle alakalı devlet işlerinden sorumlu olan bakanlıklarının olduğu görülmektedir.[16] Bu devletlerin iktidar yapısının tepesinde birkaç yerli kabilesinden birisinin liderinin göreve getirildiği krallar vardı. Kralların kendilerine verilen yasama ve yürütme yetkileri vardı ve ölüm cezasını verebilecek tek merciiydiler. Savaş zamanında ordunun başkomutanıydılar. Kralın altında krallıkların belirli kısımlarını yöneten önceden kabilelerinin reisleri olan kralın altında görev yapan kabile reisleri ve hiyerarşik sırasıyla ailelerin reisleri vardı. Krallıkların aynı zamanda krallar için danışman olarak görev yapan kabilelerin ileri gelenlerinden oluşan meclisleri vardı ve bu da pratik açıdan bir çeşit denetim ve denge unsurunu teşkil ediyordu. [17]

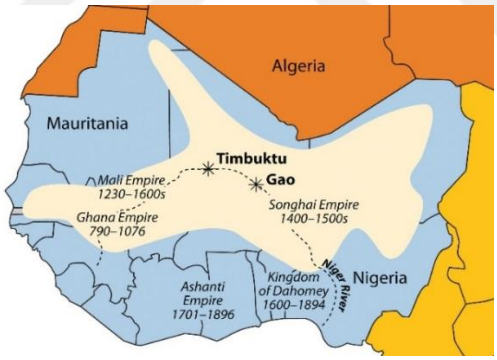
Sömürge dönemi öncesi krallıkların çoğu teokrasiyle yönetilmekteydi. Bu krallıklar uyuşmazlıkları çözerken seküler kanunlardan ziyade dini kanunları kullanıyorlardı. Modern devlette suç olan şey, bu krallıklarda günahtı. Bu günahlara uygun cezaların verilmemesi ataların ruhları tarafından suçu işleyenin lanetlenmesine sebep olabilirdi. Genellikle, bazı suçlara (günahlara) ceza olarak sürgün ve hapis cezaları ve şüphesiz bir şekilde ispat edilen cinayet vakalarında da ölüm cezaları verilmiştir. [18] Uyuşmazlıklar önce ailede, burada

[15] Stephen Baier, "The Exchange Economy of Pre-Colonial Tropical Africa by Lars Sundstrom," **The International Journal of African Historical Studies,** Vol.10, No.2, (1977), s.365.
[16] Miller, Vandome ve McBrewster , **History of Ghana,** s.37**.**
[17] **Ibid,** s. 37.
[18] I**bid**, s. 39.

çözülmemişse klan seviyesinde çözülmekteydi. Burada da çözülmemişse uyuşmazlık köy reisine götürülmekte son aşamada ise Kral'a götürülmekteydi. [19]

B. COĞRAFYA

Yukarıda da belirtildiği gibi, sömürgecilik döneminden önceki Gana'yı meydana getiren ana krallıklar Gonja, Ashanti ve Fante'ydi. Ashanti Krallığı bunlar arasında en güçlü ve baskın olandı. Aynı zamanda Ashanti Konfederasyonu veya Asanteman olarak bilinen ve hâlihazırda Gana'nın Ashanti bölgesi olan Ashanti Krallığı (1701 - 1896) bağımsız bir devletti. Kuzeyde Dagomba Krallığı ve doğuda Dahomey Krallığı tarafından çevrelenen krallık Gana'nın orta kesimlerinden başlayıp günümüzün Togo Cumhuriyeti'ne ve Fildişi Sahili Cumhuriyeti'ne kadar uzanıyordu.

Ashanti Krallığı

Ashantiler Gana'daki ana etnik gruptur. Bu grubun Gana İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Nijer Nehri'nin kuzeybatı kesimlerinden göç ettiğine inanılır. Bu grup günümüz Gana'sının orman kuşağına göç etmiş ve küçük devletler kurmuştur.[20] Krallık farklı klanların birleşmesi, askeri seferler sonucunda diğer klanların boyunduruk altına alınması ve krallığın rahibi olan Okomfo Anokye tarafından göklerden idare edildiğine

[19] Philip Osafo-Kwaako, ''Political Centralization in Pre-Colonial Africa,'' ***Journal of Comparative Economics,*** Vol: 41. No: 3 (January 2013), s. 18.
[20] Ivor Wilks, ''Asante in the Nineteenth Century: The Structure and Evolution of the Political Order,'' ***The Journal of African History,*** Vol: 17, No: 1, (1976), s. 138.

inanılan "Altın Taht"ın ortaya çıkmasıyla oluşturulmuştu. Bu taht, Ashanti halkının ruhu olan Sunsum'u içerdiği için Ashanti halkı için kutsal hale gelmişti ve halen de kutsaldır.[21] Krallığa hükmeden, ilk kralı Osei Tutu olan bir hanedanlıktı. Osei Tutu'ya "*Asantehene*" deniliyordu. Bu krallığın ekonomisi altın, kola (kola ağacının meyvesi), köle ticareti ve tarıma dayanıyordu. Ashantiler komşu imparatorluklarla ticaret yaptılar ve köle ticaretinden elde ettikleri büyük kârlar o dönemde krallığı önde gelen bir ekonomi haline getirdi.[22]

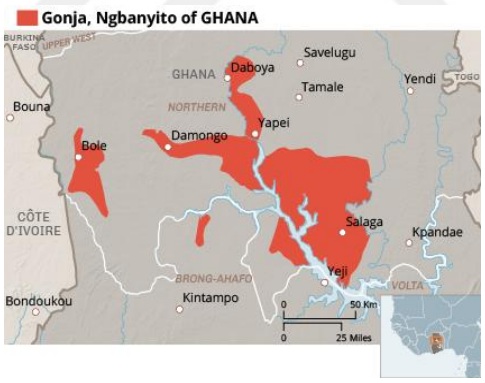
Her ne kadar yönetim bir krallık olsa da, bir seçim sistemleri vardı. Alt kabile reislerinin seçiminde hatta *Asantehene*'nin seçiminde, reislerin soyundan gelen üst düzey bir kadın reislerin soyundan gelenlere danışarak kimin *Asantehene* veya Kral olacağıyla ilgili olarak bir seçim yapmaktaydı. Sonrasında, seçilen kişi kabilelerin ileri gelenlerine ve halka takdim edilirdi. Halkın onayı üzerine, seçilen kişi *Asantehene* olur, fakat reddedilirse süreç yeniden başlar.[23]

Ashanti Krallığı'nın genişlemeci bir politikası vardı ve bu yüzden de diğer krallıklarla savaşa girişti. O zaman Fante Devleti'ne, Ga gibi daha küçük devletlere karşı savaşan ve Avrupalılara karşı direnen en güçlü ordulardan birine sahipti. Bununla beraber, İngilizler 1896 tarihinde daha güçlü bir ordu ile krallığı işgal ettiler, Kralı tahtından indirip Seyşeller'e sürgüne gönderdiler ve Krallığı kendi topraklarına kattılar.[24]

Gonja'nın kökeni ise antik Sudan İmparatorluğu'ndan, kuzey Gana'da hâlihazırdaki yerlerine göç etmelerine dayanır. Gonja'nın, bir ülkeyi işgal edip ele geçiren ve bir krallık kurana kadar o ülkeyi oğlunun veya güvendiği bir yöneticinin kontrolüne bırakan Sumaila Ndewura Jakpa tarafından yönetilen savaşçı bir grup olduğuna inanılır. Krallığın kurulmasından sonra, Gonja'nın ekonomisinin ana gelir kaynağı haline gelen kola ve tuz

[21] Alan Lloyd, **The Drums of Kumasi**, Panthers, London, 1964 s.23.
[22] **Ibid**, s. 37.
[23] **Ibid**, s. 41.
[24] Miller, Vandome ve McBrewster, **History of Ghana,** s. 42.

ticareti kontrol altına alındı.[25] Bu, Gonja Krallığı'nın Ashanti ile Yukarı Nijer'in Mande arazileri arasındaki bağlantıyı sağlayan kuzeyde bulunması sebebiyle mümkün olmuştu. Ticaretin yanında, halkın çoğunluğu süpürge darısı, akdarı, tatlı patates ve yer fıstığı tarımı ile uğraşıyordu. Ekim dikim işleri çoğunlukla erkekler tarafından yapılıyor, kadınlar ise hasadı gerçekleştiriyordu. Gonja toplumu sınıflı bir sosyal yapıya sahipti, toplumda kabile reislerinin aileleri ve sıradan halk vardı. Hükümet şekli, "*Ya-na*" olarak adlandırılan bir önceki kralın oğullarının kabile reislerinin aileleri arasında dönüşümlü olarak krallıkta kral olabileceği merkezileşmiş bir monarşiydi.[26] Her ne kadar İslamiyet ve Hristiyanlık bölgede bir miktar etkiye sahip olsa da, Gonja halkı dinsel açıdan atalar kültüne ve yeryüzü kültüne inanıyordu.

Gonja Krallığı

19. yüzyılın sonu itibariyle, Gonja Krallığı'nın gücü bir dizi savaş aracılığı ile kuzey kesimlerinde genişleyen Ashantiler tarafından sarsıntıya uğratıldı. Bu durum Krallığın

[25] http://spenceringhana.blogspot.com/2012/11/short-history-of-gonja-kingdom.html
[26] www.britannica.com/topic/Dagomba#ref278682

ordusunu zayıflattı ve liderleri olan Jakpa'nın Ashantilere karşı savaşı kaybetmesine yol açtı. [27]

Fante Krallığı, sömürge öncesi Gana'nın bir diğer önemli krallığıydı. Fante halkının daha geniş Akan halkının göç hareketinin bir parçası olduğuna inanılmaktadır. Fante Krallığı'nın kurulduğu alan, Demir Dağı'ndan başlayıp sahilde bulunan günümüzün Mori şehri yakınlarına ve Winneba'nın doğu kıyılarına kadar devam eden dar sahil şeridinden ibaretti. Krallık, zamanla Avrupalılar için ana ticaret kasabaları haline gelen Efuafo, Fetu, Asebu ve Agona gibi küçük sahil devletlerinin kontrolünü ele geçirdi.[28] Ashantilerin aksine Fante Krallığı hiçbir zaman merkezileşmiş bir devlet haline gelemedi fakat Ashantilerin genişlemeci politikalarını dengelemek için Nzima, Twifu ve Wassa ile bir dizi barış ve savaş dönemine ait ittifaklara girdi. Esas amaçları siyasi ve ekonomik bağımsızlıklarını sürdürmekti. Ticarete ilaveten, Fante Krallığı'nın ekonomisi balıkçılık, tuz üretimi ve hane halkının iş gücünün yoğun olarak kullanıldığı tarım faaliyetlerine bağlıydı ve diğer durumlarda ve ekonomik faaliyetlerin yıllık döngüsü içinde arazilerin ekilip biçilmesi için işgücü paylaşımı yapılmaktaydı. [29] Kabile reisinin iktidara gelme biçimi Ashantilerin seçim sistemine benziyordu

C. SÖMÜRGECİLİK

Gana topraklarına Avrupalıların gelişi var olan devletlerin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yapısını etkiledi. 1471 yılında Elmina'ya ilk gelenler Portekizlilerdi. Portekizliler sahildeki devletlerle yani Fanteler ile on bir yıl irtibat kurduktan sonra ticaret

[27] D.H. Jones, "Jakpa and the Foundation of Gonja: Transactions of the Historical Society of Ghana" ***Historical Society of Ghana***, Vol: 6, No: 16, (1962), s. 25.
[28] Roger S. Gocking, **The History of Ghana**, Westport, Greenwood Press, 2005, s. 24.
[29] Rhoda Howard, "Formation and Stratification of the Peasantry in Colonial Ghana." **The Journal of Peasant Studies**, Vol: 8, No: 1, (1980), s. 73.

amacıyla kullanmak için ilk kalelerini inşa ettiler.[30] Portekizliler altın madenciliği yapmaya, şekerkamışı tarlalarını işlemeye ve bunları ithal etmelerine yardım eden köle ticaretine başladılar. Kölelerin kullanılması Atlantik Okyanusu'nu aşan köle ticaretinin başlamasına sebep olacaktı. 1637 tarihinde, Hollandalılar Portekizlilerin Altın Sahili'nde bulunan tekelini ortadan kaldırdılar ve 1642 yılı itibariyle Portekizlileri tamamıyla Altın Sahili'nden attılar. Sonrasında İngilizler, İsveçliler, Danimarkalılar, Fransızlar birlikte Altın Sahili'nin ticari faaliyetlerine katılmak için bölgeye geldiler ve sahil boyunca kaleler ve hisarlar inşa ettiler. Bunlar arasında 1661 yılında Accra'da inşa edilen Christianborg ve İngilizlerin ele geçirdiği 1665 yılında İsveçliler tarafından inşa edilen Cape Sahili Kalesi önemlidir.[31] Bu kale ve hisarların yapılması bu bölgede ticaretle ilgili rekabetin ne denli yoğun olduğunu göstermektedir.

Yerel halkın Avrupalılarla olan etkileşimi bölgede var olan krallıklar üzerinde çok büyük etkiler yaratacaktır. Avrupa dilleri ticaretin genel geçer dilleri olarak kullanılmaya başlandı. İlk olarak Portekizce kullanıldı fakat daha sonra İngilizce ağırlık kazandı. Avrupalılar yalnızca ticaretle ilgilenmekle kalmıyor, aynı zamanda sahildeki topluluklara Hristiyanlığı ve Batılı eğitim sistemini de getiriyorlardı. Bu Avrupalıların 19. yüzyılda ticareti geliştirmesine yardımcı olmak için gerekliydi.[32] 19. yüzyılın sonları itibariyle İngilizler Ashantilerin sahil bölgesinde genişlemeci politikalarını sınırlayarak ve diğer Avrupalı ülkelerin kalan çıkarlarını devralarak Altın Sahili'ndeki ticari faaliyetlerini arttırmaya başladılar. İngilizler Ashantilere karşı korumak amacıyla Fanteler ile "1844 Anlaşması" olarak bilinen bir anlaşma yaptılar.[33] Bu anlaşmayla yerel kabile reisleri, ülkenin geleneklerini İngiliz kanunlarının genel prensiplerine uydurmak için halkları

[30] Gocking, **The History of Ghana**, s. 25.
[31] I**bid**, s. 26.
[32] I**bid**, s. 30
[33] A.W. Lawrence, **Trade Castles and Fort of West Africa**, Standford, California, Standfrod University Press, 1963, s. 42.

üzerindeki hükümranlıklarından ve yargılama haklarından vaz geçip bu hakları İngilizlere devrettiler. 1874 yılı itibariyle, İngilizler sahildeki manda devletleri "Altın Sahil Sömürgesi" olarak ilan ettiler. İngilizler ithalattan ve ihracatdan vergi almaya başladılar ve İngiliz sitili mahkemeler kurdular. 1876 tarihinde İngiliz hukuk sisteminin etkisini arttırmak için "Anayasa Mahkemesi Talimatnamesi"ni ve ilgili "Ceza Usulü Talimatnamesi"ni yürürlüğe koydular.[34] Zaman içinde sahil dışındaki bölgelerle de ilgilenmeye başladılar ve sonuçta 1902 yılı itibariyle Ashanti bölgesinin ve kuzey topraklarının İngiliz Mandası altına alındığı ilan edildi.[35]

Bu dönemde İngiliz yönetimi Altın Sahili'nde daha da belirgin bir hale geldi. Bölgeyi yönetmesi için İngiltere'den bir vali getirildi, idari ve yasal konseyler oluşturuldu. Yerel hizmetleri kontrol eden merkezi bir sömürge hükümeti işlevsel hale getirildi. Fakat İngilizler Altın Sahili'ni yönetmek için "dolaylı yönetim" metotlarını kullandılar. Bu sistemde geleneksel kabile reisleri İngilizlerin sömürgeci politikalarını uygulamak için kullanıldılar. Bu tür bir yönetim, İngilizlere karşı muhalefeti en aza indirerek yerel halkı yönetimin bir parçası haline getirdi, bu tür bir yönetim düşük bir maliyete sahipti çünkü sahada İngiliz memurlarının sayısını azaltırken yerel halkı İngiliz siyasi kurumlarının ve değerlerinin etkisine sokuyordu.[36] İngiliz yönetimi altında geçen yıllar, Altın Sahili'nin ekonomik ve sosyal gelişimini değişikliğe uğratmıştır. İngilizler, önemli ticari merkezleri birbiri ile bağlamak için1898 yılında faaliyete geçen Sekondi – Tarkwa demiryolu gibi altyapı tesislerini inşa etmeye başladılar, yollar inşa edildi iletişim ve posta hizmetleri başlatıldı. Kakao başta olmak üzere Avrupalıların fabrikalarını beslemek için yetiştirilen ürünler daha ticari bir hal almaya başladı. Aynı zamanda, altın madenciliği geliştirildi ve daha fazla miktarda altın çıkarılmaya başlandı. Avrupa tarzında eğitimle ilgili olarak, devlet

[34] Gocking, **The History of Ghana**, s.38.
[35] Miller, Vandome ve McBrewster , **History of Ghana,** s. 5.
[36] **Ibid**, s. 6.

ve misyoner okulları için devletin finansal desteğinin düzenli olarak artmasıyla Hristiyan misyonerler aracılığı ile birçok okul kuruldu.[37]

Altın Sahili, dünya savaşlarında İngilizlere yardımda bulundu. Bu savaşlardan sonra savaş sonrası enflasyon ve istikrarsızlıkla ilgili sıkıntılar savaştan dönen gazilerin yaşam şartlarının kötüleşmesine sebep oldu ve bu da Altın Sahili'nde huzursuzluğun ve kargaşanın artmasına yol açtı. İngiliz Hükümeti'nin gazilere verdiği sözleri yerine getirmemesi ve Gana halkına çok uzak savaşların etkilerine maruz kalınması, Altın Sahili'ndeki elitler arasında güçlü bir milliyetçilik ruhunun gelişmeye başlamasına sebep oldu.

D. NKRUMAH'IN DOĞUMU VE İLK YILLARI

Modern Afrika tarihini yazılırken belirgin bir şekilde öne çıkan bir isim Kwame Nkrumah'dır. Kwame Nkrumah'ın doğum günü konusunda çelişkili tarihler mevcuttur. Kendi kitabı olan "Kwame Nkrumah'ın Otobiyografisi" nde annesi doğum tarihini 1912 yılı olarak anmıştır ve bundan sonra kırk beş günlük Kuntum Festivali (Nzima halkı tarafından kutlanan bir şölen) yapılmıştır. Onu takdis eden katolik papaz ise 21 Eylül 1909 tarihini kaydetmiş ve tüm resmi belgelerde bu tarih kullanılmıştır.[38] Nkrumah Altın Sahili'nin en uçta güney doğusunda bulunan Nzima denen küçük bir kıyı kasabasında fakir bir tacir ile bir altın işçisinin çocuğu olarak doğmuştur. O dönemde kasabanın yaklaşık olarak 100.000'e yakın nüfusu vardı ve Avrupalı yerleşimciler kasabayı "Apolonia" olarak biliyordu.

Nkrumah'ın doğumu Nzima topraklarında pek çok kutlamalara yol açmıştır. Onun doğumu babaannesinin cenaze töreni ile çakışmıştır. Bu nedenle, Nkrumah'ın yaşı,

[37] **Ibid**, s. 8.
[38]Kwame Nkrumah, **The Autobiography of Kwame Nkrumah**, Edinburg, Thomas Nelson and Sons Ltd, 1959, s.1.

doğumunun, babaannesinin vefat ettiği gün ile çakışması nedeniyle hesaplanabilmiştir. Bununla birlikte, Akanlar arasında cenaze töreni önemli bir dini töreni niteliği taşımaktadır. İkinci olarak, Nkrumah'ın doğumu annesi üzerine konan kısır etiketini kaldırdığından neşeye yol açmıştır. Annesi Kwame Nkrumah'a hamile iken pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Bununla birlikte, erkek bir oğul doğurmuştur. Bu doğum aileye büyük bir talih getirmiştir. Babasının altıncılık işi şekillenmeye başlamış ve annesinin ticaret işi de gelişmiştir. Bu durum ailenin onun eğitimini finanse etmek için kullandığı biraz para kazanmasına yardımcı olmuştur. [39]

Nkrumah çocukluğunda toplumunun tarihini, geleneklerini ve adetlerini ebeveynlerinden ve kasabasındaki yaşlılardan öğrenmiştir. Onun toplumu daha sonraki yaşamında karakterini şekillendiren kuvvetli ahlaki davranış kuralları olan Tanrı'dan korkan bir toplum idi. Altı yaşında iken babası onu ailesinin tekrar yerleştiği bir kasaba olan Half-Assini'deki Roma Katolik ilkokuluna kaydettirmiştir. Okuldaki göze çarpan performansından ayrı olarak, spor müsabakalarına ve okul arkadaşları ile o andaki sosyal konular hakkındaki tartışmalara katılmıştır. Üstün özellikleri okul müdürünün gözünden kaçmamış ve Altın Sahili Eğitim Kurulu tarafından organize edilen Standart VII sınıf sınavını geçince öğrenci öğretmen olarak ilk görevine daha önceki ilkokuluna tayin edilmiştir. Bu dönemde Nkrumah öylesine gençti ki çok kısa bir boya sahip olduğundan bu nedenle bazen sınıfa hâkim olmak için masaya çıkması gerekiyordu. Bir yıllık öğrenci-öğreticilikten sonra Akra'daki Öğretmen yetiştirme Koleji'ne geçmiştir. Burada Dr. Kwegyir Aggrey, Papaz A.G. Fraser, Tuğgeneral Sir Gordon Guggisberg, ve Lord Hemingford tarafından kendisine telkinlerde bulunulmuştur.[40]

[39]Timothy Bankole, Kwame Nkrumah, **His Rise to Power**, London, George Allen & Unwin Ltd, Ruskin House Museum Street. 1955, s. 20.
[40]**Ibid.**, s.21.

Bu dönemde kendi eğitim programında üstün başarı göstermiş, okul konserlerinde faal olarak bulunmuş, spor faaliyetlerine katılmış, konferanslar vermiş ve ikna edici konuşmalar yapmıştır. Eğitimini tamamlayınca, kendisine okuldaki öğretmen kadrosunda bir görev verilmiş ancak o kendi köyündeki Roma Katolik okuluna gitmeyi tercih etmiştir. Sonra, başöğretmen olarak görevlendirilmiş ve bir yıl sonra Axim'deki başka bir Katolik okuluna nakledilmiştir. Gelecekteki politik kariyeri için kabiliyetini geliştirecek şekilde Afrika kulübünün (bir edebiyat ve sosyal kuruluş) sekreteri olmuş ve daha sonra Nzima kültür ve edebiyat derneğinin genel sekreteri olarak seçilmiştir. Bu süre zarfında, Nzima tarihi hakkında kapsamlı bir araştırma yapmıştır. Yine bu süre zarfında, sonradan 1935 yılında daha sonraki çalışmalarını yapmak için Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmeden önce yıllarca öğretmenlik yaptığı Aminaso'daki St. Theresa Roman Katolik Okulu'na nakledilmiştir. Onun daha ileri eğitim alma kararı Akra'yı ziyaret ettiği zaman Dr. Nnamdi Azikiwe ve Wallace Johnson'ın yaptıklarını görmesinden esinlenmiştir. Söz konusu kişiler Mambii Partisi üyeleriydiler. Parti, temelde aristokratlardan meydana gelen vergi ödeyenler partisini mağlup ederek politik statükoyu sarsmıştı. Akra'da iken Dr.Azikiwe'nin konferanslarından birisinde ve dünya politikasında Afrikalıların durumu konusundaki yorumları onu çok etkilemiştir. Bu yorumlar onun aklında yer etmiş ve eğitimini destekleyecek finansmanı olmamasına rağmen Lincoln Üniversitesi'ne kaydolmaya karar vermiştir. Bazı akrabalarının ve iyiliksever insanların yardımı vasıtası ile Nkrumah Amerika'ya seyahat bedelini elde etmiş ve yüz pound'dan bir fazla meblağ ile Altın Sahili'ndeki Takoradi'den Birleşik Krallık'taki Liverpool üzerinden Ağustos 1935'de gemi ile Amerika Birleşik Devletleri'ne geçmiştir.

Bu hayatındaki kritik nokta olmuştur. Üniversite başvuru sahibinden yaşamının kısa bir hikâyesini yazmasını istediğinde Nkrumah şunları yazmıştır:

" Yaşam hikâyem başarıların bir hikâyesi olmadığından nereden başlayacağımı ya da nerede bitireceğimi bilmiyorum. Dahası, insanlara benim neleri başarmış olabileceğimi söyleme konusunda fazla kaygılı değilim. Gerçekte, hayatımın yükü Cecil Rhodes' hatırasına atfen yapılan alıntıdaki " Yapılan o kadar az şey için o kadar fazla." şeklindeki" tek bir satırda özetlenebilir. Her şey de kendimi tuttum ama bir tutkum vardı ve bu daha iyi hazırlanmam ve dahası insanlarıma daha fazla yararlı olmak için Amerika Birleşik Devletleri'nde bir üniversitede eğitime devam etmek için gerekli düzenlemeyi yapmaktır." [41].Yukarıdaki bu alıntı önemlidir zira özet olarak Nkrumah'ın yaşam felsefesini özetlemektedir.

1. ABD'deki Kwame Nkrumah

Ekim 1935'de Kwame Nkrumah New York'a varmış ve ABD hakkındaki ilk izlenimi; gökleri deler gibi görünen devasa binalar, büyük kalabalıklar, heybetli hız ve muazzam fırsatlar olmuştur. Altın Sahili'ndeki arkadaşlarına şu şekilde yazmıştır " Bu ülkeyi (ABD) ziyaret eden hiç bir Afrikalı öğrenci Ana Afrika'yı emperyalist sömürge zincirinden, cahillikten ve yoksulluktan kurtarmaya yardımcı olmak için kararlı olmaksızın geri eve dönemez."[42]New York'taki tek irtibatı yazışma yapmış olduğu Lincoln Üniversitesi'ndeki bir Sierra Leone'li öğrenci olmuştur. New York'da iki gün geçirdikten sonra, akademik yıl iki ay öncesinden başlamış olduğu ve kendisi zaten geride olduğundan hızla Lincoln Üniversitesi'ne geçmiştir. Sadece kırk pound, bir ikinci sınıf öğretmenlik belgesi ve bir tanıtma mektubu ile Lincoln Üniversitesi'ne varınca, doğrudan dekana gitmiş ve kötü mali durumunu ona açıklamıştır. Sınavlarda başarılı olması ile birinci sınıfa

[41]**Ibid**, s.23.
[42]**Ibid,** s.25.

yerleştirileceği şartı ile denemeye alınmıştır. İki ay geride olmasına karşılık sınava girmiş ve bir burs kazanmış ve bu eğitimini sürdürmesi açısından hayati olmuştur.

Kwame Nkrumah okulda geçinmek için çalışmak zorunda kalmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki on yıllık kalma süresi zor mali sorunlar ile belirgin olmasına rağmen bu onu amacından saptırmamış, aslında kendisi ile benzer durumlarda ve şartlarda olan diğer Afrikalı öğrencileri şu şekilde teşvik etmiştir; "Yaşam mücadeledir….. Yaşam çalışmadır."[43] Bu düşüncesi onu öyle teşvik etmiştir ki herhangi bir işi yapamayacağını hiç aklına getirmemiştir. Bu nedenle asansör görevlisi, bulaşık yıkayıcısı, Chester'daki Dry Dock Şirketi'nde muhasebe kâtibi olarak çalışmıştır. Tüm bunlar boyunca Nkrumah yurt dışına gitmenin tek nedenini- yani daha yüksek eğitim almayı aklından çıkarmamıştır. Lincoln Üniversitesi'nden dönüşte ülkesini ve kıtasını dönüştürmek için gerçeği ve bilgiyi aramaya başlamıştır. Ülkelerindeki mevcut durum hakkında öğrenci arkadaşları ile bitmeyen tartışmaları olmuş, Afrika'daki durumu onlara anlatmıştır. Onun analitik ve hesaplayıcı hafızası profesörleri, okutmanları ve öğrenci arkadaşlarınca fark edilmiştir. Asla saldırgan olmayan, düşünceleri ve diğer Afrikalı öğrencilerden daha olgun hali, yoğun akademik tartışmalara katılımı ve zor durumlar esnasındaki sakinliği Lincoln topluluğundaki hanımların dikkatini çekmiştir. Fakat "ilk görevim Afrika'ya dönmek ve onun emperyalizm pençelerinden kurtarılması mücadelelerine katılmak "[44]diyerek herhangi bir bağlılığa girmemiştir. 1939 yılında lisans derecesini bitirip felsefe alanında diploma almıştır.

Kwame Nkrumah Lisans eğitimini bitirince Dr. George Johnson'un tavsiyesi üzerine Lincoln Teoloji seminerine başvurdu. Yine tüm teoloji sınavlarında büyük başarı gösterdi ve bu sınavları geçerek Kutsal teoloji lisans derecesi ile mezun oldu. Philadelphia

[43]**Ibid,** s.25.
[44] Nkrumah, **The Autobiography of Kwame Nkrumah**, s.32.

ve Pennsylvania'daki siyahların durumunu sosyolojik-dini olarak inceledi. McDowl Presbyterian Kilisesi'nde vaaz görevlendirmeleri de üstlendi.

Nkrumah sadece lisans derecesini almakla kalmayıp sonrasında felsefe ve aynı zamanda eğitim alanında master derecesi almak için Pennsylvania'daki lisansüstü eğitim veren okula girdi. Çok meşgul olmasına rağmen akademik çalışmasını vaaz işi ile birleştirdi. Amerika Birleşik Devletleri'ni terk edinceye kadar Nkrumah Katolik idi ancak Hıristiyan kalmasına rağmen herhangi bir mezhebe bağlı olmayan bir Hıristiyan olmuştu. 1950 yılında Akra'daki bir basın konferansında şöyle demiştir "Ben bir Marksist, sosyalistim ve herhangi bir mezhebe bağlı olmayan bir Hıristiyan'ım."[45]

Pennsylvania Üniversitesi'nde, Afrika Dilleri ve Kültürü Enstitüsü'nün kuruluşunda yardımcı oldu. Zamanının büyük kısmını bir Afrika Araştırmaları Bölümü'nün kurulmasına ayırdı. Nkrumah ve Shore isimli başka bir Afrikalı öğrenci ile birlikte orada ABD'deki ve Kanada'daki Afrikalı öğrencileri örgütlemeye başladı.[46] Eylül 1942'de ABD'deki ve Kanada'daki ilk Genel Afrika Kongresi düzenlendi. Kongrede Afrikalıların ve Afrika kökenli insanların çektiği sıkıntılar ile sömürgeciliğin ve emperyalizmin tamamen ortadan kaldırılması üzerine odaklanan konuşmalar yaptı. Bu faaliyetler zamanının büyük kısmını aldığından lisansüstü eğitimini tamamlayamadı. Bu dönemde Nijerya'dan Nnamdi Azikiwe ve Siera Leone'den Durosimi Johnson ile birlikte Kwame Nkrumah döndüklerinde Gana, Nijerya ve Siera Leone'deki politik faaliyetleri yürütme ve yoğunlaştırmayı planladılar. Bu onun bir Batı Afrika Birliği oluşturma hayali idi. ABD'deki Afrikalı Öğrenciler Derneği "*African Interpreter* "adlı dergi vasıtası ile Afrika kıtasının durumu hakkında pek çok yayınla bilinçlenmeye devam etmekteydiler.

[45]Simms Rupe, "I am a Non-Denominational Christian and Marxist Socialist: A Gramscian Analysis of the Convention People's Party and Kwame Nkrumah's use of Religion". **Sociology of Religion**, Vol.64, No.4. (Winter, 2003), s.465.
[46] Nkrumah. **The Autobiography of Kwame Nkrumah**, s.35.

Nkrumah'ın Pennsylvania'da iken "kendi gerçeğini anladığı yer" Lincoln Üniversitesi olduğundan bu üniversite ile derin bağı vardı. Bu yüzden 1943'de üniversitenin Siyasal Bilimler Bölümü'nden gelen bir okutmanlık görevi teklifini kabul ederek yıllar önce üniversitenin yaptığı iyiliğe karşılık vermişti. Bu fırsat ona özellikle sömürgecilik ve emperyalizmin Afrika kıtası üzerinde açtığı tahribatlar olmak üzere Afrika ve Afrikalı öğrencilerin kötü durumu hakkında tartışma için daha fazla olanak sağladı. Nkrumah'ın arzusu halkını (Afrika halkı ile ABD'deki Afrika kökenli insanları) ve ülkesini özgürleştirmek idi. ABD'nin güneyindeki siyahların içinden geçtiği mücadeleleri kendi sıkıntılarını ve zorluklarını unutturdu. Bu durum onu teşvik edip davasını öyle ilerletti ki, "kendinden önce hizmet" felsefesi yaşamı boyunca kılavuz ilkesi oldu.[47] Bazı arkadaşları kendisine okutmanlık işini bırakmamasını tavsiye etmelerine rağmen, bu yakıcı arzu onun Lincoln'daki okutmanlığı ve onunla birlikte elde ettiği fırsatı terk etmesine ve tüm yaşamını Afrika'nın özgürleştirilmesine adamasına yol açtı. Bu yeni zorlu soruna odaklanmadan önce, arkadaşı Akoadjei tarafından özgürlük mücadelesinde kendisi için yararlı bir silah olacak olan hukuk alanında çalışması tavsiye edildi. Mayıs 1945 sonlarında Nkrumah hukuk eğitimi almak için Londra' ya gitmek üzere ABD'yi terk etti.

2. Nkrumah'ın Politik Kariyeri İçin Hazırlanması

Kwame Nkrumah 10 Haziran 1945 tarihinde Londra'ya geldi. Londra'daki durum ABD'den farklı idi. Siyahlar için büyük fırsatlar, gökdelenler yoktu ancak daha fazla mutluluk ile faaliyet vardı. Londra'da siyahlar ve Afrikalı insanların ayrımı ince ve yüzeysel idi. Hor görülüyorlardı. Siyahlar üzerindeki baskının sadece ABD ile sınırlı olmadığını ancak o sıralar kendisini insan haklarının ve medeni özgürlüklerin şampiyonu şeklinde gösteren Büyük Britanya'da da durumun aynı olduğunu fark etti. Afrikalıların

[47] Bankole, **Kwame Nkrumah, His Rise to Power**, s.34.

yaşadığı onur kırıcı durum Liverpool, Hull, Southampton ve Manchester gibi şehirlerde aşikâr idi. Bu Nkrumah'da büyük şaşkınlığa neden oldu ve ilerideki mücadele için hazırlanma kararı almasına yol açtı.

Nkrumah'ın Londra'da hukuk eğitimini alma hayali gerçekleşmedi. Bunun temel nedeni mali imkânlarının çok kısıtlı olmasıydı. Nkrumah'ın bir hukuk okulunun ücretlerini karşılaması bir yana kendisini geçindirmek için bile zar zor yeterli parası vardı. İkinci olarak, Nkrumah siyasal faaliyetlerle çok fazla meşgul idi. Ana Afrika'nın nasıl kurtarılacağı konusunda Londra sokaklarındaki kafelerde düzenli toplantı yapıyordu.

Londra'da George Padmore, T.R. Makonen, Wallace Johnson, Peter Abrahams ve J.Taylor gibi Afrika Birliği'ni savunan önemli şahıslarla tanıştı ve arkadaş oldu. Artık tamamen politikaya girmişti ve ilgili ülkelerde liderler olacak kişilerin üye olduğu Batı Afrika Öğrenciler Birliği'nin başkan yardımcısı seçildi. Ana Afrika'ya hizmet etmek için hukuk, tıp, ekonomi, mühendislik, sanat eğitimi alıyorlardı. Organizasyon Batı Afrika'da Britanya'nın faaliyetlerini kınayarak kolonilerden sorumlu bakanı sıkıştırıyordu ve sorunların acil çaresini talep ediyordu. Nkrumah'ın organizasyon içindeki faaliyetleri organizasyon ile ABD'de siyasal bilgiler konusunda elde ettiği bilgiyi uygulamaya koymada ona muazzam tecrübe sağlıyordu. [48]

Bu dönemde İngiltere'de, "Pan Afrika Federasyonu" adlı bir hareket de vardı. Bu hareketin ismi amaçlarını ve hedeflerini göstermektedir. Hareketin amacı Nkrumah'ın tasavvuru ile aynı paralelde olduğundan bu grupla yakınlaşması çok kolay oldu. Hareketin "PAN-AFRICA", adlı bir dergisi vardı ve buradaki makaleler bilgilendirici, yapıcı ve uyandırıcı olup aynı zamanda sömürgeci güçlerin Afrika'yı sürekli fakirlik, hastalık ve sömürü durumunda tutma stratejilerini göstermekteydi. Ekim 1945'de Manchester' da

[48] **Ibid.,** s.37.

Nkrumah'ın düzenleyici sekreterlerden birisi olduğu "Beşinci Pan Afrika Kongresi" düzenlendi. Konferansın delegeleri Afrika ve Batı Hint adalarındandı. Bu konferansta alınan kararlar; Afrika ve Batı Hint adalarında ulusalcı hareketlerin koordine edilmesi ve bu kolonilerin kendi idarelerini elde etmelerine yardım edecek planların formüle edilmesi için Londra'da Batı-Afrika Ulusal Sekreterliği adlı bir sekreterliğin kurulmasını içeriyordu. Hareket parlamentoda İşçi Partisi'nin pek çok üyesinin desteğini kazandı ve faaliyetleri kuruluşundan sonra kısa bir süre içinde bütün İngiltere'ye yayıldı. Nkrumah yayın faaliyetleri için hareketin sağladığı fırsatı kullandı. Kaleme aldığı makalelerden birisinde, Afrika kıtasının ilerlemesi için eğitimin tek anahtar olduğuna inandığını belirtti. Yine eğitim yoluyla özgürleşmeye katkısının bir parçası olarak "Sömürgelerin Özgürlük Hareketinde Eğitim" adlı bir makale yayımladı. Bu makale Afrika'da İngiliz eğitim sisteminin içinde gömülü bulunan aldatma ile kötülükleri ortaya koydu. Onun başka bir neşriyatı "Batı Afrika'daki Ulusalcılık ve Eğitim" konulu idi. Bu makalede okullarda Avrupa tarihi yerine Afrika tarihinin öğretilmesi ile Afrika yaşam biçimi için uygun bir eğitim tipini savunmaya çalışıyordu.[49]

1947'ye kadar, sömürgeciliğin aslında ne olduğunu ve sömürgeciler tarafından kullanılan taktikleri kapsamlı şekilde incelemişti. Kendisinin ifade ettiği gibi, 1885 yılında Fransız Başbakanı Jules Ferri'nin sömürgeciliğe ilişkin sözleri sömürgeciliğin sömürgeleri devamlı bağımlılık ve fakirlikte tutmayı amaçladığını göstermektedir. Aşağıdaki alıntı onun sözlerinden yapılmıştır:[50]

"Avrupa ülkeleri aşağıdaki amaçla sömürgeleri istemektedir:

(1) Ana ülkede üretilen malların satılması için pazarların olması,

[49] Nkrumah,**The Autobiography of Kwame Nkrumah**, s.47.
[50] Baskın Oran, **Azgelişmişmiş Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli**, Ankara, Bilgi Yayinevi, 1997, s. 67.

(2) Ana ülkede imal edilen malların satışı için pazarlara sahip olmak

(3) Fazla sermayenin yatırılması için bir saha oluşturmak,

Nkrumah sömürgeci güçlerden kurtulmanın bir yolunu planlarken, kendi ana vatanı Altın Sahili'nde 4 Ağustos 1947 tarihinde Dr. Joseph Boakye Danquah önderliğinde "Altın Sahili Birleşik Düzeni" adlı politik bir hareket kuruldu. Bu hareketin amacı sömürgeci güçlerin zamanlaması ve hızına (isteğine) göre değil de, Altın Sahili (Gana) halkının kendi iradesiyle bağımsızlığı elde etmek idi. Hareketin liderliğe ve organizasyona ihtiyacı vardı ve bu nedenle partinin liderliği Lincoln Üniversitesi'nde Nkrumah'ı tanımış olan Ako Adjei'nin tavsiyesi üzerine genel sekreterlik görevini üstelenmesi için Kwame Nkrumah'ı davet etti. Nihai olarak, 14 Kasım 1947 tarihinde arkadaşı Kojo Botsio ile birlikte Kwame Nkrumah Altın Sahili'ne gitmek için Londra'yı terk etti. Geri dönüş yolunda Sierra Leone'ye vardığında 16 Aralık 1947 tarihinde Fourah Körfezi Koleji'nde konuşmalar yaptı ve 16 Aralık 1947 tarihinde UGCC (*United Gold Coast Convention*) Genel Sekreterliği görevini üstelenmek için Altın Sahili'ne ulaştı.

II. BÖLÜM
NKRUMAH'IN POLİTİK KARİYERİ VE İDEOLOJİSI

A. NKRUMAH'IN İKTİDARA GELİŞİ

Altın Sahili'nde Nkrumah'ın ilk politik görevi UGCC genel sekreterliğiydi. Bu görevi üstlenince partinin üyelik tabanını Aşanti, kuzey bölgeleri ve ötesine genişletti ve örgütsel yapıda önemli değişiklikler yaptı. Yeni üyeler Altın Sahili entelektüelleri değil de ancak sonradan durumları iyileşen orta sınıftan insanlar idi. Bu kitleler arasında politik bilinci güçlendirmeye başladı. Bunun sonucu olarak, köyden köye, kasabadan kasabaya, enine boyuna tarama yaparak sömürgeciliğin Altın Sahili'ne getirdiği kötülükler hususunda farkındalık oluşturdu. Kısa bir sure içinde, şöhreti Altın Sahili genelinde yayıldı. Ülkedeki İngiliz idare biçimi dolaylı idi. İngilizler ülkeyi şefler aracılığı ile idare ediyorlardı, bu şefler de Nkrumah'ın faaliyeti onların otoritesini sabote ettiği için Nkrumah'ı fazla sevmiyorlardı. Nkrumah UGCC'nin üye sayısının artması ile ilgili çabalarını parti için bir siyasal çizgi oluşturmaya kaydırdı. Partinin özgürlük mücadelesinde etkili olması için açık bir politikası ve tanımlı hedeflerinin olması gerekiyordu.

Bunu gerçekleştirmek için, 20 Şubat 1948 tarihinde UGCC çalışma komitesine düşünülmesi ve onaylanması için bir teklif sundu. Teklif aşağıdaki hususları kapsıyordu:

-Gölge Kabine

Gölge kabinenin oluşturulması mümkün olduğunca erken şekilde çalışma komitesinin dikkatini çekmeli idi. Kabine, bağımsızlık kazanıldığında ülke için önceden karar verilecek muhtelif bakanlıkların işlerini inceleyecek geçici seçilen bireylerden

meydana gelecekti. Nkrumah'a göre, "bu kabine beklenen zamandan önce bize verilen kendini idare zorunluluğunda herhangi bir hazırlıksızlığımızı önleyecektir."[51]

-Organizasyon Çalışması

Parti platformunun uygulaması üç döneme ayrılacaktır:

İlk dönem:

(i) UGCC altında muhtelif organizasyonların koordine edilmesi: Bireysel üyelikten ayrı olarak, muhtelif politik, sosyal, eğitimsel organizasyonlar ile çiftçiler ve kadınların kuruluşları ve yerel şirketler, ticari birlikler, kooperatifler vs.'nin partiye katılması istenmelidir.

(ii) Daha önceden kurulan kolların birleştirilmesi ve ülkenin her bir kasabası ve köyünde kolların kurulması, ilk dönem boyunca başka önemli bir eylem alanını meydana getirecektir.

(iii) Koloni genelinde, Aşanti, Kuzey bölgeleri ile Togo topraklarında her bir kasabada parti şubeleri kurulmalıdır. Her bir kasaba veya köyün şefi veya "*Odikro*"su kolların (parti şubelerinin) başkanı olma konusunda ikna edilmelidir.

(iv) Bir parti şubesinin olduğu her yerde yoğun şekilde parti hafta sonu okulları açılmalıdır. Kendini idare konusunda ülkenin siyasal kitle eğitimi bu hafta sonu okullarında başlatılmalıdır.'[52]

İkinci dönem:

[51] Nkrumah, **The Autobiography of Kwame Nkrumah**, s.59.
[52] **Ibid,** s.60.

Ülke genelinde kurumsal güçlenmemizi test edecek ve politik krizlerden yararlanmamızı sağlayacak sürekli gösteri ile bu faaliyet belirgin olacaktır. ’

Üçüncü dönem:

(i) Kendi kendini idare ve ulusal bağımsızlık anayasasının hazırlanması için Altın Sahili halkının anayasal meclisinin (kongresinin) toplanması.

(ii) Kendi-kendini yönetme konusunda baskımızı desteklemek için organize gösteriler, boykotlar ve grevler yapılması’[53]

Nkrumah’ın bu önerisi UGCC’ye ilham verdi ve siyasal gücün Altın Sahili’ndeki Afrikalıların elinde olması gerektiğine karar verdi. Bundan sonrada Nkrumah ülkeyi dolaşarak halkı bir olduklarına ikna etti. Koloni, Aşanti, Volta ötesi ve kuzey bölgelerindeki halk tek idi. Nkrumah’ın konuşmaları İngiliz sömürgeciliğinin kendilerini nasıl ayırdığı ve birleşmenin önemli olduğu konusunda insanları bilgilendirdi.

Şubat 1948’de tesadüfi iki olay meydana geldi: Birincisi fiyat artışları nedeni ile ülke genelinde malların ve hizmetlerin boykot edilmesi için bir çağrı yapıldı. İlk boykot eylemi Nii Bonne isimli bir yerel şef tarafından başlatıldı. İkinci boykot eylemi ise, eski bir İngiliz sömürgesi çalışanın, kötü yaşam şartlarını göstermek amacıyla gösteri yapmasıyla başladı. Göstericiler, valiye başvurmak için valinin yaşadığı Christianborg şatosuna kadar yürüdüler ancak göstericiler, durmayı reddince iki eski asker çatışmada öldürüldü. Bu başkentte bir kargaşayı ateşledi. Afrikalılar Avrupalılara ve fiyatlarını indirmeyi reddeden dükkân sahiplerine saldırmaya başladı. Nkrumah İngiliz Koloniler Bakanı’na ayrıntılı bir

[53] **Ibid,** s.73.

telgraf göndererek derhal özerk idare talep etti.[54] Buna karşılık Vali Sir Gerald Creasy tarafından bu karışıklıklar için UGCC liderleri suçlandı. Bu da Nkrumah ve partinin diğer önde gelen beş liderinin (Dr. J.B. Danquah, Mr. E. Akuffo-Addo, Mr, ObetsebiLamptey, Mr. W. Ofori Atta ve Mr. Ako Adjei) gözaltına alınmasına yol açtı. Bu insanlar "Büyük Altılı" şeklinde tanındı. Bunlar Kumpasi'de aynı hapishanede tutuldular ancak Kumpasi gençliği hapishaneye saldırmayı ve bunları serbest bırakmayı planladığı için daha sonra buradan çıkarıldılar ve farklı yerlere gönderildiler. Nkrumah'ın evi arandı ve onu Komünist Parti ile bağlantılı gösteren bir belge bulundu. Nkrumah Londra'da iken Komünist Parti'ye katılmış olsa da üye olduğunu reddetti. Aramada "*The Circle*" denen başka bir belge daha bulundu. Bu Nkrumah'ın Britanya'da iken tasarladığı Batı Afrika Federasyonu'na ilişkin planı idi. Bununla birlikte, bu belgedeki öneriler asla uygulanmamıştı. Belgenin amacı; demagoglar, vatan hainleri, korkaklar ve bencillerin Afrika'nın halk kitlelerini özgürlük ve ulusal bağımsızlık mücadelesinde yanlış yola saptırmalarını zor ve imkânsız hale getirecek bir hareket olarak kurulacak bir organizasyonunun hizmet vermesi idi. Tutuklanan liderler serbest bırakıldı ve karışıklıkların nedenine bakmak için bir araştırma komisyonu kuruldu. Komisyonun tavsiyelerinden birisi Altın Sahili için yeni ve daha demokratik bir anayasasının kabul edilmesi gerektiğiydi. Daha demokratik bir anayasanın kabul edilmesi yönünde çalışacak, "Coussey Komitesi" isimli bir komite kuruldu. UGCC'nin beş önde gelen üyesi bu komiteye atandı. Nkrumah komitenin tavsiyelerinin eleştirilmesini engelleyecek olması nedeni ile bunların komiteye katılmalarına kuvvetle itiraz etti.[55]

Bu şahıslar Nkrumah'ı UGCC mali genel sekreteri derecesine düşürerek etkili bir eylem gerçekleştirdiler. Bu eylem Nkrumah'ın kuvvetli destekçileri olan ülke genelindeki

[54] **Ibid.**, s.64.
[55]https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/features/Evaluating-the-Place-of-Nkrumah-in-Ghana-s-Political-History-An-Anti-Nkrumah-Perspective-22225.

parti kollarında iyi karşılanmadı. Partinin gençlik kolu konferanslar ve halka açık oturumlar yoluyla parti liderlerinin itibarını düşüren bir kampanya başlattı. Altın Sahili gençliği tarafından desteklenen Altın Sahil Birleşik Konvansiyonu (*United Gold Coast Convention – UGCC*) gençlik grubu Katolik gençlik organizasyonuna dönüştü. Bunlar Nkrumah'ı destekllediler ve 3 Eylül 1948 tarihinde UGCC, Nkrumah'ın UGCC genel sekreterliğinden alınmasını onayladı. Nkrumah, aynı gün içerisinde, Akra Akşam Haberleri (*Accra Evening News*)' gazetesini çıkarmaya başladı. UGCC liderleri ve Nkrumah arasındaki anlaşmazlık derinleşti ve 12 Haziran 1949 tarihinde Nkrumah kendi siyasi partisi "Halkın Düzeni Partisi'ni (*Convention People's Party - CPP*) kurdu.[56]

B. NKRUMAH'IN İDEOLOJİSİ

1. Karşılaştırmalı Düşünceler ve Marksizm

Azgelişmişliğin altında yatan sorunları dikkate alan ve bazı ülkelerin niçin azgelişmiş olduklarını anlayabileceğimiz çerçeveyi oluşturan karşılaştırmalı politikalar hakkında çok farklı teoriler ve gerçekler mevcuttur. Nkrumah'ın siyasi düşünceleri bu sahada düşüncelerini ifade eden akademisyenlerin düşüncelerinden farklı değildir. Bu nedenle bu bölümün amacı Nkrumah'ın politik felsefesini, bu düşüncenin geleneksel karşılaştırmalı politikalara nasıl uyduğunu ve Gana'nın gelişmesini nasıl etkileyeceğini açıklamaktır.

Nkrumah'ın siyasi felsefesini anlamak için tamamı Nkrumah'ın politik düşüncelerinin şekillenmesine katkı sağlamış olan Karl Marx ve Max Weber'in teorik yorumlarını ve bağımlılık düşüncesini dikkate almak gerekir. Bu nedenle, bu başlık altında

[56] Dennis L. Cohen, "The Convention People's Party of Ghana: Representational or Solidarity Party?", **Canadian Journal of African Studies/ Revue Canadienne des Etudes Africaines**. Vol.4, No.2, (Spring, 1970), s.183.

söz konusu düşünürlerin fikirlerinin, Nkrumah'ın yapısal kalkınma perspektifi konusunda görüşlerini nasıl etkilediği analiz edilecek ve devamında "iç sömürgeleşme" kavramı incelenecek ve Nukhrumah'yı, onu kalkınmaya ilişkin "yeni bağımlılık düşüncesi", "kapitalizm" ve "yeni sömürgecilik" kavramları dâhilinde, "devlet", "sosyal ve planlı ekonomi" ve "Pan Afrikanizm" konuları ele alınacaktır.

Marksizm siyasi düşünceyi etkilemiş ve daha sonraki araştırmalar için bir çıkış olarak hizmet vermiş olan önemli bir düşüncedir. Marksizm'in kalkınmaya, devlete ve sınıfa getirdiği yorum bizim tarihi ve sosyal dönüşümü anlamamıza yardım eder. Komünist Manifestoda, Marks ve Engels devletin yönetici sınıfın aracı olduğunu ifade ederler. Özellikle bunun anlamı devletin yürütücüsünün (yürütme organının) bütün burjuvazinin işlerini idare etmek için bir komite olmasıdır."[57] Kapitalist sınıf topluma hâkim olmak için devleti, güçlerini uygulamadaki bir araç şeklinde kullanır. Marks ve Engels kapitalizm altında iki büyük sınıf olduğunu vurguladılar- bunlar üretim faktörlerine sahip olanlar ve diğer işçilerdir; bu şekilde, baskın veya hâkim olan sınıf ve çalışan sınıf vardır. Marks'a göre bu durum, hâkim sınıflar (burjuvazi)- üretim faktörlerine sahip olanlar) ile işçi sınıfı (proletarya) arasında daha fazla kutuplaşmaya ve düşmanlığa sebep olacaktır. Çünkü kurumsal olarak "devlet", böylesi bir çatışmada, "burjuvazi"den yana olacaktır.[58] Bu nedenle, devlet bütün halkı yani sömürenleri ve sömürülenleri temsil etmez.

Bu analiz devlet ve sınıf konusundaki yorumu Nkrumah'ı yoğun şekilde etkilemesi ciheti ile önemlidir. Bununla birlikte, Nkrumah "… Bir sınıf olarak, muhafaza etmeye ve korumaya çalıştıkları bazı çıkarlarınca bir arada tutulan bireylerin bir toplamı" olarak

[57]Karl Marx ve Friedrich Engels, "Manifesto of the Communist Party", (ed), Samuel H. Beer, **The Communist Manifesto**, New York: Appleton-Century-Crofts, Inc., 1985, s. 12.
[58]**Ibid,**s.16.

sosyal sınıfı tanımladığından, sosyal sınıf konusunda küçük bir farklılık göstermektedir. "[59] Nkrumah'ın görüşüne göre, sosyal olarak planlı bir devlette devlet işçilerin ve köylülerin bir vücut bulması iken, kapitalist devlette devlet sömürücü sınıfı temsil etmektedir. Bu hâkim sınıf politik hâkimiyetin bir aracını oluşturmalarını sağlayan üretim unsurları ile dağıtımına sahiptir. Marks gibi Nkrumah da üretim unsurlarının sahipliğinde kök salmış olan halk sınıfları arasındaki bir mücadeleyi ön görmüştür.

Nkrumah'ın Marks'ın sosyal sınıflandırmasından ayrıldığı yer Afrika toplumundaki sınıfsızlık düşüncesidir. Bu düşünce Afrikalı liderler tarafından toplumdaki hoşnut olmayan unsurların tek parti yönetimi tarafından baskılanmasında ve Afrika sosyalizminin politikalarını açıklama ve savunmada kullanılmıştır. Bu nedenle, Nkrumah'a göre bir tek parti devleti sınıfsızlığı gösterir. Nkrumah, devletin politik gücü halkın elinde olursa o zaman tek parti devletinin sınıfsız olduğunu vurgulamıştır. İki veya daha fazla partinin olduğu yerde partiler belli sınıfların çıkarlarını temsil etmeye meyledecekleri için büyük ayrışmaların olacağını iddia etmektedir. Bu bağlamda Nkrumah geleneksel Afrika sosyal düzenini şu ifadelerle açıklayan Altın Sahili'ndeki önde gelen bir avukat olan Jojn Mensah Sarbah'dan şu alıntıyı vermiştir: "Afrika sosyal sisteminde yoksul sınıfın oluşumu belirsizdir. Sınıfın sınıfa karşı düşmanlığı da yoktur"[60]

Diğer Marksist Afrikalılar gibi Nkrumah da Afrika' da sınıf ayrımının temel olarak sermayenin evrenselliğinin bir ürünü olduğu fikrine sahiptir. Afrika'ya toplumsal sınıf ayrımının girmesinden önce mevcut olan kardeşlik ve komünal organizasyona atıfta bulunmaktadır: emperyalist sızma ile birlikte hırs, çürümüşlük, karların özelleştirilmesi ve parti politikaları getirilmiştir. Sömürge öncesi Gana toplumunda arazi sahipliğinin komünal olduğu, şeflerin bunları dağıtan emanetçi oldukları not edilmelidir ve bu nedenle

[59]Kwame Nkrumah, **Class Struggle in Africa**, New York, International Publishers, 1970, s.43.
[60]Alıntılayan Kwame Nkrumah, "The Future of African Law," Accra**, Voice of Africa**, April 4, 1962, s.14.

Nkrumah sömürgeciliğin gelişi ile mülkiyet ilişkileri ortaya çıktığından komünalizmin yerini esirlik, feodalizm ve kapitalizme ve Gana toplumunda sınıf mücadelesine bıraktığına inanmaktadır. Bu şekilde Nkrumah'ın görüşüne göre Gana ve Üçüncü Dünya'nın az gelişmişliği kapitalist sömürünün bir sonucudur.

2. Weber

Dolaylı olarak Nkrumah'ın siyasi düşüncelerini şekillendiren başka bir yazar da Weber idi. Marks'ın aksine Weber toplumun farklı çıkar grupları arasında uyumu ve düzeni sağlamak için yasal olarak fiziksel güç kullanabileceğine inanıyordu. Weber politikayı " devletlerarasında veya bir devlet içindeki gruplar arasında gücün dağılımını etkileme veya gücü paylaşma çabası" olarak tanımlamaktadır."[61] Bunun anlamı, devletin vatandaşlarının menfaatlerinin çoğunluğunu sağlamakla sorumlu olmasıdır. Weber kapitalizme de inanmaktadır, devlet bürokrasi marifetiyle örgütsel becerilerin dağıtılması yolu ile etkinliği ve rutinleşmeyi teşvik etmektedir. Weber'e göre, sınıf durumu tamamen ekonomik terimlere dayanmaktadır ve a) bazı insanlar fırsatların özel rastgele bir kısmına sahip oldukları sürece b) bu fırsat kısmı sadece mallar ve gelir fırsatlarında ekonomik çıkar ile temsil edildiğinde c) mallar ve işçilik piyasalarının şartları altında temsil edildiğinde bu durum mevcut idi.[62] Weber'in görüşüne göre, muhtelif statü grupları güç için rekabet etmektedir. Bununla birlikte, Weber'e göre toplumdaki tüm sınıflar ve gruplar arasında bir düzen ve istikrar olmasını sağlamak için aracılık yapan devlettir.

[61]Max Weber, **From Max Weber: Essays in Sociology,** Translated and edited with an Introduction by H.H. Gerth and C. Wright Mills, New York, Oxford University Press, 1958, s.78.
[62] **Ibid,**s. 181.

3. Bağımlılık Teorisi

Azgelişmişliği ve Dünya'daki fakirliği açıklamak için kullanılan bu teori 1960'larda popüler oldu. Bu teoriye göre, Dünya merkez (gelişmiş ülkeler) ve çevresindekiler (azgelişmiş ülkeler) şeklinde ayrılmıştır ve uluslararası ticaret devamlı merkezdeki ülkelerin lehine işlemektedir. Bu kategoriler arasındaki ticari dengesizlik çevredeki ülkeleri merkezdeki ülkelere nerede ise her zaman bağımlı hale getirmektedir ve bu şekilde çevredeki ülkelerin ekonomisini daha kötü hale getirerek onları daha fakir bırakmaktadır. Bağımlılık teorisini benimseyen bazı araştırmacılar da yabancı yatırımların faaliyetlerinin çevredeki ülkelerin marjinalleşmesine katkı yapan bir faktör olduğunu ileri sürmektedir. Bu durumun çözülmesi için çevredeki ülkelerde tarımsal reform yapılmalı ve sanayileşmeye girişilmelidir. Bununla birlikte, bağımlılık sorunu bazen çevredeki ülkelerin kendileri tarafından zorlanmaktadır. Bu sömürülenler kendi ülkelerinin insanları tarafından sömürüldükleri zaman yapılmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için toplumun elitleri sadece toplumdaki konumları tehdit edilmesin diye yabancı sömürge güçlerini kovmak için yerliler ile taraf olmaktadır. Başka bir deyişle, merkez ülkelerden olanlarla mevcut aynı ilişki ile gücü istemektedirler.[63] Bazen bundan merkez ülkelerden ziyade yerel sömürgeciler yararlanmaktadır. Bu yerel sömürgeciler şefler, racalar ve yerli elitlerden meydana gelmektedir ve sadece kendi halkları üzerinde güce sahiptirler ve kendileri beyaz sömürgeci efendilerinin hizmetçileridir.[64] Bu teoriyi ileri sürenler için ekonomik hâkimiyet genellikle önemli olan unsurdur ve bundan mantıksal akış sırası ile diğer kontrol biçimleri yani siyasi, sosyal ve kültürel kontrol biçimleri çıkmaktadır.

[63] Michael Calderon-Zaks, "Domestic Colonialism: The Overlooked Significance of Robert L. Allen's Contributions", **The Black Scholar**, Vol:40, No:2, (03 May, 2016), s.40.
[64] **Ibid,** s.41

4. Nkrumah'ın Kalkınma Konusundaki Görüşleri ve Yeni Sömürgecilik (Neo-Colonialism)

Nkrumah Gana'nın siyasi, sosyal ve özellikle ekonomik kalkınmasına çok önem vermekteydi. Öncelikle odaklandığı ulusalcılık, emperyalizm ve sömürge idaresi olsa da, Gana'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra ülkenin azgelişmişliği nedeni ile ekonomik kalkınma hususu asli bir önem kazanmıştır. Bununla birlikte, Afrika'nın azgelişmişliği ayrılmaz bir şekilde milliyetçilik, emperyalizm ve sömürgecilik ile bağlantılıdır. Nkrumah'ın Gana'nın azgelişmişliği hakkındaki fikirleri otobiyografisi, konuşmaları, makaleleri, parti broşürleri, politik beyanları ve raporlarında da ayrıntılı bir biçimde işlenmiştir. Bağımsız Gana devletinin ilk siyahi başkanı olarak, düşüncelerinin Afrika kıtasında yönetenler ve yönetilenlerin fikirleri ve eylemlerine yoğun katkı sağladığından bahsetmek önemlidir.

Bu bağlamda, Nkrumah'ın dile getirdiği iki temel konu dikkate alınacaktır: Bunlar kapitalizm ve yeni sömürgecilik ile sosyalizm ve planlı ekonomidir.

Yeni sömürgecilik teoride buna tabi olan devletin bağımsız olması ve uluslararası egemenliğin tüm dış tuzaklarına sahip olmasıdır. Gerçekte, devletin ekonomik sistemi ve siyasi politikası dışarıda yönetilmektedir.[65]

1960'daki bir konuşmasında, Nkrumah şu şekilde beyanda bulunmuştur: "Neredeyse daha az önemde olmayan ekonomik daireyi dikkate almayacak şekilde politik bağımsızlığın acil sorunları ile meşgul olmamalıyız. Yine de, her şeyden fazla politik olarak dengelenmiş sömürgeciliğe (kolonyalizme) bakmalıyız." Bu konuşmada, kıtadaki yeni sömürgeciliği işaret ediyordu. Yeni sömürgecilik bir el ile Afrika'nın insanlarına

[65] Kwame Nkrumah, **Neo-Colonialism, The Last Stage of Imperialism**, London, Thomas Nelson & Sons Ltd., 1966. s. 23.

bağımsızlığı devrederken, diğer el ile onlardan bağımsızlığı alıyordu. Nkrumah'a göre bu kavramın üç unsuru vardır: Birincisi Dünya ticaret sistemi içinde azgelişmiş bir ülkenin durumunun sonucu olan yeni sömürgecilik, ikincisi askeri güç, daha zayıf hükümetleri devirme veya yeniden boyunduruğu altına alma şeklinde emperyal hırsları olan ülkelerin kapasitesi sonucu yeni sömürgeciliktir, üçüncüsü ise "Politikacılar, "özellikle yerel halktan "emperyal güçlerin temsilcileri veya maşaları şeklinde hareket eden askerlere, memurlara ve politikacılara rüşvet verilmesi biçimindeki yeni sömürgeciliktir.[66]

Nkrumah'a göre, yeni sömürgeciliğin birinci unsurunun anlamı Gana'nın kendi fiziksel ve sosyal alt yapısının geliştirilmesi için yeterince kaynak üretme kapasitesinin sınırlanacak olmasıdır. Bu Gana'nın diğer ülkelere gereken yardımı sunma konumunda olmayacağı anlamına da gelmektedir. Buna karşılık, tersi durum emperyal güçler için geçerlidir. Daha zayıf ülkeler üzerinde yaptırımlar koyabilir ve zayıf ülkelere şantaj yapmak için kalkınma yardımlarını kullanabilirler.

Yeni sömürgeciliğin ikinci unsurunun anlamı; daha zayıf devletlerin güçlü ülkeler tarafından işgal edilebilmesi ve gelişmelerinde yaptıkları ilerlemenin sabote edilerek tersine çevrilmesidir. Bunun bir örneği Britanya, Fransa ve İsrail'in Süveyş Kanalı'nda Mısır'a müdahaleleri ve ABD'nin İran, Guatemala ve Vietnam'a müdahalesidir. [67] Doğrudan müdahaleler başarısız olduğunda yeni sömürgeci güçler temsilcileri şeklinde hareket eden yerel politikacılar, askerler ve memurlara rüşvet vermektedir. Gana örneğinde, Dr. Busia Gana'ya bağımsızlık verilmesine karşı çıkmış ve ABD Hükümeti'ne Nkrumah rejimini düşürmesi için yaptırımlar uygulaması çağrısı yapmıştır. Avrupa'dan destek alamamış ancak ABD'den destek almıştır. Bir senatör, Thomas J. Dodd, Nkrumah'ın Gana'nın Afrika

[66]Kwame Nimako, "Nkrumah, African Awakening and Neo-Colonialism: How Black America Awakened Nkrumah and Nkrumah Awakened Black America", **The Black Scholar**, Vol 40, No:2, (summer 2010), s.55
[67]**Ibid,** s. 65.

halkının gerçek özgürlüğünün ve Afrika barışının azılı düşmanı" olduğunu ifade ederek başı çekmiştir.[68] Nkrumah Gana'nın ve Afrika'nın özgürlüğü ve bağımsızlığı için savaştığından bu ifade gerçek olamaz.

Özet olarak, Nkrumah'a göre Gana'nın azgelişmişliği kapitalizmin ve yeni sömürgeci güçlerin varlığının bir sonucudur. Onun için, bu güçler sömürgelerine siyasi bağımsızlık vermiş olmalarına rağmen, yine de değişik ekonomik araçlarla yeni devletlerin zenginliklerini sömürmeye ve yönetmeye devam etmektedirler. Hakeza, yeni sömürgeciliğe tabi olan devlet teoride, bağımsız uluslararası hegemonyanın istediği tüm dış görünüşlere sahip olmasına karşın, gerçekte ekonomik sistemi ile politik siyaseti dışarıdan yönetilmektedir.[69] Nkrumah Gana'daki kapitalist varlığı konusunda dikkatli olmasına rağmen, onun hiç bir zaman az gelişmiş ülkelerde yabancı sermayenin işletilmesinin dışlanmasını amaçlamadığı ifade edilmelidir. Onun kaygısı gelişmiş ekonomilerin azgelişmiş olanları nasıl sömürdüğü idi.

5. Sosyalizm ve Planlı Ekonomi

Emperyalizm-sömürgecilik Gana' yı Batı dünyasının sanayi devrimini yapmasına yardım eden sermayenin özel ellerde birikmesinden mahrum bırakmıştır. Bu nedenle, yoğun farklılaştırılmış, tarım hızlı sanayileşme ve artan ekonomik üretkenlik için zorunlu olan bu temel hizmetleri geliştirme araçlarını (yani. Eğitim, sağlık, su ve hijyen) ve sektörleri (yani istihdamı) sadece hükümet(devlet) bulabilir.[70]

Gana'da sosyalist bir devlet kurma konusu Nkrumah'ın sömürge sonrası önceliği idi. Bu nedenle Nkrumah'ın sosyalizm düşüncesinin açıklanması önem taşımaktadır.

[68] **Ibid,** s.81.
[69] A.C. Boateng, **The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana**, African Studies, Lewiston: Edwin Mellen Press. 2002, s.95.
[70] Nimako, "Nkrumah, African Awakening and Neo-Colonialism", s.64.

Sosyalizm kavramı farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır: Plano ve Greenberg'e göre, "sosyalizm üretim araçlarının toplu şekilde devlet tarafından veya kolektif olarak sahip olunmasını ve malların dağıtımının devlet tarafından veya kolektif olarak yapılmasını arayan ekonomik kolektivizmi savunan bir doktrindir". Bu doktrinin temel amaçları işbirliği ve sosyal sorumluluğun kar rekabetinin yerini alması ve gelir ve fırsatların daha eşit bir dağılımının sağlanmasıdır."[71] Bu nedenle, sosyalizm devletin mallar ve hizmetlerin üretilmesinde ve dağıtımında önemli bir rol oynadığı bir ekonomik sistemdir. Sosyalizm kavramı ilke olarak kesin olsa da, onu uygulayan ülkeye bağlı olarak uygulanışı esnektir. Sovyetler Birliği devletin tüm ekonomik faaliyetleri kontrol ettiği sosyalist devletin klasik bir örneği idi.

Buna karşılık Nkrumah Afrika' ya ve Gana ekonomisine uyan bir kavram geliştirmek istiyordu. Bunu "Afrika Sosyalizmi" olarak ifade etmiştir." Bu tür bir sosyalizm, Soğuk Savaş dönemindeki Doğu-Batı mücadelesinin pençelerinden, Afrika'yı kurtarmayı amaçlamaktaydı. Bu sosyalizm biçimi kapitalizm ile bağlantılı sömürüden yoksun olan sosyal ahlak üzerine oturmaktadır. Nkrumah'a göre, Gana'nın kalkınması için devletin tüm üretim unsurlarını kontrol etmesi, sömürgecilik ve yeni sömürgeciliğin bir uzantısı olan emperyalizmin karşıtı olması gerekli idi.

Nkrumah sosyalizmin aynı anda üç cepheden idare edilebileceğini de ön görmüştür. Birincisi, Gana'nın sosyalizmin kapitalizmden üstün olduğunu göstermesi gerekiyordu. Hiç olmayan veya az olan (tamamen sömürgecilik yılarından dolayı) sermaye ve teknik bilgi (*know how*) ile merkezi planlama ve üretim ve dağıtım araçlarının kamunun elinde olmasını vurgulayan sosyalist gelişme yolu mantıklı yol idi.[72] İkincisi, Nkrumah'ın sosyalizmin

[71] Jack C. Plano ve Milton Greenberg, **The American Political Dictionary**, New York, Holt, Rinehart and Winston Inc., 1963, s. 174.
[72] Ali Mazrui, "Nkrumah: The Leninist Czar," **Transition**, Vol:126, No: 26, (1966), s. 12.

gerçek içeriğini anlatması gerekiyordu. Temel ilkeleri ile sosyalizmin bir bilim olduğuna inanıyordu ve bu nedenle Gana ve Afrika gelenekleri ve mirasını hesaba katan kurumsal biçimleri dikkate alırken bu ilkeleri kucaklamalıydı. Nkrumah'ın sosyalizm biçiminde üçüncü yön Gana'nın ulusal arzusunun bağlamı içinde ideolojinin geçerli ilkelerini muhafaza edecek sosyalizmin felsefi bir ifadesinin verilmesi idi. Bunun anlamı, sosyalizmin Gana'nın geçmişindeki eşitlikçi ve insancıl ilkelerin yeniden oluşturulmasını kapaması idi. [73]Nukrumah'a göre; sosyalizmin görevi, amaçlarına göre insanlara (halka) ihtiyaçlarını karşılaması için yiyecek, giysi ve barınak sağlayacak eşitlikçi ve gelişmeci, insanların mutlu olduğu daha yüksek yaşam standardını yansıtacak sosyal bir düzen sağlamaydı. Ekonomik olarak, bu tam istihdam, iyi bir barınak ve insanlar için mümkün olan en yüksek seviyede eğitim ve kültürel gelişme idi. Nkrumah sosyalizmin başarısının ekonomik ve sosyal programları yönetmekle sorumlu olacak liderlik konumundakilerin özverisi ve bağlılığına dayalı olduğunu da vurgulamaktaydı. [74]

6. Nkrumah'ın Pan Afrikanizm Perspektifi

Nkrumah'ın Pan-Afrikanizm perspektifi Mayıs 1945'de George Padmore tarafından Britanya'ya Pan-Afrika Federasyonu Bölge Sekreteri görevi için davet edildiği zaman gelişmeye başladı. Yukarıda da değinildiği gibi, aynı yılın Ekim ayında, Beşinci Pan Afrika Kongresi düzenlendi ve Nkrumah ülkelerine döndüklerinde ulusal politik eylemci olacak İngiliz kolonilerinden pek çok aktivist ile tanıştı. Birliğin sekreteri olarak sömürgeciliğe karşı mücadelede birleşik bir cephe kurmanın önemini vurgulayan kongrenin beyannamesini hazırladı. Sosyal, ekonomik ve politik özgürlüğü elde etmek için politik güç mücadelesinin ilk adım ve ön gereksinim olduğunu söyledi.

[73]Kwame Nkrumah, **Consciencism: Philosophy and Ideology for Decolonization and Development**, New York, Monthly Review Press, 1965, s.94.
[74]Nkrumah, **Neo-Colonialism, The Last Stage of Imperialism**, s.2.

Sonrasında Kojo Botsio, Bankole Awoonor-Renner, Ashie Nikoi, Wallace Johnson, Bankole Akpata ile birlikte amacı Batı Afrikalılar arasında birlik ve dayanışma ruhunu besleme ve "Batı Afrika" tek ülkedir; Batı Afrika'nın halkı birleşin" vurgulayıcı sözü ile bir kitapçıkta amaçlarını ve hedeflerini yayımlayarak kısmen Afrikalıları eğitmek olan Batı Afrika Ulusal Sekreterliği'ni kurdular. "[75] Nkrumah için Afrika'nın birliği (Pan Afrikanizm) kıtanın birliği ve bağımsızlığıdır. Bu kavramlar Afrika'nın mücadelesinde tamamlayıcı idi. Birleşmiş, özgür ve bağımsız bir Afrika Afrika'nın kurtulması ve özgürlüğü için politik bir şart idi. Avrupa'nın politikalarını Marksist bir bakış açısından eleştiriyordu.[76] Meşhur bağımsızlık beyanında " Afrika'nın genelinin bağımsızlığı ile bağlantılı olmadıkça Gana'nın bağımsızlığı anlamsızdır … Bağımsızlık kutlamalarımız gerçekleşirken kıtamızın geleceği için planları tartışmak amacı ile Afrika'nın tüm egemen devletlerini bir konferans için çağırdım" demiştir.[77] Gana'nın bağımsızlığından sonra onun önemli dış politika kararı 1958 yılında toplanan Bağımsız Afrika Devletleri Konferansı idi. Bu konferans Nkrumah'ın kıtanın politik bir birliği fikrini başlatacağı ve ileteceği bağımsız sekiz Afrika devletini (Mısır, Gana, Sudan, Libya, Tunus,Liberya,Fas ve Etiyopya) bir araya getirdi.[78]1950'lerin sonu ve 1960'ların başında herhangi bir gecikme olmaksızın Nkrumah'ın birleşme gündemini yürütmeye kararlı olması çok belirgin idi. 1958 yılında, Gana-Gine birleşmesini başlattı ve daha sonra Mali buna katıldı ve Gana-Gine-Mali Birliği oluşturuldu. Nkrumah bu birliğin oluşturulması fikrinden enerji alarak, Birleşmiş Afrika Devletleri için bir taslak sözleşme hazırladı: (1) Kıtada, uluslar üstü bir politik kuruluşun derhal kurulması, (2) Bağımsız Afrika devletlerinin egemenliğinin uluslarüstü bir kuruma

[75]Marika Sherwood, "Pan-African Conferences, 1900-1953: What Did "Pan-Africanism Mean?", Vol:4, No:10, (January 2012), s.60.
[76]**Ibid,** s.113.
[77] **Ibid**, s.121.
[78]Felix Kumah-Abiwu ve James Ochwa-Echel, "Rethinking the Ideas of Pan-Africanism and Africa Unity: A Theoretical Perspective of Nkrumah's Leadership Traits and Decision Making", **The Journal of Pan-African Studies**, Vol:6, No:6, (December 2013), s.128.

teslim edilmesi, (3) Bir Afrika yüksek komutanlığının (birleşik bir savunma sisteminin) kurulması. (4) Buna örnek olarak ise, açık sınırlar, bir pasaport ve bir para birimi oluşturulması benzeri tüm sektörlerinin uyumlu hale getirilmesi. Afrika kıtasının birleştirilmesini hızlandırma nedeni basit idi: Hiçbir Afrika ülkesi kıtanın tam politik birleşmesi olmadan gelişemezdi. Gerekli şartlar (ortak kültür, dil, alt yapı vs.) bulunmadığından Afrika birleşmesinin mümkün olmadığı konusunda eleştiriler olmasına rağmen Nkrumah planlarına bağlı kaldı.

Yukarıda bahsedildiği gibi Nkrumah'ın planları konusunda bazı liderler kuşkulu idi. Tedrici entegrasyonu tercih eden ılımlı liderler ve derhal siyasi birliği uygun bulan daha radikal grup arasında keskin bir fark vardı. Tedrici birleşmeyi savunan ılımlı grup Nijerya, Fildişi Sahili, Liberya, Togo, Benin ve Sierra Leone' den meydana geliyordu ve "Monrovia Grubu" olarak biliniyordu. Kazablanka Grubu olarak bilinen radikal grup Gana, Etiyopya, Gine, Mısır ve Mali gibi ülkelerden meydana geliyordu. Monravia Grubu'ndaki kuşkunun bir nedeni yeni bağımsız olan devletlerin egemenliğinin aşınacak olması korkusu idi ve diğerleri birleşmeyi Nkrumah'ın Birleşik Afrika'nın başkanı olması şeklindeki kendi kişisel ihtirası şeklinde görüyordu.[79]

Kıtadan gelen eleştiriler ve direncin yanı sıra, Birleşik bir Afrika'ya ilişkin Nkrumah'ın ön görüsüne karşı harici emperyalist entrikalar vardı. Bununla birlikte, 1963 yılında ılımlı ve radikal görüş grupları arasında bir uzlaşmaya varıldı ve bu Addis Ababa'da Afrika Birliği Örgütü'nün (OAU) kurulmasına yol açtı.[80]Bu örgütün kurulması Afrika'nın birliğini gerçekleştirilmesini sağlayacak ilk adım idi.

[79]**Ibid**., s.129.
[80] Nkrumah, **The Autobiography of Kwame Nkrumah**, s.79.

C. HALKIN DÜZENİ PARTİSİ'NİN (CPP) OLUŞTURULMASI

Halkın Düzeni Partisi 12 Haziran 1949 tarihinde Akra'da kuruldu. Bu partinin kuruluşunun duyurusu altı bin kişilik bir kalabalığın önünde yapıldı. Partinin kuruluşunda yaptığı konuşmada, Nkrumah mümkün en kısa süre içinde niçin kendi kendini yönetme ihtiyacının olduğunu halka açıkladı. Özerklik istemesinin nedeni bunu sağlamanın Britanya'da İşçi Partisi hükümeti varken muhafazakârlar iktidarda olduğundan zamandan daha kolay olacağını düşünmesiydi. Nkrumah Churchill'in İngiliz İmparatorluğu'nun tasfiyesine başkanlık etmek için Majestelerinin Başbakanı olmadığı sözünü aktardı. İlk aşamalardan itibaren Halkın Düzeni Partisi özelliği ve stratejisi yönünden devrimci bir parti idi. Bunun nedeni, ilk olarak özgürlük hareketinde önemli bir rol oynayacaktı ve ikincisi UGCC'nin muhafazakâr fikirlerine ve yöntemlerine bir isyan şeklinde doğmuştu.

Altın Sahili'ndeki ulusal özgürlük hareketi içinde egemen politik güç olarak partinin ortaya çıkmasının nedeni CPP'nin geniş coğrafi alana hitap edecek ilk siyasi parti olması idi. Partinin hitap ettiği alan başlangıcından itibaren Koloni, Aşanti, Kuzey Bölgeleri ve Volta'nın ötesini kapsıyordu. CPP etkin demokratik bir örgüt kurmuştu. Liberya, Fildişi Sahili ve Nijerya ile ülkenin her kısmında kolları vardı. Bürolarda çalışması için tam ödeme yapılan işçiler istihdam edildi, ülkenin başından sonuna şehirlerde ve köylerde politik konferanslar verildi. Partinin kararları parti manifestosuna ve herkesin eşit olduğu fikrine dayanıyordu. CPP'nin yükselmesi UGCC'nin popülerliğinin zayıflamasına yol açtı. Bunun nedeni, liderlerden bazılarının karlı mesleklerini icra etmenin tam zamanlı politika yapmaktan daha karlı olduğunu düşünmeleri, Nkrumah'ın devrimci yöntemlerinin ve politik kurnazlığının Altın Sahili'ndeki sıradan insanlar olan - çiftçiler, balıkçılar, küçük tacirlerin ülkenin ilerlemesine katkı yapmada avukatlar önemli olduklarını hissettirmesi ve

ülke özgürleşirse daha iyi olacakları hissi ve düşüncesi idi. Nkrumah etkili ve kurumsal bir politik düzen kurmak için Lenin'in fikirlerinden yararlandı.

Kuruluşundan sonra bir yıl içinde CPP ülke genelinde büyümüştü. Nisan 1950'deki Akra belediyesi seçimlerinde, CPP adına seçimde yarışan altı üye altı sandalyenin altısını da kazanmıştı ve bunlardan birisi bir avukat olan Olabisi Renner idi. Daha sonra aynı yılın Haziran ayında, CPP Cape Coast'ta belediye seçimi için yirmi bir yaşında bir genç adam olan Kwesi Plange'yi aday gösterdi ve seçimi kazandı.[81] Bu Altın Sahili'ndeki halkta kamu makamlarının sadece seçkin yaşlı insanlara tahsisli olmadığı şeklinde bir farkındalık meydana getirdi. Bu durum CPP'ye daha fazla üye kazandırıp ve diğer politik partileri zayıflattı.

CPP'nin Altın Sahili'ndeki en organize ve birleşmiş parti olduğu fikri 1951 genel seçimlerinde teyit edilecekti. Nkrumah hala hapiste iken seçim sonuçları duyuruldu. CPP'nin kampanyasını arkadaşları Komla Gbedemah ve Dzenkle Dzewu aracılığı ile yönetti. Bunlar UGCC'nin"en kısa sürede özerklik"sloganına karşı "şimdi özerklik" sloganı ile seçimle ilgili manifestoyu (bildirileri) dağıttılar." CPP'nin bildirisinde açık olan partinin Altın Sahili'ndeki halkı temsil ediyor olması ve emperyalist ne kadar iyi olursa olsun emperyalizmin insani olmadığını ve fırsat ele geçince Altın Sahili halkının kendileri için yararlı olacak bir yolu çizmeleri için kendi kaynaklarını kullanacağını ifade etmesi idi. Nkrumah tarafından yapılan açıklamalar da basılıyor ve dağıtılıyordu. CPP'nin açılışında yaptığı konuşma muazzam idi. "Kendi kendimize hiç bir şeyiz bize kuvvet veren halktır"[82]

Seçimde dört siyasi parti yarıştı. Bunlar Nkrumah'in lideri olduğu CPP, Dr. J.B Danquah 'ın liderlik ettiği UGCC, Danka Bruce 'nin lideri olduğu Ulusal Demokratik Parti

[81] Bankole, **Nkrumah, His Rise to Power**, s.68.
[82]Kwame Nkrumah, "Movement for Colonial Freedom", **Phylon**, Vol:16, No:4, (1955), s.402.

ve Aşanti Krallığı'nın geleneklerinin muhafaza edilmesini savunan Asante Kotoko idi. Seçimin sonucu CPP için ezici bir zafer gösterdi. Tüm diğer partilerin toplam 745 oyuna karşı popüler oyların 9946'sını kazandı. Kırsal Gana'da mevcut 33 sandalyeden 29'unu ve kasabalardaki beş sandalyeyi kazanırken, UGCC 3 sandalye ve bağımsız bir sandalye kazandı.[83]Seçim sonuçları Nkrumah'ın organizasyonunun başarısının bir göstergesi idi. Rakiplerinin moralini de düşürdü. Bununla birlikte, bütün olanların asıl önemi Nkrumah'a bir mütevazılık, minnettarlık ve huzur duygusu vermesi idi.

CPP'nin seçimi kazanması üzerine, partinin komite üyeleri onun bir hükümet oluşturması istenirse hükümeti yönetmesinin mümkün olmayacağından Nkrumah'ın salıverilmesini konuşmak için vali ile buluştular. Bu talep vali tarafından kabul edildi ve Nkrumah 12 Şubat 1951 tarihinde serbest bırakıldı. Bu seçim Altın Sahili'nde yapılan ilk genel seçim idi. Nkrumah hapishaneden doğrudan parlamentoya gelmesine rağmen sömürge düzenine karşı herhangi bir öfkesi yoktu. Bu durum serbest bırakıldıktan bir gün sonra karşılaştığı o zaman vali olan Sir Charles Arden Clark'a yaptığı açıklamada belirgin idi: " Britanya karşısında en ufak bir öfkem olmadan hapishaneden parlamentoya geldim. Herhangi bir ırk veya bireye karşı ayrımı savunmuyorum. Ancak herhangi bir biçimdeki emperyalizme karşı değişmez şekilde muhalifim."[84] Hükümeti kurmak için bir yetki ile valinin huzurundan ayrıldı. Partisinin merkezi komitesine danıştıktan sonra, Nkrumah aşağıdaki şahısları bakan olarak görevlendirdi:

Kojo Botsio- Eğitim ve Sosyal Refah Bakanı

K. A. Gbedemah- Sağlık ve Çalışma Bakanı

[83]**Ibid,** s.419.
[84]https://www.eaumf.org/ejm-blog/2018/2/15/february-13-1951-gov-sir-charles-arden-clarke-invites-nkrumah-to-form-a-government.

A. Casely-Hayford- Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanı

T. Hutton-Mills- Ticaret,Sanayi ve Madenler Bakanı

Dr. Ansah Koi- İletişim ve İmar Bakanı.

Bu atananlar parti üyeleri idi. Altın Sahili'ni temsil eden bir kabinenin olması için sıra ile Aşanti ve Kuzey bölgelerini de temsil etmek üzereE. O. Asafu-Adjaye(Yerel İdare Bakanı) ve Kabachewura J.A. Braimah'ı (herhangi bir belirgin görev olmayan bakan) da bakan olarak atadı. Nkrumah hükümetin başkanı oldu. Bu özerkliği izleme ve elde etmede büyük bir adım idi. Bununla birlikte halkın menfaatini aramak yerine geçici kişisel avantajlar sağlayan bir sömürge gücü altında hazırlanan bir anayasa altında bir lider olmakla bağlantılı riske karşı ihtiyatlı idi. İdarenin lideri olarak Nkrumah basının ifade özgürlüğünü kısıtlayan kanunlar, ticaret birliklerine ilişkin kanunlar, isyan kanunları ve halkın gelişimini engellemeyi amaçlayan tüm diğer kanunlarda değişiklikler getirmeye çalıştı. [85] Kwame Nkrumah hem Gana hem de yurt dışında ulusal özgürlük gündemini izah etmek için kurmuş olduğu gazeteleri; *Accra Evening Mail,Daily Telegraph* ve *Daily Mail*'i araç olarak kullandı. Gazetelerde emperyalizm ve sömürgecilik ile bağlantılı kötülükleri açıkladı. Bu gazeteler yerleşik sömürgecilik sistemi ve onunla bağlantılı şahıslara karşı amansız bir eleştiri kampanyası yürüttüler. Bu durum gazetelere karşı pek çok iftira davasının açılmasına yol açtı ancak gazetelerin neşriyatı ve dağıtımı sürekli arttı.

Herhangi bir politik devrimden sonra herhangi bir lider tarafından yapılacak normal şey mevcut kamu hizmetini değiştirmektir. Nkrumah büyük oranda İngilizlerin kontrolünde olan bir kamu hizmetini devir almıştı. Bu hizmeti veren memurların iki bağımlılığı vardı – birisi Nkrumah Hükümeti'ne diğeri Dışişleri Bakanı tarafından temsil edilen Koloni

[85]Nkrumah, **Autobiography of Kwame Nkrumah, s**.117.

Bürosu'na karşıydı. Bu vali ve yetkili bakanlar arasında oldukça fazla gerginlikler meydana getirdi. Nkrumah 5 yıllık bir kalkınma planının uygulanması talimatı vermişti. Bunun gerçekleşmesi için kendisine sadık olanlar ve valinin yanında olanları bir araya getirerek mevcut olan koloni kurumlarına dayanması gerekliydi. Nkrumah yabancı memurların uzmanlığından yararlanmasına rağmen, neticede Altın Sahili'ndeki insanların kamu hizmetlerinin dümeninde olacağı bir Afrikalılaştırma politikasını izlemiştir. Hizmet veren yabancı memurların kitleler halinde ülkeyi terk etmelerini engellemek için bunu ihtiyatlı şekilde yaptı.

Nkrumah'ın incelik ve ustalıkla hallettiği diğer bir konu ülkenin en önemli ihracat ürünü olan ülkedeki kakao ağaçlarını etkileyen şişen sürgün (*swollen shoot*) hastalığı sorunun halledilmesi idi. Etkilenen çiftliklerdeki ağaçların valilik tarafından normal olarak kesilmesi yerine Nkrumah "Kakao için yeni işlem" programını başlattı. Bu program altında çiftçiler bölgedeki saha görevlilerine danışarak ne yapılacağına birlikte karar verdiler. Etkilenen çiftçilere kakao pazarlama kurulu tarafından tazminat ödendi. Bu program bir başarı idi ancak azınlıktaki bir kaç çiftçi buna muhalefet etti. Karşı çıkanların ağaçları idarenin tevsi görevlileri tarafından zorunlu olarak kesilmişti.[86]

Koloni sistemi altında idare bölge delegelerinin ve muhtelif devlet konseylerinin elinde idi. Nkrumah Yerel İdare Bakanlığı vasıtası ile parlamentoya yeni bir yerel idare yasası geçirtti ve üç tipte yerel konsey kuruldu. Bunlar: Bölge, şehir ve kırsal konseyler idi. Bölge oldukça geniş kırsal alanları kapsarken, şehir ve kırsal küçük alanları kapsıyordu. Böylece şeflerin oy haklarını elinden aldı ve bölge yetkilisi idarenin karar verme sürecinden

[86] Francis K. Danquah, "Sustaining a West Africa Cocoa Economy: Agricultural Science and the Swollen Shoot Contagion in Ghana, 1936-1965", **Africa Economic History**, Vol:51, No.31, (2003), s. 52.

dışlanarak hükümet politikalarının uygun yorumlanmasını sağlamak amacı ile bu yetki idare ve konseyler arasındaki irtibat görevlileri makamına aktarıldı. [87]

Nkrumah'ın almak zorunda kaldığı diğer bir karar da, Altın Sahili'nin ekonomisini çeşitlendirmek idi. Ülke için yüksek ihracat geliri getiren kakaodan başka, Volta nehrine baraj yapılmasına ve alüminyum ergitme (işleme) tesisinin kurulmasına karar verildi. Bu Altın Sahili'ni sanayileşme yoluna itecekti. Bu ortaya çıkacak yeni sektörleri geliştirmek ve idare etmek için sermaye ve tecrübe ile bağlantılı yüksek vasıflı insan kaynaklarını gerektiriyordu ve o zaman Altın Sahili buna sahip değildi. Bu nedenle, Nkrumah hükümet ile ortaklık halinde yabancı yatırımı teşvik etti.[88]

Tüm sorunlara çözümler bulma çabasının ortasında Nkrumah Hükümeti işlemeyen bir anayasa, kuşkulu kamu hizmeti ve hoşnutsuz muhalefetle karşı karşıya idi. Nkrumah daha önceki üniversitesi Lincoln tarafından kendisi hakkında konuşma yapması ve fahri hukuk doktorası alması için davet edildi. Daveti kabul etti ve Haziran 1951'de bazı bakanlar ile birlikte fahri doktorayı almak üzere Britanya üzerinden ABD'ye gitti. Altın Sahili artık uluslararası manşetlerde görünmeye başlamıştı. Basın konferansında, Nkrumah muhabirlere ziyaretinin iki amacının olduğunu açıkladı. Bunlardan birincisi fahri doktora derecesini almak ve ikincisi Altın Sahili'nin gelişmesi için teknik yardım almak amacı ile Birleşik Devletler'de temaslar kurmaktı. ABD'de okuyan Altın Sahili'nden gelen öğrencilere en yüksek vasıfları elde etme ve dönüşte ülkelerine hizmet etme tavsiyesinde bulunma fırsatını da kullandı. Hükümetin altında çalıştığı İngilizlerin desteklediği anayasanın "taklit ve hileli" olduğunu ancak bu anayasa ile çalışmaya hazır olduğunu her zaman tekrar etti. Kendisine verilen fahri doktorayı almak için yaptığı konuşmasında

[87] Nkrumah,**The Autobiography of Kwame Nkrumah,**s. 128.
[88] Thomas J. Noer, "The New Frontier and African Neutralism: Kennedy, Nkrumah and the Volta River Project", **Diplomatic History**, Vol:8, No:1, (January 1984), s.69.

Nkrumah özverileri ve cesaretleri vasıtası ile Afrika' nın geneline siyasi istikrar getirdikleri için Altın Sahilin'dekileri övdü. Altın Sahili için gerçek ilerlemeyi tarımın mekanikleştirilmesi, kakao endüstrisindeki yeni bir dağılım, eğitim, sağlık ve hijyen hizmetlerinde iyileştirme ve genel sanayileşmenin başlaması olarak tarif etti. Partisinin başarısının organizasyon gücü, çok çalışma, uykusuz geceler ve emperyalist baskılar ve zulümler karşısında ülkenin baştan- başa gezilmesi yolu ile olduğunu vurguladı. Partisi ile bağlantılı komünist etiketini de reddetti. Partisinin amacının açıklanmasında da sözünü esirgemedi Britanya ve ABD'deki gibi İngiliz Uluslar Topluluğu (*Commonwealth*) genelinde tam idare statüsüne sahip olunması, kendini idare etme hakkı.[89] Fahri doktora derecesini Altın Sahili halkına ithaf etti. Sonrasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Bay Trygve ile de görüşmeler yaptı.

D. BAŞBAKAN OLARAK KWAME NKRUMAH

5 Mart 1952 tarihinde öğleden sonra Altın Sahili (Gana) Valisi Yasama Meclisi'nin önüne gelerek anayasadan idare işinin lideri görevinin kaldırıldığını, Nkrumah'ın Altın Sahili'nin ilk siyahi başbakanının olacağını duyurdu. Gerekli anayasa değişiklikleri yapıldı ve 21 Mart 1952 tarihinde Yasama Meclisi Nkrumah'ın atanmasını onayladı. Nkrumah aşağıdakileri atayarak hızla kabinesini oluşturdu:

Kojo Botsio- Eğitim ve Sosyal Refah Bakanı

K.A. Gbedemah-Ticaret ve Sanayi Bakanı

A. Casely-Hayford- Tarım ve Ulusal Kaynaklar Bakanı

E.O. Asafu-Adjaye- Yerel İdare Bakanı

[89]Bankole, **Nkrumah, His Rise to Power**, s. 113.

J.A.Braimah- İletişim ve Bayındırlık Bakanı

T.Hutton-Mills- Sağlık ve Çalışma Bakanı

Ansah Koi- İskan Bakanı

Aşikar şekilde, Nkrumah tarafından başarılan bu aşama güçlü ve kindar rakibi J.B Danquah için iyi değildi. İsim değiştirmenin önemli olmadığını ve unvanların verilmesinin Altın Sahili'ni yozlaştıracağını ileri sürdü. Şimdi Nkrumah ve onun hükümeti üzerine yüklenen sorumluluk, Altın Sahili halkına kendi kendini idare etme hakkını verilmesi için anayasadaki gerekli değişiklikleri yapmak idi. Başbakanın atanması usulünde herhangi bir değişiklik olup olmaması ve başbakanın Avrupalı olan harici görevli bakanları (Maliye, Savunma ve Adalet) değiştirmesinin gerekip gerekmediği konusunda şeflere danışması gerekliydi. [90]

Bu anayasal reformların yanı sıra eğitimi geliştirip Altın Sahili'nin ekonomisini büyütecek yerel idare sistemlerinin getirilmesi ile de uğraştı. Herkes için bedelsiz eğitim, ulusal sağlık hizmeti, çiftçilere mali yardım Altın Sahili'nde üniversite yurtlarının yapılması ve insanlar için iş bulma şeklindeki kampanya vaatlerinin de yerine getirilmesi gerekliydi. Acele ile planlanmış bir bedelsiz eğitim kanunu çıkarıldı ancak eğitimin standardının düşmesine yol açan yetersiz öğretmenler ve yetersiz alt yapı sorunları ile karşılaşıldı. Ayrıca ulus genelinde bir sağlık hizmeti sağlanması vaadi de yetersiz doktorlar, yardımcı tıp çalışanları ve çok az sayıda hastane sayısı sorunları ile karşılaştı. İskân planlamasında Nkrumah bakanından farklı düşünüyordu. Nkrumah sorunu çözmek için

[90] **Ibid.**, s.120.

yabancı uzmanlar ve malzeme getirilmesi lehinde iken onun bakanı yerel malzemeleri ve işçiliği tercihe ediyordu.[91]

Tüm sorunlara rağmen, Temmuz 1953'de Nkrumah İngiliz Hükümeti'nden gerekli anayasal değişiklikler yapılır yapılmaz Altın Sahili'ne bağımsızlığın verilmesini istedi. Çabalarının ödülünü aldı ve kabinedeki görevlere sadece Afrikalıların getirilmesi ile Altın Sahili'nin yeni anayasası hazırlandı.[92] Nkrumah'ın Afrikalılaştırma, sözleşmelerin sona erdirilmeleri nedeni ile Avrupalılara ödeme yapılması, Volta projesi gibi politikaları da politik ihtilaf meydana getirdi. Togo toprakları sorununda birleşmeye karşı entegrasyonu tercih ediyordu.

Tüm bunların ortasında Nkrumah o zaman Liberya'nın başkanı olan W.V Tubman'dan ülkesini ziyaret etmesi için bir davet aldı. Davete icabet etti ve orada iken hükümetin nasıl çalıştığı konusunda bilgi almak için dışişleri bakanlığını, maliyeyi ve diğer devlet dairelerini ziyaret etti. Aynı gün daha sonra, Nkrumah halka hitap etme fırsatı bulduğunda, bu fırsatı Birleşik, özgür ve bağımsız bir batı Afrika öngörüsünü vurgulamak için kullandı. O zaman kıtada Liberya, Mısır ve Etiyopya haricinde tüm ülkeler sömürge idaresi altında idi. Kıta her birisi yabancı bir gücün çıkarını temsil eden yamalı bir yorgana benziyordu.[93] Konuşması Afrika'nın halkını birleşme ve ülkelerini ekonomik ve siyası olarak geliştirme konusunda teşvik etti. Köle tacirleri ve emperyalizm kaynaklı çekişmeler gelmeden önce Afrika'nın bilim, ticaret ve sanatta nasıl ileri olduğunu vurguladı. Liberya'da, Afrika ve genel olarak dünya halklarına mücadelesinin bir ırka halka veya renge karşı olmadığını "fakat zayıflayan ve sömüren bir sisteme karşı olduğunu ve bu sistemi nerede bulursak söz konusu sistemin tasfiye edilmesi gerektiğini açıkladı. "Evet,

[91] https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/NewsArchive/A-brief-history-of-housing-in-Ghana-117756
[92] Kwame Appiah ve Henry Gates J R, (Ed.) **Africana: The Encyclopedia of the African and African-American Experience Capital of Ghana,** New York; Civitas Books, 1999, s. 830.
[93]Nkrumah, **Autobiography of Kwame Nkrumah**, s. 152.

tüm ülkeler arasında barışa ve işbirliğine inanıyoruz ancak sömürgecilik ve emperyalizmden de nefret ediyoruz"[94] diyordu. Liberya halkına Altın Sahili halkının ve kendi partisi "Halkın Düzeni Partisi'nin kendi kendini idareyi elde etmek için ne kadar yoğun çalıştığını, politik olarak bütün ülkeyi uyandırmanın nasıl bir rol oynadığını ve kendisinin Altın Sahili'ne yeni bir isim verme niyetini de açıkladı. Birleşik bir Batı Afrika kampanyasının başlamış olduğunu ve bu şekilde Afrika'nın batı sahilindeki tüm ülkelerin birlik ve birbirleri ile dayanışma konusunda düşünmeye başlaması gerektiğini söyledi. [95]

Anayasal reformlar konusundaki icraat 10 Haziran 1953 tarihinde yapıldı. Altın Sahili'nin bağımsızlığı için yapılan bu hareket "kader hareketi" olarak biliniyordu. Gerekli anayasal ve idari düzenlemelerin tamamlanması üzerine, İngiliz Hükümeti Birleşik Krallık Parlamentosu'na Altın Sahili'nin İngiliz Uluslar Topluluğu içindeki bağımsız egemen bir devlet olduğunu açıklayan bir bağımsızlık kanunu teklifini sunmalıydı.[96] Başvuru yasama meclisinde idi ve iki kısımdan meydana geliyordu; İngiliz Hükümeti'ne bir soru şeklindeki birinci kısım kendi kendini idare konusunda Altın Sahili'nde genel bir talep olduğunu ve İngiliz Hükümeti'nin bundan haberdar olması gerektiğini ve İngiliz Hükümeti'nden bu talebin varlığının kabulünü ve bir bağımsızlık kanunu sunma hazırlığını beyan etmesi isteniyordu. Talebin ikinci kısmı anayasal reformların yapılması idi. Yasama Meclisi'nin yapısı tüm üyeleri doğrudan gizli oyla seçilecek şekilde değiştirilmeli idi. "Altın Sahili'nin özgürlüğünün, henüz doğmamış nesiller için istendiğini ve kendi ülkelerinin kaderini belirleme hakkı olan erkeklerin ve kadınların bu günün ışığını görebileceği vurgulandı."[97]

Nkrumah İngiliz Hükümeti'ne bir halkın kendi kendisini yönetmesi için hazır olup olmadığının ölçüsünün kendi kendini yönetme sorumluluklarını üstlenmeye hazır olma ve

[94] Bankole, **Nkrumah**, **His Rise to Power**, s.127.
[95] Nkrumah,**The Autobiography of Kwame Nkrumah**, s. 154.
[96]**Ibid,** s.156
[97]**Ibid,** s.158

istek olduğunu da vurguladı. Savını vurgulamak için hükümetinin iki buçuk yılda sağlam ekonomik ve sosyal temeller attığından da bahsetti. Bu temele dayalı olarak, sağlam ve istikrarlı demokratik toplum oluşturulabileceğini ileri sürdü. Savında, bazı İngiliz bakanlarından alıntılarla sömürgelere bağımsızlığın verilmesinin İngiliz hükümetinin politikası olduğundan bahsetti. Nkrumah "Savaş sonrasında İngiliz İşçi Partisi'nde sömürgelerden sorumlu bir bakanın İngiliz sömürge politikasının asıl amacının basit olduğunu- sömürge bölgelerinin ilgili halklarına herhangi bir yerden baskı olmadan adil ve özgür standart bir yaşam şartlarında İngiliz Uluslar Topluluğu içinde kendi kendilerini yönetmelerine rehberlik etmek olduğunu" ifade etti."[98]

Altın Sahili'nin kendi kendini yönetmesi savında Nkrumah öncelikle ülkenin dış politikasının ne olacağından bahsetti. Altın Sahili'nin dış politikasının kabile şovenizmi, ırk ön yargısı ve ulusal nefretten yoksun şekilde barış ve dostluğa adanması gerektiğini söyledi.[99]Altın Sahili'ne kendi kendisini yönetme hakkının verilmesinin bir adımı olarak, temsil ve seçim reformunu araştırması için bir komisyon oluşturuldu. Komisyonun tavsiyesi 1954 seçimleri için ülkenin 104 bölgeye ayrılması idi ve CPP bunlardan 72 bölgede seçimi kazandı. Seçimlerdeki bu büyük başarının sonucu olarak, CPP Nkrumah'ın başbakan olduğu Altın Sahili'nin tarihindeki bakanların tümünün siyah olduğu bir hükümeti kurdu.[100]

Yeni dönemde, başbakan olarak, onun amacı ihracat ürünü olarak büyük oranda kakaoya bağlı olan Altın Sahili ekonomisini büyütmek idi. Uluslararası piyasalarda kakao fiyatı artmıştı ve bu durum yerel çiftçilerin ücretler ve maaşlarda bir artış talep etmelerine yol açmıştı. Eğer çiftçilerin bu talebi karşılanırsa, Nkrumah'ın ülke için tasarladığı

[98]Ama Biney, **The Political & Social Thoughts of Kwame Nkrumah,** New York, Palgrave Macmillan, 2011, s. 85.
[99] Nkrumah, **The Autobiography of Kwame Nkrumah,** s.167.
[100] Ataöv, **Afrika Ulusal Kurtulus Mücadeleleri**, s.135.

kalkınma planının bütçesini büyük oranda etkileyecekti. Onun yaptığı uluslararası piyasadaki fiyat artışından bağımsız olarak belli bir süre zarfında çiftçilere sürekli bir gelirin ödeneceği bir mevzuatı meclise sunmak oldu. Muhalefet bunu destekledi ve bu tasarı meclisten başarı ile geçti.[101]

Kakaodan sonra ortaya çıkan bir diğer konu Ulusal Özgürlük hareketi oluşturmak için organize olan muhalifler idi. Muhalifler Aşanti halkına CPP hükümeti hakkında yalanlar ve sahte haberler yayıyordu. Muhalifler CPP hükümetinin Aşanti halkını ihmal ederek sadece ülkenin güney kısmını kalkındırma için ulusal parayı harcadığını ileri sürüyordu. Bunun sonucu olarak, federal bir hükümet biçimi olursa daha iyi olacaktı ve kendilerini idare edebileceklerdi. Bu hükümet ve Aşanti halkı arasında gerginliğe yol açtı. Britanya'daki haber kaynakları bu hikâyeyi kabul ederek CPP hükümetinin imajını lekelemek ve Altın Sahilının bağımsızlığı elde etme çabalarını gölgelemek için yalanları neşrettiler. Bu dönemde Nkrumah'a suikast teşebbüsleri oldu.[102]

Nkrumah'ın başbakanlığı döneminde gündeme gelen başka bir konu federal hükümet biçimiydi. Yasama meclisi üyeleri ile bazı görüşmeler ve istişareler yaptıktan sonra, federal bir sistemin kurulmaması bunun yerine bölgesel konseylerin kurulması gerektiği ve kalkınmanın planlanmasında merkezi hükümet ve bu konseyler arasında tam dayanışma ve işbirliği sağlamak için merkezi hükümetin bazı yetki ve görevlerinin bu konseylere devredilmesi kabul edildi. Muhalefetin amacı hükümetin yaptığı herhangi bir şeye muhalefet ederek bağımsızlık sürecini geciktirmekti.

Bağımsızlığın verilmesine ilişkin zaman sürecini tartışmak üzere Kolonilerden Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından davet edildiğinde Nkrumah'ın Altın Sahili'ne

[101]Martin Meredith, **The Fate of Africa: A Bad Omen: Nkrumah vs. Cocoa Farmers, 1954-57, From the Fate of Africa: A history of Fifty Years of Independence,** New York, Public Affairs, 2000, s.25
[102] Nkrumah, **The Autobiography of Kwame Nkrumah**, s.183.

bağımsızlığını kazandırma ümidi yüksekti. 1956 yılında İngilizlerin Altın Sahili'ne bağımsızlığı vereceği yaygın olarak düşünülüyordu ancak bu olmayacaktı: memurların bağlılığı bölünmüştü, Nkrumah'ın vaatlerinden vazgeçtiği eleştirileri mevcuttu ile en önemlisi muhalifler arasında hükümetin gücünün olmadığı ve bu nedenle dikkate alınmaması gerektiği şeklinde bir algı vardı.[103] Bu da iktidara geldiğinden beri ülkenin kendi kendisini idaresi konusunda müzakere etme yetkisi olan Nkrumah hükümeti için bir sorun oluyordu. İngiltere egemenliğinde Togoland'ın bağımsız bir Altın Sahili'ne katılıp katılmak istemeyeceğine ilişkin İngiliz Hükümeti tarafından yerel bir plebisit yapıldı ve muhalefete rağmen baskın şekilde katılım yönünde oy verildi. Halk oylamasından sonra hükümet tarafından bağımsızlık üzerine Altın Sahili'nin Gana olarak yeniden adlandırılması ve İngiliz Uluslar Topluluğu'nun bir üyesi olmasını teklif eden bir bülten çıkarıldı. Tüm bunlar bağımsızlığa yönelik hazırlıklar içinde idi. Savunma ve dışişlerinde tam sorumlulukla beş yıllık bir süre içinde Gana Parlamentosu'na yasama yetkisinin verilmesi gibi teklifler de vardı.

Sonunda İngiliz Hükümeti bağımsızlık için belli bir günün belirlenmesini istediği zaman Nkrumah ve CPP'nin mücadelesi meyvesini verdi.6 Mart 1957 tarihini önerdiler. Vali vasıtası ile bu bilgiyi alınca, Nkrumah bu haberi ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun onayı üzerine İngiliz idaresindeki Togo topraklarının (Togoland) bağımsız Altın Sahili'ne dâhil edilmesini yasama meclisine duyurdu. Hakeza, bağımsızlığı elde edince ülkeye yeniden ad verme talebi kabul edildi. Şimdi ülke kendi dışı politikasından, savunmasından, kanun ve düzenin sağlanması ve sürdürülmesinden, parasının istikrarından tam olarak sorumlu olacaktı. Nkrumah küçük polit

[103] **Ibid.**, s.201.

ik farklılıkları ve entrikaları bir tarafa koyarak Gana'nın siyasi ve ekonomik yapıları için sağlam ve istikrarlı bir temel atmak istiyordu. Bundan sonra, Nkrumah Afrika milliyetçiliğinin Altın Sahili-Yeni Gana ile sınırlı olmadığını düşünüyordu. " Bundan sonra Pan Afrika milliyetçiliği, Afrika politik bilinci ve Afrika'nın siyasi özgürlüğü fikri bütün Afrika genelinde kıtanın her bir köşesine ve her bir kuytu yere kadar yayılmalıdır. Afrikalılar uyandırılmalıdır ve özgürlük mücadelesi devam etmelidir." [104]Bu beyanı Nkrumah'ın bir sonraki mücadelesinin Afrika kıtasının tam özgürlüğünü sağlamak olduğunu gösteriyordu.

[104] **Ibid.**, s. 240.

III. BÖLÜM
NKRUMAH'IN İÇ VE DIŞ SİYASETTEKİ POLİTİKALARI

A. İÇ POLİTTİKASI

1. İdare

Altın Sahili'ndeki uzun İngiliz hâkimiyeti halkta bir yurttaşlık ruhunun gelişmesini engellemişti. Geleneksel sosyal kurumların ve uygulamaların bir dereceye kadar ve sadece politik ritüellerde değeri vardı. Bu nedenle, bağımsızlıktan sonra, Nkrumah Gana'nın kalkınması için en hızlı yolun sosyalizm yolu ile kalkınmak olduğunu düşünüyordu. Bunun sonucu olarak içerideki programlarının çoğunda sosyalist etki vardı. Nkrumah, hızlı sosyoekonomik değişikliğin sosyalizm yoluyla elde edilebileceği ve gücün merkezi hükümette toplanmasının gerekli olduğunu ifade eden bir "çalışma ve mutluluk" program başlattı. [105] 1962'den önce Nkrumah ülkenin ekonomik planlaması, dış politikasının kontrolü, silahlı kuvvetlerin kontrolü ve kamu hizmetlerinin tam kontrolüne sahip idi.

Gana'nın 1960 Anayasası'ndan önce, bakanlıklar; Yasama Meclisi, Kamu Hesapları Komitesi ve Genel Denetmenin mali ve idari talimatlarına uymakla sorumlu tutuluyordu. Bununla birlikte, 1960'daki Cumhuriyet Anayasası başkanın bakanlık görevlerini de üstlenmesini ve tüm siyasi kararları almasını da içermekteydi. Başkan ulusal hedefler, stratejiler ile kaynakların tahsis edilmesi konusunda tüm kararları alıyordu. Bakanlıklar ve daireler sadece uygulama ve idare programları ile sınırlanıyordu. Bölgesel seviyede, Halkın Düzeni Partisi'nin atadıkları bölgelerin idaresinde çok fazla yetki kullanıyordu. Bu Nkrumah Hükümeti'nin Halkın Düzeni Partisi'nin ideallerini ulusal meselelere sokma için sistemli bir çabasını işaret ediyordu. Nkrumah hükümetinin sosyalist bir eğilimi olmasına

[105] **Program for the Convention People's Party for Work and Happiness**, Accra, Ghana, 1962, s.9.

rağmen, kendisini yabancı sermayenin ülkeye çekilmesine adamıştı ve sanayileşme politikasını teşvik ediyordu. Bununla birlikte, bu politikanın doğasında bazı politik unsurlar vardı. Bu yaklaşım madencilik sektöründe başlattığı politikalarda belirgin idi. Madenciler Birliği'ni partinin kontrol ettiği Ticaret Birliği Kongresi'nin kontrolüne sokarak maden işçilerinin pazarlık gücünü sınırladı ve 1958 tarihli bir kanun ile grevler yasaklanırken şirketlerin müdürleri hükümet ile iş birliği yapmak zorunda bırakıldı.[106]

Nkrumah'ın verdiği diğer bir iç politika kararı da Gana'daki Altın sanayinin millileştirilmesiydi. Sanayileşme yönünde bir adım ve ülkenin dövizini muhafaza etme yönünde bir hareket olarak bu karar alındı. Bu politik karar yeni bağımsız olan bir ülkede zorluklar yarattı. Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi, Gana'daki ticaret birliklerinin ve şirketlerin "Afrika Sosyalizmi" denen ulusal çabayı desteklemeleri isteniyordu.[107] Bu nedenle şirketler, ulusal ekonomiyi geliştirmek için planlanan faaliyetlerle uğraşmak ve ulusal liderliğe sadakat göstermek zorunda idi. 1958 yılında, parlamento "engelleyici el koyma " kanununu geçirdi. Bu Nkrumah'a karşı artan muhalefeti engelleyecekti. Bu kanun altında hukukun üstünlüğü uygulanmıyor, özgürlüklerin korunması desteklenmiyordu. Nkrumah yasaklayıcı oldu ve muhalif görüşler ile muhalefet baskılandı ve uygun yargılama olmadan hapsedildiler. Mahkemeler Adli Hizmet Komisyonu tarafından atanan yargıçlar ve hâkimlerin kontrolü altında özgür kalmalarına rağmen Nkrumah kendi takdirinde herhangi bir hâkimi herhangi bir anda görevden alabiliyordu. Nkrumah yönetimi altında tüm kamu harcamalarının doğrudan merkezi bir hükümet tarafından kontrol edilmesi bir politika idi. 1958 ve 1966 arasında Nkrumah bütçenin yüzde 25.6'sını sanayileşmeye, yüzde 13.6'sının

[106]David Birmingham, **Kwame Nkrumah; The Father of African Nationalism**, Ohio University Press, Athens, Ohio, 1998, s.77
[107]**Ibid,**s.78

eğitime, yüzde 12.5'inin sağlığa ve yüzde 9.1'inin tarıma tahsis etti. Bunlar iç politika öncelikleri idi.[108]

2. Şeflik Sistemi

Sömürgecilikten önceki Altın Sahili büyük beşeri ve mali kaynaklara hükmeden güçlü monarşilerden meydana geliyordu. Özellikle sömürgeciliğin gelmesi ile zaman içinde değişen şefliğin pek çok anlamları vardı. İngilizler daha etkili ve kolay olduğu için bu şefler aracılığı ile yönetime karar verdiler. Bu durum şeflerin yerel idare ve adaleti gözden kaçırmasına yol açtı.[109]Dolaylı idare biçimi milliyetçi bir görüntüsü olan modern demokrasi için dezavantajlı idi. Sömürge idaresi tarafından şeflik dönüştürüldü ve kuvvetli bir politik bir güç haline getirildi.[110] Yeni bağımsız Gana devletinin halkı geleneksel idare sistemine hala çok hürmet gösteriyordu. Bu nedenle yeni merkezi hükümete sadakatte büyük tereddüt gösteriliyordu. Halkın Düzeni Partisi şeflik kurumunu da kapsar biçimde Gana toplumunun yeniden dönüştürülmesine başlamıştı.

Ulusal amaca ve merkezi hükümete sadakati sağlamak amacı ile Nkrumah geleneksel idarecilerin güçlerini azaltmak zorunda idi. 1960 yılında şeflerin yetkisini azaltan ve şefleri merkezi hükümete bağlayan "şeflik kanununu" geçirdi. Şefler tarafından oynanan pek çok sosyal, kültürel ve idari rol Yerel İdare Bakanlığı tarafından devir alındı ve hatta "*enstool*" (Tahta çıkmak) ve "*destool*" (Tahttan indirilmek)yetkisi bile Bakanlığa verildi. Nkrumah'ın bunu yapmadaki amacı kabile bağlarından ziyade birlik ve dayanışmaya dayanan bir ulus meydana getirmek idi. [111] CPP'nin bu şeflik sistemin yok edilmesi politikasını, kabile şefleri, geleneksel sistemin tahrip edilerek, hiç kimsenin

[108] Boateng, **The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana**, s.120.
[109] Richard Rathbone, "Kwame Nkrumah and the Chiefs: The Fate of the 'Natural Ruler' under Nationalist Government," **Transactions of the Royal Historical Society**, Vol.10, (2000), s.49.
[110] **Ibid,**s.50.
[111] Boateng, **The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana**, s. 92

birlikte yaşamasına imkân vermeyecek bir politika olarak yorumladılar. Nkrumah'a göre; lider olarak meşruluğu, içinde faal olduğu kültür ve geleneğin kabul edilmesi ve bunlara saygıya dayanıyordu. Nkrumah'ın amacı geleneği modern politikadan ayırmak idi.

Claude Ake'ye göre, politik kurumsal değişiklikler temel olarak geleneksel kurumu yıkıcıdır. Dönüşüm ya bir değişikliği veya yerel sosyokültürel sistemin terk edilmesini gerektirir. Nkrumah halkının geleneksel idarecilere karşı derin ve kararlı desteğinin olduğu pek çok etnik gruptan meydana gelen yeni bağımsız bir ülke üzerinde birliğin çekirdeği olmak istiyordu. Kaydetmeye değer bir nokta da, Nkrumah'ın modern, bağımsız bir devlet meydana getirme planları ve eylemlerine karışmadığı sürece geleneğe saygı duyduğuydu.[112] Kabile bağlılığı sömürge döneminde bölünme yaratarak büyük bir engeli meydana getiriyordu ve bu nedenle Nkrumah tüm halkın tek bir bağımsız ülkenin yurttaşları oldukları fikrine dayanan yeni ulusal bir kimlik ve dayanışma meydana getirmeye yöneldi. Bağımsız bir ülkede tek halk duygusu ile kalkınmayı hızlandırmak ve Gana halkının yaşam standardını ve refahını yükseltmek çok daha kolay olacaktı.

3. Sanayileşme Politikası ve Volta Nehri Projesi

Nkrumah Gana'nın ülkenin yeni lideri olarak ekonomik faaliyetlerin çoğunun Ganalı olmayanlar tarafından yapıldığını ve kontrol edildiğini tespit etti. Ekonomik sorunları ele almak için on yıllık bir kalkınma planı da yaptı. Bununla birlikte, iktidara gelince ekonomik devrimi hızlandırmak için on yıllık süreyi kısalttı. Ekonominin kimler tarafından kontrol edildiği onun gündeminde bir öncelik halini aldı. Bunu değiştirme yönünde ilk adım sömürücü olan sömürgeciliğin ekonomik yöntemlerini tamamen değiştirmeyi amaçlayan bir ekonomik program izlemekti. Onun ekonomik modeli komünal

[112] **Ibid,** s.93

sosyalizm ile kendinin yakın ve doğrudan kontrolü altında bir ekonomik güç oluşturmaktı. [113]Ganalıların standart yaşam şartlarına büyük değişiklikler getirme konusunda hevesli idi ve bu nedenle sanayileşme onun önceliği idi. Enerjinin bu sürecin bir parçası olduğunu ifade etti ve bu nedenle Volta Nehri projesinin (VRP) inşasına ve hidrolik enerji ile sulama sağlayacak diğer programların uygulamasına girişti. [114]

Volta nehri projesi üzerindeki ön araştırmalar İngiliz Sömürge İdaresi tarafından yapılmıştı. Bütün ülke için elektrik sağlayacak bir hidroelektrik barajı nehir üzerinde kurulacak ve bu şekilde Akra ovaları sulanacak ve suni insan yapımı gölde büyük oranda balıkçılık yapılacaktı. Nkrumah modern iskelesi olacak Tema'da suni bir limanın ve yeni bir kasabanın inşa edilmesini de ön görüyordu. Tarıma bağlı ekonomiyi sanayiye bağlı bir ekonomiye dönüştürmek ve çeşitlendirmek gibi planları da vardı ve bu şekilde planlara ülke için alternatif gelir kaynağı sağlayacak bir döküm (maden ergitme) tesisinin kurulması da dahildi.

Başbakan olarak görevi üstlenince Nkrumah, projeyi dikkate aldı ve kati bir şekilde takip etti. Ülkenin her bölgesinde projenin halka açık gösterileri başlatıldı. Yeni, bağımsız olan ülkeyi modern bir sanayi devletine dönüştürme çabasında Nkrumah 1957'den 1959'a birleştirilmiş kalkınma planını başlattı. [115] Proje Soğuk Savaş sırasında başlatıldı ve Nkrumah hem kamu sektörü hem de özel sektörden kaynak bulmak için çabalıyordu. O zamanki ABD Hükümeti projenin potansiyelini anladı ve bu nedenle Eisenhower Hükümeti projeyi finanse etmede Nkrumah ile birlikte çalıştı.[116] Bununla birlikte, Proje Eisenhower Yönetimi döneminde gerçekleşmedi, Volta Nehri projesinin inşa edilmesi amacı ile kaynak

[113]Heney L.Bretton, **The Rise and Fall of Kwame Nkrumah**, **A Study of Personal Rule in Africa**, London, The Pall Mall Press, , 1967, s. 65.
[114] Boateng, **The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana,** s.94.
[115]Biney, **The Political and Social Thought of Kwame Nkrumah**, s.13.
[116]Stephen F. Miescher, "Nkrumah's Baby': The Akosombo Dam and the dream of development in Ghana, 1952–1966.," **Springer Science and Business Media,** Vol:6, Issue:4 s.358.

yaratma konusunda somut adımlar atan Başkan Kennedy zamanına kadar bekledi. 1960 yılında Kongo'da ciddi bir kriz meydana geldi. Afrika Birliği ile kalkınma konusunda Nkrumah ile aynı fikirdeki dostu olan Başbakan Patrice Lumumba'ya suikast yapıldı. Bu konuda ABD'nin dahli olduğuna yaygın şekilde inanılıyordu. Nkrumahda suikastte ABD'nin parmağı olduğuna inanıyordu ve "Afrika sorunları" için "Afrika'nın çözümleri" olması gerektiğini söyledi. [117]Nkrumah'ın Lumumba'ya desteği ile Kongo'daki Batılı güçleri eleştirmesi hükümeti için sorunlar ortaya çıkardı ve bu durumdan Volta nehri projesi de etkilendi. Gana'daki Batı yatırımını caydırdı.

Kennedy Yönetimi Nkrumah'ın SSCB'ye doğru kaydığını hissetti. Nkrumah Ruslar, Çinliler, Polonyalılar ve Doğu Almanları Gana'ya davet edince Washington'un kaygısı arttı. Nkrumah Doğu Bloku'nun fikirlerinden hoşlanmasına rağmen bunları asla uygulamaya dönüştürmedi. Sadece Gana'nın sorunlarına özgü Afrika sorunları için geçerli bir sosyalizm geliştiriyordu bu nedenle kendi felsefesine taraftar olan insanların yanında yer aldı. Gerekli mali desteği her iki taraftan da elde etmek istiyordu.

Nkrumah Hükümeti Amerikalıların proje için gerekli finansmanı sağlamalarını temel alırken diğer taraftan Kara Volta'da Bui'de başka bir barajın inşasının da SSCB tarafından finanse edilmesini sağladı. Bu onun her taraftan gereken yardımı alma felsefesini açıklıyordu. [118] Nkrumah kendi düşüncesine göre tarafsızlık politikasını izliyordu ve onun bu politikası Soğuk Savaş'ı Afrika'nın dışında tutmak içindi. Ocak 1962'de inşaata başlamak için Gana Hükümeti ve Amerikan Kaiser firması arasında resmi imza töreni gerçekleşti. Volta nehrindeki otorite olduğundan bu proje Nkrumah için çok önemli idi ve projenin tüm sorumluluğunu yüklendi. Proje yeri yakınında ve etrafında yaşayan insanların

[117]I**bid,** s.359.
[118] **Ibid,** s.358.

yeniden yerleştirilmesi için kurulan köyler ve para ödemeleri ile proje sorunsuz bir şekilde devam etti.[119]

Bununla birlikte, Başkan Kennedy'ye suikast yapılması ile proje bir engelle karşılaştı. Bu gelişme özellikle Gana boksit madenini kullanacak döküm tesisinin inşaatı için müzakereleri uzattı. Müzakerelerin uzaması ve Boksit döküm tesisi için gerekli sermayenin bulunamaması nedeniyle proje gerçekleşemedi. Eğer bu dökümhane projesi gerçekleştirilebilseydi, Gana ekonomisi gelişme yoluna girecek ve endüstriyelleşme yolunda önemli bir adım atmış olacaktı.[120]

Akosombo Barajı'nın, maden ergitme tesisinin ve Tema limanı ile kasabasının olduğu Volta Nehri projesi oldukça yüksek oranda değişken politikaya ve güvenliğe dayalı arka planına rağmen normal biçimde ilerledi. Proje kapsamındaki tüm programlar zamanında bitirildi ve Gana'daki ile hidroelektrik enerjisi 1965 yılında üretildi. [121]

Volta nehri projesinin yanı sıra, Nkrumah'ın bütün ülkenin alt yapısını geliştirmek için başka planları vardı. Bağımsızlık zamanında ülkenin sahip olduğu tek liman olan Takoradi limanı geliştirildi ve genişletildi. Akra, Tema ve Takoradi şehirlerini birbirine bağlayan yolların inşası için sekiz milyon pound tahsis edildi. Paranın bir kısmı tarım ürünlerinin nakliyesini kolaylaştıran ülkenin kuzey kısmı- Tamale, Techiman ve Kumasi'yi bir birine bağlamak için yol yapımı amacı ile kullanıldı. 160 millik ülkenin demir yolu şebekesi malların Takoradi'ye nakliyesini kısaltarak kolaylaştıracaktı.[122] Ülke genelinde yeni yollar ile düşük bedelli konutlar yapılması için de yatırım yapıldı.

---

[119]Nugent Paul, **Africa Since Independence: A Comparative History**, New York: Palgrave Macmillan, 2012, s.172.
[120]David Rooney, **Kwame Nkrumah: Vision and Tragedy**, Accra, Sub-Saharan Publisher, 2007, s.121.
[121]https://www.researchgate.net/publication/307205242_Nkrumah_Kennedy_and_the_Volta_River_Project.
[122]Rooney, **Kwame Nkrumah: Vision and Tragedy**, s. 232.

4. Tarım Politikası

Bağımsızlıktan önce, sömürge idaresinin tarım politikası ihracatta gelir getirecek ürünleri üretmekti ve bu şekilde palmiye yağı, kauçuk ve kakao en fazla dövizi getiren ürünlerdi. Ülkedeki istihdamın % 61'i tarımda idi. Bağımsızlık sonrasında, Nkrumah Hükümeti sanayileşmeye geçmek istiyordu. Çoğu kimse bağımsızlıktan sonra Nkrumah tarafından izlenen bu politikayı eleştirdi. Onun vizyonu ülkenin tarım sektörünü dönüştürmek idi. 1950'lerin sonu ile 1960'ların başında Gana'nın kişi başına düşen geliri Güney Kore, Tayland, Malezya ve Endonezya şeklinde benzer gelişmişlik seviyesindeki ülkeler ile aynı idi.[123] Gana Dünya'nın en büyük kakao üreticisi idi ve daha önceki kakao artış yıllarından gelişmeleri devir almıştı.

Bu uygun şartlar ile Nkrumah Hükümeti devletin öncülük ettiği sanayiye dayalı bir yoğun modernizasyon politikasını izledi.[124] Hükümet kamu alt yapıları, sağlık, eğitim ve devletin sahip olduğu işletmelere yatırım yaptı. Bu projeler kakaodan elde edilen gelirler ile finanse edildi. Nkrumah Hükümeti'nin Gana'yı modernize etmesi için sadece tarıma güvenmekten ziyade başka ekonomik faaliyetlerin kaynaklarını araması gerekliydi ve bu nedenle, acil gerekli olan tarım sektöründen elde edilen ürünleri kullanacak sanayi sektörlerini kurarak sanayileşmeydi. Tarım sektörünü geliştirmek ve çeşitlendirmek ihalesinde Nkrumah'ın yedi yıllık "ulusal yeniden yapılanma ve geliştirme planı" politikasının amacı sınırlı miktardaki mallar üzerinde odaklanma ve bunları mevcut teknoloji ile tarım bilgisine uygulama idi. Bununla birlikte, özellikle az başarının olduğu alanlarda diğer malların üretiminin teşvik edilmesi gerekliydi. Teklif edilen plan ülkenin

[123] Diao Xinshen, "Economic Importance of Agricultural for Sustainable Development and Poverty Reduction: Findings from a Case Study of Ghana", Global Forum on Agricultural, 29-30th Nov, 2010, **Policies for Agricultural Development, Poverty Reduction & Food Security**, IFPRI, OECD Headquarters, Paris, s.6

[124] **Ibıd**.s.11.

Savannah kısmının önemli bir ticari merkez olması için geliştirilmesini içeriyordu. [125] Bu planın tamamının amacı Gana'daki tarımı modernleştirmek için yeni çiftçilik yöntemlerinin öğretilmesi, devlet çiftliklerinin kurulması, işçi birlikleri ve çiftçi kooperatiflerinin kurulmasıydı.

Hükümetin tüm bu girişimleri tarımı devlet kontrollü ve merkezi hale getirecekti. Kakao hükümet için en faal döviz getiren ürün olduğundan Gana'nın kakao piyasasını yönetecek ve düzenleyecek bir kurum olan Kakao Pazarlama Kurulu (*Cocoa Marketing Board- CMB*) kuruldu. Kurum yerel çiftçilerden kakao alma ve ihraç etmek için münhasır hakka sahip idi. Görevlerini yerine getirmede Kakao Pazarlama Kurulu'nu destekleyen diğer kurumlar vardı. Sıra ile kakao tanelerini satın alma, depolama, nakletme ve kontrol etmeden sorumlu devlet kontrollü Birleşmiş Gana Çiftçiler Kooperatifi de vardı. Büyük bir oranda, Kakao Pazarlama Kurulu faaliyetleri ve çalışması tamamen devlet tarafından kontrol edildiğinden bir devlet politikası aracı idi.

Nkrumah Hükümeti'nin bir diğer önemli özelliği de devlet çiftliklerinin kurulması idi. Gana'nın tarihinde ilk defa tarım sosyalleştirilmişti. Ürün üretimini artırmak amacıyla makineli tarımı başlatmak için "İşçi Bölüğü" ve "Devlet Çiftlik Şirketi" kuruldu. 1962' ye kadar yirmi devlet çiftliği kurulmuştu ve yılın bitimine kadar 15000 işçiyi çalıştıran yüzden fazla çiftlik vardı. Tarım sektöründe üretimi artırmak için de hükümet yedi yıllık kalkınma planında sektöre 67.5 milyon İngiliz poundu tahsis etti.[126]

[125] **Seven Year Plan for National Reconstruction & Development**, Financial Years 1963/64- 1969/1970, Approved by Parliament of Ghana, 16th March, 1964, Office of the Planning Committee, Accra, s.73.
[126] Boateng, **The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana**, s.101.

5. Bedelsiz Eğitim

Ülkenin Nkrumah'ın arzu ettiği kalkınmayı gerçekleştirmesi için ekonominin her sektörü için gereken insan gücünü sağlamak amacı ile iyi eğitilmiş nüfusa ihtiyaç vardı. Buna dayalı olarak, yedi yıllık kalkınma planında Nkrumah 1952 yılında bedelsiz eğitimin teşvik edilmesini taahhüt etti. Bundan sonra ülkenin genelinde eğitim kurumları yaygınlaştırıldı. 1961 yılına gelinmeden Gana'da temel eğitim bedava ve zorunluydu. Temel eğitim sadece bedava olmakla kalmayıp, üniversite ve öğretmen eğitimi de bedava idi. [127] Eğitimin bedava yapılması Gana halkı için eşit fırsatlar meydana getirmede temel idi. 1961 yılında ilkokula kayıtta artış yüzde 211.9, orta sınıflara kayıtta yüzde 141.7 ortaokula kayıtta yüzde 437.8 ve öğretmen eğitim okullarına kayıtta yüzde 137.5 idi. Aynı dönemde, üniversiteye kayıtta artış yüzde 478.8 idi.[128] Okula kayıtta yüksek sayı ile Gana'da toplam nüfusun önemli bir bölümü okullu olmuştu. Aşağıdaki tablo 1951 yılından 1961 yılına kadar yüzde artışını göstermektedir:

Gana'daki Eğitim artışı yüzdesi (1951- 1961)

	1951	1961	Yüzde Artışı (%)
İlkokullar	143,360	481,500	211,9
Ortaokullar	66,175	160,000	141,7
Orta ve teknik	3,559	19,143	437,8
Öğretme okulları	1,916	4,552	137,5
Üniversite Öğrencileri	208	1,204	478,8

Kaynak: Kwame Nkrumah (London: Panaf, 1974), s.95.

[127]**Seven Year Plan for National Reconstruction & Development**. Financial Years 1963/64- 1969/1970. Approved by Parliament of Ghana, 16th March, 1964. Office of the Planning Committee, Accra. s.141
[128]Boateng, **The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana**., s. 102.

Okullardaki büyük kayıt artışı vasıtası ile Çoğu Ganalı Gana'daki kamu hizmetinde pek çok pozisyonu doldurabiliyordu ve bu şekilde sosyalist devletin gerçekleştirilmesinde de bir adım olan kamu hizmetinin Ganalılar tarafından verilmesi hedefi gerçekleştiriliyordu.

6. Bedelsiz Sağlık Hizmeti

Nkrumah Hükümeti'nin diğer sosyal müdahale politikası sağlık alanında idi. Halkın Düzeni Partisi doğasında sosyalist bir parti idi ve bu nedenle Gana halkına sağlık hizmetini bedelsiz veriyordu. Nkrumah'ın kurmakta olduğu devlette ilaçların belli bir miktarı, hastane bakımı, diş bakımı ücretsiz olarak sağlanıyordu. Bunu sağlamak için hastanelerin sayısı artırıldı, kırsal ve kentsel alanlarda klinikler çoğalırken doktorlar, hemşireler ve dişçilerin sayısı da arttı. Bu politikanın sonucu olarak, çoğu Ganalı sağlık hizmetlerine erişebiliyor, bulaşıcı hastaların yayılması azalıyor ve işçilik veriminin artışına katkı sağlanıyordu.

Nkrumah Hükümeti'nin önemli bir programı da iyileştirme (rehabilitasyon) programı idi. Bu programda özürlü Ganalı bireylerin ücretli işçiler şeklinde ekonomik girişimlere ve fırsatlara erişimi sağlanacak ve akrabalarına ve büyük oranda devlete bağlı olmaktansa ulusal kalkınmaya katkı vermeleri sağlanacaktı. Engelli yetişkinler rehabilitasyon ile mesleki eğitim merkezlerine yönlendirildi ve kendilerini kentsel iş gücüne entegre edecek gerekli vasıfları öğrenirken engelli çocuklara sıkıntı çektikleri engellerine göre özel eğitim verildi. [129]

Hükümetin ne kadar ciddi olduğunu göstermek amacıyla ile Nkrumah faaliyetleri koordine etmek için Sosyal Refah ve Toplumsal Kalkınma Dairesi'nde bir rehabilitasyon

[129] Jeff Grischow, "Kwame Nkrumah, Disability, and Rehabilitation in Ghana, 1957-1966", **The Journal of African History**, Vol:52, No:2, (2011), s. 180.

kısmı kurdu ve her yılın Haziran ayının üçüncü haftasını "Engelli Yurttaş Haftası" olarak ilan etti. Akra, Kwaso, Ho, ve Tamale'de rehabilitasyon merkezleri açıldı. Buralarda engelliler marangozluk, metal işleri ve çiftçilik, bahçecilik konularında eğitildiler. Engelli insanlar üzerinde odaklanmanın yanı sıra yoksullar üzerinde de odaklanıldı. Muayene düzenlemesi yapılarak tıbbi uygunluğa göre derece verildi. Bunlara kısa kurslar sağlandı ve akabinde kamu işi verildi. 1963 öncesinde, rehabilite edilenlerin büyük bir oranı özellikle imalat sektörü olmak üzere perakende ve otel sektöründe uygun istihdam olanağı buldu.[130] Aksi durumda sokaklarda dilencilik yapacak olan engelliler toplumlarının yararlı ve bağımsız, mutlu bireylerine dönüştükleri ve ulusal kalkınmaya katkı sağladıkları için bu program büyük oranda hükümetin beklentisini karşılıyordu.

B. DIŞ POLİTİKASI

1. Afrika Politikası

Kwame Nkrumah'ın Afrika politikası iki temel unsurdan meydana geliyordu: Bu unsurlardan birincisi kıtadaki sömürge idaresi altında bulunan tüm ülkelerin özgürleşmesine adanan bir dış politikaya tam bağlılık idi. Onun için "Afrika Birleşik Devletleri"ni gerçekleştirmenin ve kıtada devam eden sömürge çıkarlarının izlenmesini durdurmanın yegâne yolu ve ilk adımı bu idi. Dış politikasının ikinci unsuru, Afrika kişiliğinin- yani Avrupa ve Amerika'nın ekonomik, felsefi ve kültürel büyümesine bağlı olmadan kurtulan Afrika kişiliğinin– Birleşmiş Milletler aracılığı ile dünya sahnesinde kabul edildiği ve Batı ve Doğu bloklarına ilişkin konularda tarafsızlığın sürdürüldüğü bir fırsatın meydana getirilmesini kapsıyordu.

[130] **Ibid**,s.194.

Sömürge idaresi altındaki tüm ülkeleri özgürleştirmek onun önceliklerinden birisi idi. Bunu gerçekleştirmek için 1958 yılında Akra'da "Tüm Afrikalı Halklar Kongresi"nin düzenlenmesini üstlendi. Bu konferansa değişik Afrika ülkelerinde bağımsızlık mücadelesi veren politik partiler, ticari birlikler, halk hareketleri katıldı. Toplantıda, Afrika'nın özgürleşmesini hızlandırmak ve bir Birleşik Afrika Devletleri yönünde çalışmak için Akra'da bir sekreterlik kurulması kararı alındı. Ancak, hükümetler ve katılanlar bunun çok fazla sola meyilli olduğunu düşündükleri için bu karar gerçekleşmedi.[131] Kıtanın bütününün tamamen özgürleşmesini gerçekleştirmek için Nkrumah bağımsız Afrika devletlerinin hükümetleri ile anlaşmak için bir adım ileri gitti.

Yukarıda da belirtildiği gibi, bu nedenle, 23 Kasım 1958'de Nkrumah ve yeni bağımsız olan Gine'den Sekou Toure Afrika Birliği Örgütü'nün çekirdeğini meydana getiren Gana-Gine Birliğini ilan ettiler. Amaç halklarının çıkarına ve dünya barışı yararına özgür ve müreffeh bir Afrika meydana getirmek idi. Tüm bağımsız Afrika ülkeleri bu birliğe katılabilirdi. Bu birliğin devam ettirilmesi ve ekonomik ilişkiyi canlandırmak için, Nkrumah Gine'ye 10 milyon pound hibe etti. 1960'dan önce Mali de birliğe katıldı ve Birlik Nkrumah'ın başkan seçildiği Gana-Gine-Mali Birliği halini aldı.

O zamana kadar Gana Afrika Birliği (Pan Afrika) mücadelesinin öncüsü olmuştu. Ancak bu birlik çalışmalarını kolaylaştırmak için katılan ülkelerde ortak ekonomik ve siyasi kurumlara sahip değildi. Bu esnada, kıtada üç muhalif grup ortaya çıktı bunlar Gana'nın bir üye olduğu ve derhal Afrika'nın tamamının birliğini arzu eden radikal Casablanka Grubu ve Afrika'nın birleşmesi konusunda tedrici bir yaklaşımı benimseyen

[131] Henry Kah Kam, "Africa Must Unite:' Vindicating Kwame Nkrumah and Uniting Africa Against Global Destruction", **The Journal of Pan African Studies**, Vol.4, No:10, (January 2012), s.28.

ılımlı Monrovia Grubu ve politik arzusu bir şekilde Fransa ile birliktelik olan Brazzaville grubu idi. [132]

Nkrumah ülke içindeki ve dışındaki konuşmalarında Afrika'nın birleşmesi ihtiyacını netleştirdi. Gana Ulusal Meclisi'nde yaptığı konuşmada, "Bizim bu yeni Afrikamız bir büyük birleşmelerin dünyası- zayıf ve küçüklerin kuvvetlerini birleştirmedikleri müddetçe kenara itildiği bir Dünya'da ortaya çıkmaktadır" diyerek bu görüşünü tekrar etmiştir. Gana Hükümeti Angola, Cezayir ve Kongo gibi sömürgecilik ve emperyalizm aleyhtarı bütün sorunlarda kurtuluş mücadeleleri yararına açık ve kesin bir tavır takınıyordu.[133]

19 Temmuz 1964 tarihinde Mısır, Kahire'de Afrika Birliği Örgütü'nün bir konferansında uluslararası sahnede de kesin olarak aşağıdaki şekilde ifadede bulunmuştur:

"Öncelikle ekonomik yaşam kabiliyetimizi birleştirmeliyiz ve sonra Güney Afrika'daki madeni zenginliğimizi geri kazanmalıyız, bu şekilde kalkınma için geniş kaynaklarımız ve kapasitemiz bize refahı ve Dünya'nın kalan kısmına ilave avantajları getirecektir. Bu nedenle, başka bir yerde Afrika'nın özgürleşmesinin insanın özgürleşmesi olduğunu yazdım."[134]

Afrika ülkelerini birleştirmek için Nkrumah'ın tüm bu çabaları yeni sömürgecilik ve kapitalizm vasıtası ile Avrupalılar ve Amerikalılar tarafından devam ettirilen kıtanın sömürülmesini sona erdirmeye yönelmişti ve Afrika kıtasının Balkanlaştırılmasına karşı Afrika devlet başkanlarını uyarıyordu.[135] Dahası, diğer Afrikalı liderlere kıtada bazı zayıf ve istikrarsız devletler oluşturulmasının ekonomik yardım için kendilerine bağımlılığın

[132]Yao Boni Gebe, "Ghana's Foreign Policy at Independence and the Implications for the 1966 Coup D'état", **The Journal of Pan African Studies**, Vol.2, No:3, (March 2008), s.169.
[133] Ataöv, **Afrika Ulusal Kurtuluş Mucadeleleri**, s.322.
[134] Olayiwalo Abegunrin, ve Sabella Ogbobode Adidde, **Pan-Africanism Modern Times: Challenges, Concerns and Constraints,** Maryland, Lexington Books, 2016, s.67.
[135]Kah Kam, "Africa Must Unite", s.30.

devamını ve Afrika'nın birleşmesini engellemeyi arzu eden sömürgeci güçlerin arzusu olduğunu belirtti.[136] Ortak bir savunma politikasını da savunuyordu. Bu, bölgesel bütünlüğü ve Afrika ülkelerinin egemenliğini savunacak bir askeri-güvenlik yapısını meydana getirecek Afrika Yüksek Komiserliği olarak oluşturulacaktı.

Hükümetin kesin bir Afrika politikası izleme politikası ile paralel olarak, bir "Afrika İşleri Sekreterliği" kuruldu ve Kwame Nkrumah'ın kişisel gözetimi altına kondu. Sorumluluğu henüz politik bağımsızlığı kazanmamış kıtadaki kendi bölgelerinde bulunan Afrika milliyetçileri ile işbirliği yapmak olan "Afrika Meseleleri Bürosu" adlı başka bir daire kuruldu. Hükümet bu faaliyetler için kaynak sağlayarak özgürlük mücadeleleri için kolaylıklar sağladı[137].

Nkrumah Hükümeti'nin diğer önemli bir dış politika icraatı Kongo krizine müdahil olması idi. Arkadaşı, Kongo Başbakanı Partice Lumumba'nın devrilmesi üzerine, Nkrumah Hükümeti Birleşmiş Milletler aracılığı ile çatışmaya bir çözüm bulmaya yardım için Kongo'ya Ganalı barış gücünü gönderdi. Bununla birlikte, Lumumba tuhaf ve şüpheli bir durumda öldürüldüğünden bu politika başarısız oldu. Kongo krizinin ötesinde, Nkrumah Hükümeti Rodezya ve Güney Afrika sorununa çözüm bulma girişimlerine de dahil oldu. Bir göçmen olan Ian Smith Rodezya'yı uluslararası topluluğa aldırmayarak şimdi Zimbabwe adını alan Güney Rodezya'nın Afrika halklarının kalan büyük kısmından bağımsız olduğunu beyan ettiğinde, Nkrumah Smith'in beyanını kabul etmemeleri ve Güney Rodezya'nın bağımsız olarak tanınmaması için uluslararası kamuoyu nezdinde açıklamalarda bulundu. Hükümeti Güney Afrika'daki azınlık beyaz hâkimiyetine ve bu azınlığın kökleşmiş ırk ayrımı politikasına karşı savaşmaya kararlı idi. Uluslararası

[136] Gebe, "Ghana's Foreign Policy", s.176.
[137]Lawrence E.K. Lupalo, **African Political Thinkers of Post-Colonial Africa**, California, USA, CreateSpace Independent Publishing Platform, March 4,2017, s.8.

toplantılarda Güney Afrika'daki ırk ayrımı politikasına karşı rahatsızlığını sıklıkla seslendirdi.[138]

Genel olarak bakıldığında, onun politikası yılar süren insanlık dışı muameleler, marjinalleştirme ve sömürüden sonra siyahi insanın vakarının geri kazandırılması yönünde idi. Bu unsurlar Afrika'nın özgürleştirilmesi –yani sömürgecilikten Afrika'nın kurtarılması ve Afrika'nın birliği hedefi dış politikasını büyük oranda şekillendirdi. Bunu gerçekleştirmede, Gana'nın malzeme ve insan kaynaklarını bu amaç yönünde tahsis etti. Tüm bunlar Soğuk Savaş yıllarının harareti içinde olurken Nkrumah hükümetinin bu politik duruşu Batılı ülkeleri hoşnut etmedi.

2. Birleşmiş Milletler (BM) Politikası

8 Mart 1957 tarihinde Gana Birleşmiş Milletler'e kabul edildi. Bu Nkrumah Hükümeti'ne daha büyük bir sahnede kıtadaki tüm ülkelerin sömürgecilikten özgürleştirilmesi politikasını izleme olanağı sağladı. Nkrumah, 23 Eylül 1960 tarihinde Birleşmiş Milletler genel oturumunda kıtada sömürgeciliğin ve emperyalizmin hala nasıl var olduğu gerçeğini tekrar etti. Bu nedenle BM'yi sorumluluğunu yerine getirmeye ve Afrika'da kolonileri olan ülkelerden bölgelere özgürlük vermelerini istemeye davet etti. Afrika kıtası Dünya meselelerinde gittikçe daha önemli hale gelmeye başladığı için Güvenlik Konseyi'nde Afrika kıtası için daimi bir üyelik oluşturulmasını da talep etti.

Ayrıca, bu toplantıda Kongo'da karışıklıklara ve Gana'nın barış gücü birlikleri göndermesine yol açan Belçikalıların Kongo'daki kötü sömürge idaresi konusunda oldukça kapsamlı konuştu. Kongo sorunu bir Afrikalı sorunu idi ve Afrikalılar bunu çözmeli

[138] Gebe, "Ghana's Foreign Policy", s.171.

idi.[139]Diğer kıtalardan birliklerin getirilmesi yanlış ve arzu edilemez bir durumdu ve BM'nin eylemleri Kongo'daki ulusalcı harekete ve bu hareketin liderlerine karşı yönelik olarak algılanıyordu. Nkrumah Kongo krizinin yanı sıra, Güney Afrika'daki ırk ayrımı konusunda da konuştu. Güney Afrika'da olanların BM Sözleşmesi'nin ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin açık ihlali olduğunu vurguladı. [140]

Gana'nın Güney Afrika'daki ırk ayrımına kuvvetle karşı olduğunu Dünya'nın bilmesi için Nkrumah BM Genel Kurul oturumunda ülkesinin Güney Afrika'dan gelen tüm malları boykot edeceğini, tüm Güney Afrika uçaklarına ve gemilerine hava ve deniz limanlarını kapatacağını ve Gana'ya girmek isteyen tüm Güney Afrikalıların Gana Hükümeti tarafından çıkarılmış seyahat belgeleri veya geçerli Gana vizesi ile pasaportlarının olması gerektiğini duyurdu. Gana Haziran 1960 tarihinde Etiyopya'da tüm bağımsız Afrika devletleri tarafından oy birliği ile alınan bir kararı uyguluyordu.[141]

Nkrumah Hükümeti'nin Afrika'daki sömürgecilik ve emperyalizm konusunu ön plana çıkarma konusundaki hummalı çabasının yanı sıra, Dünya sahnesinde güçlerini göstermek için ülkelerin nükleer silahları biriktirmesine de muhalefet etti. Bu tür mühimmatlara sahip olan ülkeleri silahsızlanmaya ve bu tür kaynaklarını insanlığa yardım için yönlendirmeye çağırdı. BM'de Gana, sömürge politikalarına şiddetle karşı çıkan ABD, Kanada, Hindistan ve Doğu Avrupa ülkeleri ile birlikte yer aldı. BM'de Afrika ülkeleri ile yakın bağları sürdürdü. Kwame Nkrumah BM'ye Afrika kıtasında meşru ve gayri meşru yetkililer arasında ayırım yapamazsa bunun rahatsızlığa neden olacak sonuçlara yol açacağını vurguladı. 1964'den önce, Gana'nın BM'deki prestiji arttı ve 1964'den 1965'e

[139]Ebere Nwaubani, "Eisenhower, Nkrumah and the Congo Crisis", **Journal of Contemporary History**, Vol.36, No:4 (October. 2001), s. 599.
[140]Nkrumah at the United Nations Assembly, At the United Nations General Assembly, New York, September 23, 1960, s.4.
[141]**Ibid,** s.6.

kadar Gana'nın Genel Kurul başkanı olarak görev almasına yol açtı. İlk defa siyahi bir Afrikalı BM'nin bir biriminin başkanı olarak seçilmişti.[142]

Nkrumah BM'de sadece Gana'nın ve daha büyük ölçüde Afrika'nın karşılaştığı sorunlar hakkında konuşmakla kalmayıp Asya'daki sorunları da ortaya koydu. 1954 yılında imzalanan ateşkes antlaşması sonrasında toplanan, Cenevre Konferansı'nda (Birleşik Krallık ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği), Kore yarımadasının iki süper güç tarafından ikiye ayrılmasına ve Vietnam'daki ABD varlığına karşı duyduğu hoşnutsuzluğu da ifade etti. Nkrumah 700 milyonluk bir nüfusa sahip olan bir ülkenin BM'ye kabul edilmesinin çıkardan ziyade ilkeye dayalı olarak yapılmasının daha önemli olduğunu dile getirerek Çin Halk Cumhuriyetinin BM'ye kabul edilmesini de savunuyordu.[143]Sosyalist eğilimi nedeni ile Çin Birleşmiş Milletlerden izole edilemezdi.[144]

Ortadoğu konusuna bakıldığında, Nkrumah bölgedeki herhangi bir karışıklığın bütün Dünya'daki barışı ve güvenliği etkileyeceğini de belirtti. Elde edilen haklar ile bölgenin sakinlerini büyük doğal zenginliğinden yararlanma teşebbüsünün dünya barışı için büyük bir tehdit olacağını ve bu nedenle söz konusu doğal kaynakların tüketicileri olan Batılı ülkelerin bölgedeki barışı ve politik dengeyi muhafaza etmek için oynamaları gereken bir rolü olduğunu söyledi. [145] Soğuk Savaş'ın Ortadoğu'dan uzak tutulması gerektiğini de savundu.

[142]**Ibid,**s.10
[143]John Karefa-Smart, "Africa and the United Nations," **International Organization Journals**, Vol:19, Issue:3 (summer,1965), s.764.
[144]Nkrumah at the United Nations Assembly, At the United Nations General Assembly, New York, September 23, 1960, s.11.
[145]I**bid,** s.12.

3. Bağlantısızlık

Gana bağımsızlığını kazandığında Dünya jeopolitik soğuk savaş bloklarına ayrılmıştı. Bu bölünme kapitalizm ve komünizm ideolojileri arasında idi ve taraflar büyük oranda yeni bağımsız uluslardan meydana gelen Üçüncü Dünya'da kendilerine müttefikler bulmaya çalışıyordu. Bu alan söz konusu ideolojilerin savaş alanı haline geldi. Ülkelerini kendi taraflarına çekmede ülkelerin başlarına bir şey gelme kaygısı, nükleer eylem tehditleri ve kalkınma yardımları adeta yem olarak kullanıldı.

Bu süre zarfında kıtadaki bağımsız bir ülke olan ve kıtanın dış politikasının bir tür duyurucusu şeklindeki Gana'ya da her iki ideolojiyi teşvik eden ülkeler tarafından yaklaşıldı. O zaman kendi dış politikasına ve içerideki kalkınma politikalarına bakan Nkrumah'ın görüşü şüphesiz modern idi ve yaratıcı bir biçimde uyarlayıcı olmalı idi.

Ekonomik, politik ve sosyal gelişmeye odaklanmış olan yeni bağımsız, küçük ülkeyi ideolojik mücadelenin içine çekmemek için Nkrumah Hükümeti Nehru Hindistanı gibi tarafsızlık konumunu seçti; bu şekilde ülke kendi kaderini belirleme hakkını tehlikeye atmayacaktı.[146]Tarafsızlık sadece Gana'nın uluslararası sorunların tartışılmasında şu veya bu gruba destek vermeyi önceden reddedeceği anlamına geliyordu. Dahası, Gana BM Sözleşmesi'ne göre ülkesinin yükümlülüğünün ışığında Afrika kıtasındaki konumu, Bandung ve Akra konferanslarında açıklanan ilkelere bağımsızlığını ve egemenliğini korumak kararlılığına en uygun gördüğü şekilde hareket edecekti. [147]

Bu tarafsızlık grubu asıl odak noktaları dünya barışı, sömürgecilik karşıtlığı ve tarafsızlık olan Afrika ve Asya'nın sömürgeden yeni kurtulmuş ülkelerinden meydana

[146]Evan White, "Kwame Nkrumah: Cold War Modernity, Pan-African Ideology and the Geopolitics of Development," **Geopolitics**, Vol: 8: Issue:2, (September, 2010), s.99.
[147]**Ghana Today**, 17 September, 1958.

geliyordu. Dünya barışının muhafaza edilmesinde Nkrumah silahsızlanma konusunda yoğun şekilde beyanatlarda bulundu. Güçlü ülkelerin silah yığını yapmasının gelecekte onları da kısmen veya tamamen yok edeceğini de ileri sürdü. Dünya barışını etkileyebilecek bir başka husus ise; eğer gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizlik ve dünya nüfusu artmaya devam ederse, uluslararası bir patlama meydana geldiğinde bunun engellenemeyeceği idi. Bu nedenle, ulusların silah yığınları yapmasının gereği yoktu. Sömürgeden yeni kurtulmuş ülkelerin ve daha önemlisi Afrika kıtasının nükleer savaş çabalarından kendisini mümkün olduğunca izole edecek pozitif adımları atmasını önerdi.

Afrika ülkelerini nükleer silahlara sahip ülkelerin kıtada üsler kurmasına izin vermemeye veya süper güçlerden herhangi birisi ile ittifaka girmemeye teşvik etti. [148] Nükleer silahlara sahip güçlerden herhangi birisi ile herhangi bir ittifakın bütün Afrika kıtasının güvenliği ve barışı ve daha büyük ölçüde dünya barışı için bir güvenlik tehdidi oluşturacağını düşünüyordu. Bu organizasyonda da Nkrumah Pan Afrikacılık düşüncesine bağlılığını gösterdi ve tarafsızlık politikasını "pozitif tarafsızlık" olarak ifade etti. Ancak bu politika Gana'nın hem Batı'dan hem de Doğu'dan kalkınma yardımı almasına yardım etti. Bu şekilde, her iki ideoloji tarafından sunulan moderniteyi seçme lüksüne sahip idi. Nkrumah Hükümeti bunu askeri tehditlerden ve ekonomik adaletsizlikten özgür yeni bir dünya düzeni kurmak için bir kuvvet şeklinde kullandı.

Nitekim Belgrad'ta 1961 yılında yapılan Bağlantısızlar Konferansı'nda yaptığı konuşmada Nkrumah; iki süper gücün tamamen silahsızlanmasını, iki Almanya'nın uluslararası toplum tarafından tanınmasını, Almanlar arasında bir barış anlaşmasının imzalanmasını, 31 Aralık 1962'ye kadar sömürgeciliğin tamamen tasfiye edilmesini, her

[148]Nkrumah at the United Nations Assembly, At the United Nations General Assembly, New York, September 23, 1960, s.8.

birisi Batı, Doğu ve tarafsızları temsil eden üç Genel sekreter yardımcısının seçilmesini ve Afrika'nın nükleerden arındırılmış bir bölge olarak beyan edilmesini vurguladı. [149]

4. Gana ve Birleşik Krallık

Gana'nın bağımsızlığından sonra Batı ile ilişkileri hem kendileri bakımından hem de diğer Afrika uluslarının izlemesi muhtemel politikaların göstergesi olması açısından büyük önem taşımaktadır. Nkrumah'ın bağımsızlık arifesinde belirttiği gibi, bu aşamadaki politikaları net değildi: "Bu aşamada, ülkemiz dış politikasının herhangi bir yönünden ötürü bağlayıcı olmamalı ve belirli herhangi bir güç grubu veya politik blok ile birlik olmamalıdır. Aynı zamanda, yeni devletimizin dış politikasında tarafsız bir politika izleme niyeti bulunmamaktadır. Bağımsızlığımızı korumak ve her zaman en iyi olduğunu düşündüğümüz şekilde hareket etmek amacı gütmekteyiz."[150]

Bu bakımdan, Gana diğer uluslara karşı ideolojik ve diğer farklılıklar gözetilmeksizin bir samimiyet politikası izlemiştir. Ayrıca, dünya meselelerindeki rolünde kendi boyutunu, nüfusunu, ekonomik kalkınma düzeyini ve askeri teşkilatını dikkate almıştır. Kesinlik konusunda eksikliğine rağmen Gana'nın politikası, fikirlerden ziyade gerçeklere dayalı bir parça esnekliğe sahipti. Birleşik Krallık, bağımsızlıktan sonra Gana'nın diplomatik temsilciliğini muhafaza ettiği beş yerden biriydi.

Birleşik Krallık'ın kolonisi olmasına rağmen, Gana'nın Birleşik Krallık ile ilişkisi hiçbir şekilde kolay ve otomatik değil fakat esasen diğer ülkeler ile olduğundan daha samimi ve dostçaydı. Bağımsızlıktan sonra Gana'nın ana ticaret ve yatırım ortağı yine Birleşik Krallık'tı. 1956 yılında, Gana'nın ithalatının yaklaşık yarısı Britanya'dandı ve

[149]Aniruddha Das Gupta ve A.S Shahid, **Ghana's Non-Alignment Under Kwame Nkrumah**, University of California Press, San Diego, 2015, s.406.
[150] Legislative Assembly Debate, **Parliament of Ghana** March, 1957, columns. 24-25.

ihracatının ise üçte birinden fazlası da Britanya'yaydı.[151] Aynı zamanda, Londra, Gana'nın da üyesi olduğu Sterlin kullanan ülkelerin başkentiydi.

Bu sayede, Birleşik Krallık, 1951 ile 1955 arası dönemde, bir döviz takas ülkesi olması nedeniyle, kendi Merkez Bankası dolar rezervine 400 milyon dolardan fazla katkıda bulunmaktaydı.[152] Gana yerleşik piyasalara ve Birleşik Krallık sermayesine dayalıydı. Ayrıca, iki ülke arasında bir bağ bulunmaktaydı. Eğitimde, Gana'dan öğrencilerin Oxford ve Cambridge'de eğitimlerini daha ileriye götürme fırsatları vardı ve Üniversiteler Arası Denizaşırı Yüksek Öğrenim Konseyi, Ganalı öğrencileri bunlara ve Birleşik Krallık'taki diğer üniversitelere yerleştirme programını koordine ediyordu. Buna ek olarak, Ganalı gazetecileri eğiten ve onlara mesleklerini uygulama fırsatları veren İngiliz Yayın Kuruluşu (*British Broadcasting Corporation*) ve Gana'daki kiliselere eleman yerleştiren Kilise Misyoner Topluluğu (*Church Missionary Society*) bulunmaktaydı.

Aynı zamanda, genç Gana kamu hizmetleri departmanını kurmaya yardımcı olan göçmen kamu görevlileri mevcuttu. İdari yetenekleri Gana'yı diğer birçok Afrika ülkesinden ayrıştırmaktaydı. Ayrıca, bağımsızlık döneminde, askeri açıdan, Gana'ya giderek artan bir önem verilmekteydi.[153]

Bunlara ilaveten, Birleşik Krallık ve bağlı devletler ile birlikte, daha önceden Britanya İmparatorluğu'nun bir bölümünü oluşturan devletlerden oluşan uluslararası bir birlik olan Milletler Topluluğu (*Commonwealth*) aracılığıyla Gana, Birleşik Krallık ile

[151]Douglas G. Anglin., "Ghana, the West, and the Soviet Union". **The Canadian Journal of Economics and Political Science/ Revue Canadienne d'Economique et de Science Politique**, Vol..24, No:2 (May, 1958), s.155.

[152]Gana, 220 sterlinin asağısında bir fiyat düşüşüne karsı kendi kakao ihracatını garantilemek için Sterlin Bölgesi'deki üyelerden yardım istemişti. Böylece 10 yılı aşkın bir süre boyunca 30 milyon sterlini aşan bir fon kurulmalıydı. Buna karşı Gana bu yarlığı kendi menafaatine çevirme girişiminde başarısız oldu. (Leg. Ass. Deb., March 5, 1957. Columns.28, s.35.)

[153]Oren Gruenbaum "Ghana and the Commonwealth," **The Commonwealth Journal of International Affairs**, Vol: 97, Issue: 394,(April 15, 2008), s.31.

bağlantılıydı. Milletler Topluluğu Parlamenter Birliği (*Commonwealth Parliamentary Association*) mevcuttu ve halen varlığını sürdürmektedir. Gana'nın Milletler Topluluğu'na üyeliği vasıtasıyla, Hindistanlı, Kanadalı ve Avustralyalı Yüksek Komiserlerin Gana'nın Birleşik Krallık'a bağlantısına katkıda bulunan Accra'ya ivedi bir şekilde tayinleri oldu.

Gana'nın Milletler Topluluğu Başbakanlar Konferansı'na (*Conference of Commonwealth Prime Ministers*) girişi, Gana'nın dünya meselelerine ilişkin konuları açıkça tartışabildiği bir yol yarattı. Ancak, Gana Hükümeti birliğe kendi üyeliğinin, Milletler Topluluğu'nun ortak sorunlarına demokratik ve barışçıl yollarla çözüm arayacağı ideallerine dayalı olacağını ifade etmiştir.[154]

5. Gana ve Amerika Birleşik Devletleri

Gana'nın ABD ile ilişkisi de aynı İngiltere ile olduğu gibi yakın ve dostçaydı. Bu ilişki karşılıklı saygıya ve ortak çıkarlara sağlam bir şekilde dayalıydı. İki ülkenin belirli konularda çeşitli bakış açıları olsa da, bu durum iki ülke arasındaki yeni verimli bir ilişkinin güçlendirilmesine zarar vermemekteydi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD, askerlerini Gana'da görevlendirdi ki, bu durum Washington'un Gana'nın meselelerine olan ilgisinin artmasına yol açtı.

Gana'nın bağımsızlık için gayretlerini destekleme amaçlı çok sayıda kongre kararı geçti, bağımsızlıktan sonra bir kongre turu yapıldı ve İçişleri Bakanlığı'ndan iyi niyet dilekleri sunuldu ve Gana'nın bağımsızlık töreninde ABD'yi temsil etmek üzere Başkan Yardımcısı Nixon tayin edildi. Bu samimi ilişki, Gana Başbakanı da dâhil olmak üzere,

[154]Akra, March 4, 1957; Dept. of Information press release no 289/57, same date.Ekim ayında Dr. Nkrumah'in politikalarına karşı yapılan eleştiriler İngiliz basınında doruk noktasında iken Dr. Nkrumah çok daha samimi ve açık sözlüydü: "Gana'nın istediğini yapmakta özgür olacağını" vurgulayarak Milletler Topluluğuna üyeliğinin devam edeceğini ifade etti. (The Times, October.4, 1957 8; ct. Accra Daily Graphic, October. 4, 1957, s.1).

hâlihazırda kabinedeki birçok bakanının ABD'de eğitim görmüş olmasından kaynaklanmış olabilir.

Fakat, iki ülke arasındaki ilişkiye dair daha önemli etken ekonomik bağlardı. Başkan Yardımcısı Nixon, ziyareti sırasında, Nkrumah ile ABD'nin Gana'ya teknik ve ekonomik desteği hakkında görüştü. Geçmişte, ABD'nin desteği sınırlıydı çünkü Gana, Britanya'ya bağlıydı ve destek geldiğinde bile Britanya aracılığıyla geliyordu. 1957 mali yılında, ABD Yönetimi, Gana'ya 800.000$ tahsis etti ve bu miktarın sonraki yıllarda artması muhtemeldi.[155] Bu aşamada, Gana, hem kamusal hem de özel sektörde büyük altyapı projelerini finanse etmek için ABD'den daha fazla yabancı yatırımı çekmeyi umuyordu. Gana, yatırımcılar için anayasada teşvikler temin etti. Bu hüküm, 850 milyon dolarlık Volta Nehri Projesini inşa etmek, finanse etmek ve işletmek isteyen yatırımcıların ilgisini çekti. Bu proje, alüminyum üretmek için hidro elektrik güç üretecektir. Bu projenin olası ekonomik ve politik sonucu Gana Hükümeti için önemliydi. İstikrarlı ve çeşitlenmiş bir ekonomi ve daha yüksek bir yaşam standardı için bir umudu temsil etmekteydi. ABD'nin Gana'ya ilişkin diğer bir ilgi alanı, Gana ekonomisinin büyük ölçüde dayandığı kakaonun ihracatı için parlak bir beklenti sunmasıydı. Avrupa piyasası cazibesini yitirmeye başladığından ötürü, yeni bir piyasaya ihtiyaç vardı.

Aslında Nkrumah'ın emperyalizmin yeni bir şekli olan yeni sömürgeciliğe karşı kampanyası Amerikalıların pek hoşuna gitmemesin. Nkrumah'ın, kıtadaki ve Gana'daki dev Amerikan ve Batılı monopollerin hâkimiyetine karşı bir söylemi bulunmaktaydı. Bu firmalar büyük kaynaklara sahipti ve Gana da dâhil olmak üzere, Afrika'daki insanları istismar etmekteydi.[156] Doğrudan yatırımlar ve eşit olmayan ticari şartlar aracılığıyla Amerikan emperyalizmini zenginleştiren bu eylemler Gana için fakirliği ve yapısal

[155] Anglin, "Ghana, the West, and the Soviet Union", s.157.
[156] Nkrumah, **Neo-Colonialism: The Last Stage of Imperialism**, s.20

ekonomik geri kalmışlığı sürekli ve kalıcı hale getirmiştir. Amerikalılar, *Central Intelligence Agency* (*CIA*) operasyonlarında yeni sömürgecilik teknikleri kullanmıştır. John Stockwell, "*In Search for Enemies"* adlı kitabında, CIA'in istihbarat toplamak için Gana ordusundaki muhalifler ile irtibatı nasıl sürdürdüğünü tarif etmektedir. Darbe planları yapılırken bu muhalifleri finanse etmiştir. Aynı zamanda, ABD'nin o dönemki Gana Büyükelçisi William P. Mahoney'in darbenin bir yıl önce olacağının farkında olduğunu söylemeye kadar gitmiştir.[157] Aynı zamanda Amerikalılar, ekonomi üzerinde fiyat manipülasyonları, yüksek faiz oranları, adaletsiz ticaret şartları ve oldukça güçlü kredi koşulları ile baskı yaparak Nkrumah Hükümeti'ni sabote etmeye ve Gana halkı önünde popülerliğini yitirmesine çalışmıştır.

6. Gana ve Doğu Bloku

Gana bağımsızlığında tüm uluslar ile dostluk arayışında olmasına rağmen, Doğu Bloku ile ilişkisi Batılı partnerleri ile olduğu gibi aynı temelde olmamıştır. Nkrumah'ın Büyük Britanya'da bulunduğu süre zarfında Komünist Parti ile ilişkisi nedeniyle bu durum, konuya ilişkin bazı yanlış anlaşılmalara sebep olmuştur. Yine de, Komünistler ile bu ilişki hiçbir zaman yurtiçi veya yurtdışı politikaya dönüştürülmemiştir.[158]

25 Ekim 1953 tarihinde, Gana ve partisinin dostane demokrasilere ve Gana'nın kalkınma planlarına bağlı olacaklarını resmen ilan ederek bu konuya açıklık getirmiştir. Doğu Bloku ülkeleriyle ilişkiler kurularak dış ticaret çok-yönlü bir niteliğe kavuşturuldu.

[157]John Stockwell, **In Search of Enemies**: **A CIA Story**. New York, W.W. Norton & Company, March, 1984,s.54.
[158]Alexander Dallin, **The Soviet Union: Political Activity, Africa and the Communist World**, Ed: Zbigniew Brzezinski, Stanford, Sandford University Press, 1963.

Nkrumah şunları söylemekteydi: Afrika'nın başka seçeneği yoktur. Modernleşmek zorundayız. Bunu Batı ya da Doğu'nun desteğiyle sağlayacağız.[159]

Bu temele dayanarak, Sovyet Devlet Çiftlikleri Bakanı, Bay I.A. Benediktov, Gana'nın Bağımsızlık Günü'nde Accra'daydı. Yanında Gana'nın imzalamadığı bir ortak barış beyannamesi taslağı getirmişti. Gana-SSCB ilişkilerini güçlendirmek amacıyla gelen Benediktov, iki ülke arasında diplomatik temsilcilikler kurulmasını teklif etti ve parlamenter delegasyonu Moskova'yı ziyaret etmeleri için davet etti.[160]

Bunlara ek olarak, Sovyet teknik ve ekonomik yardımlarının yakında gelebileceği ima edildi. Gana Hükümeti'nin bu önerilere tepkisi arkadaşça fakat çekimserdi. Bağımsızlıktan sonra aylar boyunca, Gana SSCB ile herhangi bir diplomatik ilişki kurma konusunda gönülsüzdü. 1957 yılı Ağustos ayında, bu politika değişti. Britanya, ABD ve Fransa ile ilişkileri devam ederken Gana, diğer iki büyük güç (SSCB ve Çin) ile normal bir ilişki kurmanın gerçekçi olduğunu düşünmekteydi. Gana o yıl daha sonra, yakın diplomatik bağlara sebep olacağını belirterek Moskova ve Pekin'e birer iyi niyet ticaret temsilcisi gönderdi.[161]

Devamında, iki ülke büyükelçilerini değiş tokuş edildi. Güney Sahra'ya yönelik hareketlilik, SSCB için Afrika meselelerine artan ilgiyi yansıtmaktaydı. Bu tarihten itibaren Moskova, Gana'ya daha fazla ilgi göstermeye başladı. 1957 yılı Ekim ayında, büyük bir Sovyet balık arama gemisi tamir edilmek üzere Gana'daki Takoradi limanına demirlemiştir. Aynı ayda, Moskova Etnografya Enstitüsü bünyesindeki Bilim Akademisi Müdür Yardımcısı Profesör I.I. Potekhin, Gana'daki sosyal, ekonomik ve kültürel hayatı

[159] Ataöv, **Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri,** s.320.
[160] Dallin, **The Soviet Union: Political Activity, Africa and the Communist World**, s.12.
[161] Anglin, "Ghana, the West, and the Soviet Union", s. 162

araştırmak üzere üç aylık bir ziyaret için Gana'ya geldi.[162] Ayrıca, Komünist ülke hükümetleri Gana'daki fabrikalara oldukça cazip koşullarda – kredi geri ödemesi on iki yıla kadar yüzde 2,5 ila 3 faiz oranı ile- ekipman sağlamayı teklif etti.[163]

SSCB'ye ve Çekoslovakya ile Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ne giden Gana ticaret delegasyonunun amacı Gana'nın blok ile özellikle kakao ticaretini canlandırmaktı. Zamanla SSCB'nin Gana kakaosuna talebi arttı ve Gana kakaosunu ithalatında beşinci konuma geldi. Şu hususlar dikkate alınmalıdır; Gana'nın gelişim aşamasında, Gana tarafından Sovyet Bloku ile herhangi bir yakınlaşma Batı ile pazarlık konumunu güçlendirme gayretinden ötürüydü - hali hazırda bunu yaptığına ilişkin bazı belirtiler vardı – ancak yabancı sermayeyi korkutup kaçırma ve Amerikan yardımının devamlılığını etkileme noktasında bu konuda baskı yapmaya ilişkin tereddütleri bulunmaktaydı.[164]

Diğer yönlerden, Gana'nın Sovyetler Birliği'ne karşı tavrı katıydı. Hükümet tarafından Demir Perde ülkelerini ziyaret eden Ganalılar üzerinde, uygulanmasının zor olduğu ortaya çıkan bir politika vasıtasıyla kısıtlama vardı. Nitekim, resmi olarak onaylanmamasına rağmen, bazı Ganalılar Moskova'daki Dünya Gençlik Festivali'ne (*World Youth Festival*) katılmayı başardılar ve Gana İşçi Sendikası Kongresi (*Ghana Trade Union Congress*) Doğu Bloku ülkeleri tarafından organize edilen konferanslara katılım sağladı.[165]

[162] **Daily Graphic**, October. 15,1957.
[163] Dallin, **The Soviet Union: Political Activity, Africa and the Communist World,** s.14.
[164] 3 Temmuz 1957'de ABD ve Gana arasında imzalanan Teknik İşbirligi Mutabakatı daha önce ya da halihazırda diğer ülkelerden talep edilen herhangi bir teknik yardım konusunda Gana'nın ABD'yi bilgilendireceğini temin etmektedir. (Article II,1 (b).
[165] Dallin, **The Soviet Union: Political Activity, Africa and the Communist World**, s.16.

C. NKRUMAH'IN DÜŞÜŞÜ

1. İç Faktörler

a. Nkrumah'ın Sivil Özgürlükleri İhlal Etmesi

Başkana daha fazla gücün verildiği ve gücün başkanda toplandığı 1965 yılındaki bir anayasa değişikliği Nkrumah ve onun CPP hükümetinin düşüşünün başlangıcı idi. Yargı yetkileri, silahlı kuvvetler, polis ve diğer güvenlik kuvvetleri yeniden düzenlenmiş, yeniden yönlendirilmiş ve Nkrumah'ın kişisel gözetimi altına sokulmuştu. Tüm teklifler, direktifler, programlar ve hatta kanunlar yasal hale gelmeden önce onun onayı gerekli idi. [166]Bir adım atılması ve onun onayı olmadan bir görevin icra edilmesi sancılı yansımalara yol açıyordu. Artık, Nkrumah'ın iradesi milletin iradesi idi ve otoritesine muhalefet etme yolu yoktu. Özgür ve gizli oy kullanma hakkı aşınmıştı. Kısa bir süre içinde, Nkrumah Gana'da bir tek parti devletini sağlamca tesis etmişti.

Bunun yanı sıra, parlamento onayı ve nasıl harcandığı konusunda sorumluluk olmaksızın başkanlığa muazzam bütçe tahsis edildi. 1965 yılında yıllık bir tahmin başkanlığın kendisine 40 milyon pound tahsis ettiğini gösterdi.[167] Ulusal polis ve askerden başka başkanın kendi koruma alayı (POGR) olarak bilinen bir özel güvenlik birimi kuruldu. Bu yeni birim iyi teçhiz edilmişti ve temel güvenlik aygıtının ihmal edilmesi ile kral gibi muamele görüyordu. Ulusal güvenlik konularında birinci elden bilgiye sahip idiler. Bu şekildeki özel bir ordunun varlığı Gana ordusunun varlığını, özerkliğini ve profesyonelliğini tehdit ediyordu. Nkrumah bu gizli polis biriminin operasyonel başkanı olduğu için kabine bakanları, parti liderleri, hâkimler ve memurların faaliyetleri özel güvenlik birimi aracılığı ile ona rutin olarak iletiliyordu. Bunun da ötesinde, muhaliflerin

[166] Bretton, **The Rise and Fall of Kwame Nkrumah**, s.101.
[167] **Ibıd**, s.116

susturulduğu bir yasama aracı olarak 1958 tarihli "Önleyici Tutuklama Kanunu"nu (PDA) sundu. Bu kanun çoğu kanıtlanamayacak olan eleştiriyi ulusal güvenliğe bir tehdit olarak gördüğü durumda onun, eleştiri yapan veya ona muhalefet edenleri yargılama olmadan veya ülkedeki mahkemelere başvurmadan beş yıl sure ile tutuklatmasına olanak veriyordu.[168] Bu tutuklama kanunu sorgulamalarından dolayı hâkimler görevden alındı ve hapsedildi. Kuruluşundan bugüne kadar, UGCC asıl rakibi J.B Danquah' ın hapishanede ölümünden CPP hükümetini sorumlu olmakla suçlamaktadır.[169]

Yargıya karışmasının ve parlamentoyu baypas etmesinin yanında, Nkrumah orduyu da kontrolü altına tutuyordu. Ağustos 1965'de, Savunma Şefi Tümgeneral S.J.A. Out ve yardımcısı Tuğgeneral J.A. Ankrah görevden alındılar ve yerlerine daha düşük rütbeli subaylar getirildi. Suçları Nkrumhaizm fikri ile ideolojisinin ordunun ideolojik olarak aşılanması ve başkan tarafından kontrol edilen özel ordu hususlarında hükümeti eleştirmeleri idi. Savunma Bakanının başkanın yetkisi (izni) olmadan askeri tesisleri ziyaret etmesi yasaklandı. Onun görevi temel olarak sadece ulusal mecliste temsile indirgendi. Nkrumah'ın bu adımları diktatörlüğe meylediyordu ve kendisine halkın güvenini kaybettiriyordu. Özgürlük mücadelesinin ilk yıllarında insanlar ona "mesih","kaderin yıldızı" ve "birliğin sembolü" isimlerini vermişti. Bu aşırı yetkilerin kullanılması, Nkrumah kararlarını çevreleyen belli bir psikolojik atmosfer meydana getirdi.[170]Bağımsızlık mücadelesi sırasında gelişen bu duygusal bağlılık Nkrumah tarafından idaresi sırasında bir baskı aracı olarak kullanıldı. Bununla birlikte, "kendiliğinden

[168] 3 Temmuz 1957'de ABD ve Gana arasında imzalanan Teknik İşbirliği Mutabakatı daha önce ya da halihazırda diğer ülkelerden talep edilen herhangi bir teknik yardım konusunda Gana'nın ABD'yi bilgilendireceğini temin etmektedir. (Article II,1 (b).
[169] Yakubu Saaka, "Recurrent Themes in Ghanaian Politics: Kwame Nkrumah's Legacy". **Journal of Black Studies**, Vol.24, No:3, (March 1994), s.273.
[170] **Ibid.**, s.312.

dayatılan" kutsallık Ganalıların gönüllerinde yerleşmiş olduğundan halk kendisini ondan ayırt edemiyordu. Bu önlemlerin hepsi iktidar üzerindeki kontrolünü güçlendiriyordu.

b. Sosyal Eşitsizliği Ortadan Kaldırma Yetersizliği

CPP Hükümeti bağımsızlık mücadelesinde sürekli olarak, İngiliz sömürgecilerin sömürüsü ve Altın Sahili halkı arasındaki sosyal eşitsizlik argümanlarını kullanmıştı. Toprak ve kaynaklar yerel halka ait olmasına rağmen İngiliz sömürge idaresi yerel halkın sırtından refah içinde yaşıyordu. Bu nedenle, Nkrumah bağımsızlık verildiğinde bunun tersinin gerçekleşeceğini söylediği zaman halk buna inandı ve bağımsızlık mücadelesini destekledi.

Ancak, bu durum bağımsızlık sonrasında değişmedi. İktidarı ve ülkenin kaynaklarının kontrolünü eline geçirince CPP hükümeti yetkililerinin çok hoş evleri, sahip oldukları lüks arabaları oldu ve İngilizlerin yaşadığından daha fazla refah içinde yaşadılar. Kitle desteğine fazla ihtiyaç duymadılar; parti ve hükümet halktan uzaklaştı.[171] Nkrumah'ı deviren darbeye katılan askerlerden birisi şu şekilde demiştir: "Nkrumah'ın yeni sınıfı sosyal farklılıkları ortadan kaldıracağını vaat etti ancak… Gerçekte tamamen tersi yönde davrandı. Nkrumah'ın yeni sınıfı ülkenin kalanının maruz kaldığı artan sefaletin aksine bir zenginlik ve israf dolu hayat sürdürdü".[172]

Ayrıca, Ganalılar Akosombo Barajı'ndan üretilen elektrikten yararlanmıyordu. Sosyal eşitsizliğe katkı yapan diğer bir unsur da, CPP Hükümeti'nin yetkilileri arasındaki yoğun yolsuzluk idi. Parti elitleri yabancı şirketlerden rüşvetler aldılar, devletin ve Gana halkının zararına kişisel menfaatlerini ilerlettiler. CPP Hükümeti'nin ve hükümet

[171]Barbara S. A. Monfil, "Multifaceted Image: Kwame Nkrumah's Extrinsic Strategies", **Journal of Black Studies**, Vol.7, No:3, (March 1977), s.315.
[172]David J Finlay, "The Ghana Coup…. One Year Later," **Trans-action**, Vol:4, Issue:6, (May, 1967). s.16.

yetkililerinin bu uygulaması partinin teşvik ettiği ulusal gelirin dağılımında adalet ve eşitliğin olduğu bir toplum oluşturmak için başvurduğu sosyalist politikayı zayıflattı. Sosyal eşitsizlikteki bu artışın sonucu olarak Gana halkı hoşnutsuzdu ve herhangi bir başka rejimi desteklemeye hazır idi. Bu nedenle 1966 yılında CPP hükümetini devirdikleri zaman askerleri memnuniyetle desteklediler.

O zamana kadar hükümet– yetkilileri kabileleri, arkadaşları, geniş aileleri ve ahbaplarını bağlılıklar (torpil ve iltimas bağlantıları) ile idare ediyordu. Bu statükoyu korumak için idarede yolsuzluk, ikiyüzlülük, düşmanlık, rüşvet ve ötekileşme teşvik ediliyor ve bu şekilde başkana işitmek istediklerini söyleyen dalkavuklar ödüllendiriliyordu. Harici tavsiyeye kapalı bunun gibi bir grup bir sanayiye dayalı ekonomiyi kurma işini yapamazdı.

c. Ekonomik Sorunlar

Gana bağımsızlığını kazandığı zaman, yıllık kişi başına gayri safi milli hasılası (GMSH) Güney Kore ile aynı seviyede idi. O dönemde Gana Sahra altı Afrika'daki en zengin ülke idi. Başka herhangi bir ülkeden daha fazla kakao ile Dünya'daki altının yüzde 10'unu ihraç ediyordu. Bu mallardan başka, elmas, boksit manganez vs. de ihraç ediyordu. Ülkenin rezervi 532 milyon dolar idi ve diğer sahra altı ülkelerinden daha iyi teknik ve profesyonel eğitime sahip oldukça iyi eğitimli nüfusu vardı. Bununla birlikte, yeni bağımsız olan ülkenin bu ümit verici başlangıcı CPP hükümetinin ekonomik politikası yanlış gitmeye başladığında olumsuza döndü. 1960'lı yıllarda Nkrumah Hükümeti ithal edilen 33 mal için bir ithalat alternatifi başlattı. Bununla birlikte, devrildiği zamana kadar, bu ürünlerden sadece 11'inde önemli bir üretim sağlandı bunun anlamı ülkenin imalat kapasitesinin üçte

biri oranında çalıştığı idi.[173] Hükümetin büyük alt yapı projeleri ülkeyi büyük borçlara soktu. Ulusal borç yaklaşık 1 milyar dolar idi ve ülkenin kaynaklarını tüketiyordu.[174] Kredi oranı o kadar kötü idi ki; borçlar ancak yüksek faiz oranı ile veya uluslararası çok avantajlı ticaret anlaşmaları ile veriliyordu. 1960 ile 1965 arasında kakao fiyatı düşünce devlet işletmeleri yıllık 10 milyon dolar gelir kaybederken sosyal programların finanse edilmesi için devletin bütçesi iki katına çıkıyordu.

Bu ekonomik durum Gana halkının yaşam standardını aşındırdı. İnşaat malzemeleri yüksek maliyet ile ithal edildiklerinden konut gibi temel hizmetler (kolaylıklar) sınırlandı. Sağlık bakım sistemi etkin yönetim eksikliği nedeni ile dağıldı ve sağlık hizmetlerinin genel olarak dengesiz dağılımı 1958 ve 1962 yılında kitlesel bir endüstriyel greve yol açtı. Bu protestolar sabun, şeker ve diğer temel ihtiyaç maddelerinin fiyatlarındaki artışa karşı idi.[175]

Ekonomik sorunları çözmek amacıyla hükümet politik bir mücadele politikasını uygulamaya soktu. Karışıklıkları düzeltmekle sorumlu kurumları bozdu, memurları CPP memurları olmaya zorladı ve bağımsız uzmanları işten attı. 1965'e kadar, pasaportlar ve çıkış vizelerini, ihracat ve ithalat ruhsatlarını, döviz değişimini, arazi tahsislerini, yerel ve yabancı sözleşmelerin yapılmasını ve borç ve kredi işlemlerini düzenleyerek ekonomik-politik zorlayıcı bir politikayı uyguladı.[176]

Ganalılara hükümetlerinden ne bekledikleri sorulduğu zaman, garantili bir iş, vasat bir konut, daha iyi yollar, etkin sağlık bakım dağıtım sistemi arzu ediyorlardı ancak o

[173]Afrifa Akwasi Amankwaa, **The Ghana Coup: 24th February 1966**, London, Frank Cass, 1966, s.84.
[174]Herbert Werlin, "Success Stories Ghana and South Korea, Lessons from World Bank Case Studies," **Public Administration Development,** Vol.11, Issue:3, 1991. s. 245.
[175] Oran**, Azgelişmismis Ülke Milliyetçiliği,** s.146.
[176]D.K.Fieldhouse, **Black Africa: Economic Decolonization and Arrested Development**. London, Allen & Unwin, 1986, s.48.

zamanki ekonomik şartlar halkın beklentilerinin karşılanmasına imkân vermiyordu ve bu durum gerçekleşmedi. Bu ekonomik kötü idare, yoğun yolsuzluk ve kayırmacılık Gana halkı arasında büyük bir hoşnutsuzluğa yol açtı ve halk sosyalizmi herkese eşit ölçüde refah getiren bir politika olarak öven CPP hükümeti tarafından aldatıldığını hissetti. Durgun ekonomi ve sıradan Ganalıların sürekli artan fiyatlarla başa çıkma mücadelesi 1966 yılındaki hükümet darbesi için sahneyi hazırlıyordu.

2. DIŞ FAKTÖRLER

a. Komünist İdeoloji ve Yabancı Yardıma Dayanma Olgusu

CPP Hükümeti'nin devrilmesine yol açan faktörlerden birisi onun komünizme karşı eğilimi ile algılanan ön yargı idi. Hükümetin Sovyetler Birliği, Çin ve eski Yugoslavya benzeri Doğu Avrupa ülkeleri ile yakın bağlantıları vardı. Gana bağımsızlığı kazandığı zaman, ABD, Britanya, Kanada ve Batı Almanya onun Batı ile aynı politikalara yönelmesini istiyorlardı. Bununla birlikte, SSCB'den Gana'ya 1000'den fazla Sovyet yurttaşına Gana okullarında eğitim rolleri verildi. Moskova 90 milyon Dolar borç ile uyum yardımı vermeyi vaat etti ve Komünist Çin de 42 milyon dolar borç verme aşamasında idi.[177]

Bu dönemde Nkrumah, uluslararası konferanslarda yeni sömürgecilik ve kapitalizmi eleştirmekteydi. Nkrumah, "*Yeni Sömürgecilik*: *Emperyalizmin Son Aşaması"* adlı kitabında, Amerikalıların, İngilizlerin ve Fransızların, 1963 yılı itibariyle, Afrika'nın kaynakları üzerinde halen büyük tekellerinin olduğunu belirtmekteydi. Batılıların hâkimiyeti Afrika'nın fakirliğini ve yapısal ekonomik geriliğini kötüleştirmeyi garanti etmekte idi. Nkrumah bu yüzden Gana için Lenin tipi ekonomik yapıdan yana idi ve bu

[177]Bretton. **The Rise and Fall of Kwame Nkrumah,** s.105.

nedenle komünist görüntüsü olan politikaları benimsiyordu. Nkrumah, sosyalist ülkelerden gelen yardımın aksine Batılılardan gelen yabancı yatırımların onların tekellerine yardım ettiklerini söylemekteydi.[178]Sosyalist ülkelerin yardımlarının gerçek bağımsız gelişmeye katkı yaptığını ve Afrikalıların sosyalist bir yolu takip benimsemek isterlerse kalkınmaları için bir avantaj sağladığını ifade etti.

Nkrumah ABD'nin İkinci Dünya Savaşından sonra üstlendiği rolü eleştirmekteydi. Nkrumah'a göre, Afrikalıları yeni sömürgeciliği püskürtmekten caydırmak için Amerika CIA operasyonları, borçlar üzerindeki yüksek faiz oranı ve ekonomik yaptırımlar vasıtasıyla Afrikalılara baskı uyguluyordu. Tüm bunları yaparken Nkrumah özellikle ABD olmak üzere Batılıların zihinlerinde bir şüpheli haline geldi ve artık daha fazla gözlemci onu SSCB ve ÇHC'yi ile aynı kalıba sokuyordu.[179]

Batı'nın Nkrumah'ı Doğu Blokuna veya komünizme meyilli şekilde algılamasının yanı sıra CPP Hükümeti'nin düşmesine katkı yapan diğer bir unsur da, kalkınma projeleri için yabancı yardıma fazla bağlı olmasıydı. Gana'da ekonomik karmaşa yılları sırasında hükümet Nkrumah'ın emperyalist olarak yaftaladığı ülkelerin Gana' da sahip olduğu faal olan uluslararası şirketlerden yardım istedi. Bunun sonucu olarak, 1965 yılında Gana'nın dış borcu yaklaşık 1 milyar dolara ulaştı. [180]Hükümetin hem Batı'dan hem de Doğu'dan aldığı tüm yardım ülkenin ekonomik yapısını değiştirmedi. Robert Lensink yardım akışının devletin vergi girişini etkileyebileceği gibi tüketimi artırırken az gelişmiş ülkelerde yatırım yapılabilecek kaynaklarda azalmaya yol açacağını söylemiştir. [181]CPP Hükümeti için de bu

[178]Howell Thomas ve Rajasooria Jeffery, **Ghana and Nkrumah**, New York, Facts on File, Inc. 1972, s.116.
[179] **Ibid,**s.115.
[180]William P. Mahoney Jr, "Nkrumah in Retrospect," **The Reviw of Politics,** Vol:30, No:2, (April, 1968), s.246.
[181]Norman T. Uphoff, "Ghana's use of Economic Assistance, 1957-1966: A Supradisciplinary Analysis of Development," **Studies in Comparative International Development**, Vol:7, Issue:3, (Fall 1972). s.223.

durum söz konusuydu. Politik olarak iktidarda olduğu yılarda girişmek istediği büyük alt yapı projelerine yatırım yapmak için kalkınma yardımına güveniyordu.

b. Pan-Afrikacılık

Nkrumah için yapılan eleştirilerde onun Gana'nın ilk siyahi başkanı olarak başarısızlığının nedenlerinden birisinin Afrika'nın birleşmesi politikasına fazla odaklanması olduğunu ileri sürülmektedir. Nkrumah'ın Gana'nın bağımsızlığının aslında kıta üzerindeki ülkelerin bağımsızlığına bağlı olduğu şeklindeki kuvvetli inancı, içeride karşılaştığı sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sorunların çoğunun ihmal edilmesi ile bu proje (Afrika'nın birleştirilmesi) konusunda çok kaynak ve zaman harcamasına neden oldu.

Kwame Nkrumah'ın Afrika Birliği fikri alışılmışın dışında idi ve onun fikirleri konusunda kuşkulu olan bazı Afrikalı liderler vardı. Bazı liderler kademeli entegrasyon fikrini uygun bulurken diğerleri, özellikle Nkrumah kıtanın birleşmesine daha radikal yaklaşımı benimsiyordu. Bu radikal yaklaşım liderlerin çoğuna Birleşik Afrika'nın başkanı olmak istediğini sandıkları tek bir adama yani Nkrumah'a egemenliklerini vererek yeni kazandıkları egemenliğin aşınacağını düşündürüyordu. [182]

Kıtanın birleşmesi için bu yaklaşım tutarsız ve gerçekçi de değildi. Nkrumah sadece federalizme dayalı bir birleşmeye karşı olmayıp yukarıda da belirtildiği gibi, Gana-Gine – Mali Birliği'ni de başlatmıştı. Tanzanya'dan Julius Nyerere, Kenya'dan Jomo Kenyatta ve Uganda'dan Milton Obote'yi daha sonra Doğru Afrika Topluluğuna dönüştürülen Doğu Afrika Federasyonu'nda federalizme dayanan bir birlikteliği başlattıkları için eleştirdi. Federal bir sisteme şiddetle karşı olduğundan, diğerleri onun niyetleri konusunda kuşkulu idi ve bu nedenle ona öfkeli idiler. Julius Nyerere'nin görüşüne göre Afrika kıtasının birliği

[182]Robert, Lensink. "Recipient Government Behavior and the Effectiveness of Development Aid", **DE Economist** Vol: 141, No:4, 9(1993), s.543.

kalanlara hükmeden bir ülke ve şahsın ısrarına bağlı değil de eşitlerin birliğine dayalı olmalı idi. [183] Nkrumah'ın diğer Afrika ülkelerine karşı ekonomik politikası da onun Pan-Afrika projesi hakkında kuşku oluşturdu. İngiliz Sömürge İdaresi İngiliz sömürgesine bağlı olanlarla ekonomik işbirliğini artırmak için Altın Sahili'ni pek çok organizasyona dâhil etmiş ancak Nkrumah ülkesini bu örgütten geri çekmişti. Batı Afrika Havayolları Şirketi, Batı Afrika Para Kurulu, Batı Afrika Kakao Araştırma Enstitüsü ve Batı Afrika Temyiz Mahkemesi bunlara dâhildi. Başkanın bu hareketi kendisinin teşvik ettiği ve çalıştığı istikamet ile çelişiyor ve Afrika'nın birleştirilmesi konusunda ciddi olup olmadığına ilişkin bir kuşkuya yol açıyordu.

"Pan Afrikanizm"kavramı, ortak bir dış politika, ekonomi ve para politikasına dayalı politik entegrasyon politikasından daha fazlasını ifade etmekte ve Afrika düzeyinde ortak bir savunma sistemi de kurmayı amaçlamaktaydı. Nkrumah, savunmaya ilişkin olarak, çoğu ülkenin liderinin desteklemediği, Afrika ülkelerinin bölge bütünlüğü ve egemenliğini savunacak askeri bir güvenlik yapısı olarak bir "Afrika Yüksek Komutanlığının" kurulmasını istiyordu.[184]

Yukarıda ifade edilen unsurların yanı sıra, Nkrumah Gana'nın kaynaklarının çoğunu Gana'nın yerel ekonomisi ve Gana halkı için zorluğa neden olan Afrika Birliği yolunda tahsis etti. Bu durum dış güçlerin Nkrumah hükümetini devirecek bir darbeyi tezgâhlamaları için asker ve polis güçlerinin hiyerarşisini etkilemeleri için şartları uygun hale getirdi. Karizmasından bağımsız olarak kalkın yaşam standardının çok zorlandığını anlamadı. İktidarı sırasında kendisini desteklemiş olan kitleler 24 Şubat 1966 tarihinde barış görüşmelerine aracılık etmek için Pekin üzerinden Burma'nın Rangoon şehrinden Vietnam'ın Hanoi şehrine giderken devrildiği zaman kendisini terk edenler idi.

[183].Abiwu,ve Ochwa-Echel, "Rethinking the Ideas of Pan-Africanism and African Unity", s.129.
[184]Gebe, "Ghana's Foreign Policy", s.169.

D. NKRUMAH'A YAPILAN DARBE

24 Şubat 1966 tarihinde, Dr. Kwame Nkrumah Vietnam'ın başkenti Hanoi'ye gitmek üzere Pekin'de bulunurken Çin Başbakanı Chou En-lai'den Gana'da alt rütbeli Ganalı askerler ve polis memurları tarafından bir darbenin yapıldığı haberini aldı. CIA'nın yardımıyla darbeyi yapan grup, Albay Emmanuel Kwasi Kotoka, General Akwasi Amankwa Afrifa, J.A. Ankrah ve Polis teşkilatının genel müfettişi olan J.W.K. Harlley tarafından yönetiliyordu.[185] Nkrumah ülke dışındayken, Albay Emmanuel Kwasi Kotoka ve General Akwasi Amankwa Afrifa, yönetimi nasıl devireceklerini planlamak için Kumasi'de bir araya gelmişti. 23 Şubat 1966 tarihinde darbeyi yönetenler Rodezya'ya (günümüzün Zambiya'sı Kuzey Rodezya ve günümüzün Zimbabwe'si Güney Rodezya idi) hareket etmek için hazırlıklı olunması maksadıyla bir askeri tatbikat yapma bahanesiyle orduyu çok kısa bir süre içinde Gana'nın kuzeyinden güneyine hareket ettirdiler. Bu hile Askeri İstihbarat'ın bir suiistimaliydi. 24 Şubat tarihinde sabah saat 6:00'da Nkrumah Hükümeti'nin bakanları tutuklandı, üst düzey subaylar yakalandı, Gana radyosu ele geçirildi ve Albay Emmanuel Kwasi Kotoka tarafından parlamentonun ilga edildiği, Nkrumah'nın görevden alındığı, Kongre Halk Partisi'nin yasaklandığı radyodan okunan bir bildiriyle duyuruldu.[186]

Nkrumah Hükümeti'nin alaşağı edilmesi ülke ve dünya kamuoyunda farklı tepkiler yarattı. Gana'da, ülke bağımsızlığını kazandığında Nkrumah'yı takdir eden insanlar darbe olduğunda çok sevinçliydi. Diktatöre dönüşen özgürlük lideri iktidardan düşmüştü. Dünya geneline bakıldığında; Washington yönetimi olaydan duyduğu memnuniyeti gizlemek için herhangi bir çaba göstermiyordu ve bu durum çoğu Batılı ülke için de aynıydı. Çin

[185] Kwame Nkrumah, '' A Letter of Consolation to Dr. Kofi A. Busia: On the Coup in Ghana'', ***The Black Scholar,*** Vol: 3, No: 9, Black Battles (May 1972), s. 25.
[186]''Four major players in 1966 Coup," www.pulse.com.gh/1966-ghana-coup-four-major-players-in-the-1966-coup/85wcdm9.

Hükümeti, Nkrumah sanki Gana'nın Cumhurbaşkanı imiş gibi karşılama töreni yaptı fakat Nkrumah'ın ziyareti kısa sürdü. Mısır'a eşini ve çocuklarını görmeye ve sonrasında da Gine'ye gitti. Nkrumah'yı destekleyen Sovyetler Birliği, Çin, BAE ve Kongo, Nkrumah'nın iktidardan uzaklaştırılmasını, Batılı ülkelerin Afrika kıtasını ve kaynaklarını kontrol etmek isteyen yeni sömürgecilik hareketinin bir dışavurumu olarak görmüşlerdi. Afrika kıtasında ise Gine, Mali ve Mısır hükümetleri Nkrumah'yı destekliyordu.[187]

Nkrumah'ın yazmış olduğu "Dr. Kofi A. Busia'ya Hitaben Yazılmış bir Taziye Mektubu: Gana'daki Darbe Hakkında" ('*A Letter of Consolation to Dr. Kofi A. Busia: On the Coup in Ghana'*) başlıklı makalede Dr. Nkrumah; darbeyi yapan subayların kendi suç eylemlerini meşru göstermek için ortaya sürdükleri ilk bahanenin hükümetinin yolsuzluk yaptığı, bakanlarının yolsuzluktan zenginleştiği, hükümetin Gana yurttaşlarının refahının sağlamak yerine kamu fonlarını çok para harcanan prestijli projelerde israf ettiği olduğunu ifade etmektedir.[188] Diğer taraftan, bazı akademisyenler Nkrumah'ın iktidardan indirilmesinin sebeplerinden birisi olarak "Nkrumahcılık Kültü"nün saçmalığını görmektedirler. Bu hususta, Albay Kotoka darbe sabahında halka hitaben yaptığı konuşmada "*Nkrumah'ın şahsında oluşturulan efsanenin bittiğini*" söylemiştir. Bu görüşte olanlar, oluşturulan efsanenin Nkrumah'ın kendi etrafında yardakçı taraftarlar toplama şekli olduğunu düşünmektedirler. Nkrumah'ın iktidardan düşürülmesinin bir diğer sebebi de, Nkrumah'ın oluşturduğu tek partili cumhuriyet sistemiydi. Bu tek partili cumhuriyet sisteminde Gana halkının temel hakları geniş ölçüde ihlal ediliyordu, CPP çok büyük bir propaganda mekanizması haline gelmişti ve Nkrumah sürekli olarak gizli Batılı kapitalist

[187] Alsbrook J.E, ''Reaction of the World's Press to the Overthrow of Nkrumah.'' **Journalism Quarterly**, Vol:44, No:2, (1967), s. 308.
[188] Nkrumah, '' A Letter of Consolation to Dr. Kofi A. Busia: On the Coup in Ghana'', s. 26.

düşmanlara karşı Gana'nın sürekli bir devrim gerçekleştirme işine giriştiği düşüncesini dile getirmekteydi.[189]

Darbeyi yapan ordu ve polis mensupları J. A. Ankrah'ın liderliğini yaptığı "Ulusal Kurtuluş Konseyi"ni kurdular ve Gana halkı tarafından yeni bir anayasa yapılana kadar kanun hükmünde kararnamelerle ülkeyi yönetme yetkilerinin konseyde olduğunu ilan ettiler. Konsey ulusal çıkarlara uygun olduğunu düşündüğü kanun hükmünde kararnameler çıkardı. Nkrumah'ın oluşturduğu özel kuvvetlerde muhafız olarak çalışan ve CPP'de görev yapan birçok insan tutuklandı.[190] Aynı zamanda yargılama yapılmaksızın Nkrumah döneminde tutuklanan insanlar hemen hapisten çıkarıldılar ve 5 Nisan 1966 tarihinde 1958 tarihli "Önleyici Tutukluluk Kanunu" yürürlükten kaldırıldı. Ülkedeki siyasi faaliyetleri yasaklamak için Konsey kamu güvenliğinin korunması adına bütün siyasi faaliyetleri yasakladı. Konsey aynı zamanda ülkenin ekonomisi, dış ilişkileri, yasal ve genel idaresi ile ilgilenmeleri için atanan çoğunluğu devlet memurlarından oluşmuş özel komiteler kurdu. 24 Haziran tarihinde, Ulusal Kurtuluş Konseyi tarafından eski bir yargıç ve Birleşik Altın Sahili Konvansiyonu'nun kurucularından biri olan Edward Akuffo-Addo ve 1954 ile 1956 tarihleri arasında Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin bir üyesi olan K. A. Busia'nın dâhil olduğu, çoğunluğu Nkrumah'ın muhaliflerinden oluşan bir siyasi danışmanlık kurulu atandı. Ceza davasının temelini oluşturması, yolsuzluk eylemlerinin tespit edilmesi ve kendisini itibardan düşürmek için, Nkrumah Hükümeti'nin faaliyetleri ile ilgili olarak hem Gana içinde hem de ülke dışında soruşturmalar başlatıldı.

[189] Dennis Austin, ''The Ghana Coup D'etat'', **Survival, Global Politics and Strategy**, Vol. 8, No: 5, (1966), s. 167.
[190] David J. Finley, ''The Ghana Coup……. One Year On.'' ***Trans-action***, Vol: 4, Issue: 6, (1967), s. 19.

SONUÇ

Bu tezde 1957 ile 1966 yılları arasında Dr. Kwame Nkrumah'nın yönetimindeki Gana'daki iç ve dış gelişmeler incelenmiştir. Bu yapılırken öncelikle sömürgecilik dönemi öncesi Gana'nın tarihi üzerinde kısaca durulmuştur. Günümüz Gana'sı ismini 790 ile 1076 yılları arasında hüküm sürmüş Gana isimli antik bir imparatorluktan almıştır. Bu imparatorluk, günümüzün Moritanya'sını içeren bir alan üzerinde geniş bir etki ve iktidara sahip olan bir kral tarafından yönetilmiştir. Söz konusu devlet, döneminde ticari faaliyetlerin çoğunluğunu kontrol etmekteydi.

Almoravidlerin saldırıları ve nüfus yoğunluğu sebebiyle imparatorluğun yıkılmasının ardından, Gana İmparatorluğu halkı göç etmeye başlamıştır. Bu süreçte günümüzün Gana'sının halkının bu göçmenlerden geldiğine ve göçmenlerin Avrupalıların gelmesinden önce bölgede hüküm süren krallıkları kurduklarına inanılmaktadır. Bu krallıklar çoğunlukla tarımla uğraşmaktaydı ve ekonominin yapısını arazi mülkiyeti belirlemekteydi. Araziler çoğunlukla ailelerin mülkiyetindeydi ve ailede herkesin arazi üzerinde eşit kullanım hakkı vardı. Ashanti, Gonja ve Fante krallıkları Avrupalıların bölgeye gelişinden önce kurulmuş olan bazı krallıklardı.

15. yüzyıl itibariyle, Avrupalılar Altın Sahili'ne gelmeye başladılar. İlk gelenler, sahilde bulunan küçük Fante devletleri ile ticaret yapma amacı ile 1471 yılında bölgeye ulaşan Portekizlilerdi. Bölgeyle yapılan ticaretin gelişmesi nedeniyle Portekizliler sahil kesimlerde kaleler inşa ettiler. Daha sonra 1637 yılında Hollandalılar geldiler sonrasında İngilizler, İsveçliler, Fransızlar ve Danimarkalılar Altın Sahili devletleri ile ticaret yapmaya başladılar. Gelişen ticaretin yanı sıra Avrupalılar, beraberlerinde krallıkların ekonomik, siyasi ve sosyal yapılarını değiştirecek olan Hristiyanlığı ve resmi Avrupa tarzı eğitimi de sahil devletlerine getirdiler.

İngilizler diğer Avrupalı milletlere kıyasla daha uzun süre bölgede kaldılar. Ticari faaliyetlerini Altın Sahili'nin iç kısımlarına doğru genişletmeye başladılar ve böylelikle Ashanti Krallığı'nın genişlemesini önlediler. Bu çerçevede, Ashantilerin Fantelerin küçük devletlerine saldırmalarını önlemek için İngilizler Fanteler le 1844 Anlaşması olarak bilinen bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşma İngilizlerin Altın Sahili'nin yönetimini tamamen ele geçirdiler. 1874 yılında sahil devletleri İngilizlerin manda yönetimi altına girdi. 1902 tarihinde ise Ashantiler ve Altın Sahili'nin kuzey kısmı da İngiliz mandası altına girdi. İngiliz yönetimi altında birleşik bir devlet kurmak için, sömürgeci güçler İngiliz tarzı mahkemeler kurmaya başladılar; ihraç ve ithal malları üzerine vergi koyup bu vergileri toplayarak yasama ve yürütme konseyleri oluşturdular.

Altın Sahili'ne, İngiliz siyasi sisteminin uygulanması için İngiltere'den valiler atandı. Valilerin yönetiminde benimsenen politikaların uygulanması için yerel kabile reisleri araç olarak kullanıldı. Böylece, yerli halktan gelebilecek direnişin en aza indirilmesi sağlanmaya çalışıldı. Yönetimde yerli kabile reislerine yer verilmesi yani yerel geleneksel elitlerin kullanılması halkta yönetimin bir parçasıymış duygusu yaratmaya yönelikti. Fakat Altın Sahili'ndeki İngiliz yönetimi tam olarak yürürlükteydi, alt yapı projeleri, okullar, hastaneler ve yollar inşa edildi. İhraç için kakaonun ana ürün haline gelmesiyle tarım kapitalistleştirildi. Bununla beraber yerli askerlerin her iki dünya savaşında yer almalarının etkileri ve Altın Sahili elitleri arasında anti kolonyalist bir milliyetçilik duygusunun gelişmeye başlaması İngiliz yönetiminden ayrılma taleplerini ortaya çıkaracaktı.

İşte bu süreçte yükselen milliyetçilik, kısa bir süre sonra da Nkrumah'ın siyaset sahnesine çıkmasını sağlayacaktı. Sahildeki bir kasabada yaşayan Nazime kabilesinden bir demircinin oğlu olan Dr. Kwame Nkrumah Gana'da doğmuş ve üniversite dâhil olmak üzere Gana'da eğitim almıştır. Daha sonra ABD'de eğitim için on yıl yaşamış ve 1945

yılında Londra'ya taşınmıştır. Londra'da sol görüşlü siyasetçilerle tanışmış ve 1947 yılında Birleşik Altın Sahili Kongresi'ne katılmak için Gana'ya gelmiştir. Kısa süre içinde bu oluşumun liderleri ile fikir ayrılığına düşmüş ve Kongre Halk Partisi'ni kurmuştur. 1952 yılında Altın Sahili'nin Başbakanı olmuş ve 1957 yılında Gana bağımsız olana kadar bu görevi sürdürmüştür. Sonrasında bir Afrika devletinin ilk siyahi Cumhurbaşkanı olarak, fikirleri ve eylemleriyle gerek Gana'da gerekse Afrika'da etkilerde bulunan bir efsanevi lider olarak 1966'ya kadar iktidarda kalmıştır.

Nkrumah'ın, Gana'nın gelişmesiyle ilgili düşünceleri yeni sömürgeciliğin ve kapitalizmin ortadan kaldırılması ve planlı ekonomiye bağlı olarak modern Gana devletinin kalkındırılmasına dayanıyordu. Nkrumah aynı zamanda titizlikle birleşik bir Afrika devletinin kurulmasını ve kıtada sömürgeciliğin toptan ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir Afrika birliği projesini yürütüyordu.

Dr. Nkrumah ülkeyi geliştirme gayretinin bir parçası olarak Gana'yı modern bir devlet haline getirecek olan geniş çaplı bir sanayileşme projesini uygulamaya soktu. Volta Nehri Projesi'ni (planlanmış yerleşkelerle birlikte büyük bir hidroelektrik baraj projesi) başlattı ve ülkenin altın madenciliği endüstrisini devletleştiren bir politika izledi. Tarım alanında, çiftçileri eğitmek için genişletilmiş hizmetleri tesis ederek, devlet çiftlikleri kurarak ve uluslararası piyasada Gana'nın kakaosunun satışını düzenlemek için Kakao Pazarlama Kurulu'nu kurarak sektörün modernleşmesini teşvik etmeyi amaçladı. Ücretsiz olan eğitim alanında da büyük yatırımlar yapıldı. Bu yatırımlar okula devam etme oranlarını arttırdı ve böylelikle Gana vatandaşları kamu görevlisi pozisyonlarında iş bulabildiler. Bunun yanında sağlık hizmetleri belli miktarlardaki ilaçlar, hastane bakımı ve diş tedavileri için ücretsizdi. Bütün bunlar ulusal kalkınma için gerekli olan işgücünü sağladı.

Kabile reisliği kurumu İngilizlerin Altın Sahili'ni idare ettikleri süre zarfında yönetimleri için hayati öneme sahip olmuştu. Kabile şefleri sömürgeci politikaları yürürlüğe koyan unsurlar olarak ve geniş halk kitleleri üzerinde kontrol sahibi olarak büyük bir güce sahiptiler. Bu güç, Nkrumah'a, bağlılığı kabile reislerine değil, yalnızca merkezi hükümete olan homojen bir Gana oluşturma hedefinde dezavantaj sağlıyordu. Bu yüzden Nkrumah kabile reislerinin güçlerini azaltmak için 1960 tarihinde "Kabile Reisliği Kanunu"nu meclisten geçirdi. Böylece geleneksel elitlere ve onların hâkimiyetini sağlayan geleneksel siyasi ve sosyal ilişkilere büyük bir darbe vurmayı başardı.

Uluslararası cephede, önceklikle Dr. Nkrumah gayretlerinin büyük bir kısmını hala sömürge yönetimi altında bulunan diğer Afrika devletlerinin özgürleşmesi üzerine yoğunlaştırdı. Nkrumah'ya göre bunun elde edilmesi "Birleşik Afrika Devleti"ni elde etmenin ilk aşamasıydı. Afrika kıtasıyla ilgili politikasının bir diğer yönü ise; siyasi, kültürel ve ekonomik açılardan bütün Batılı bağlardan ari olan bir "Afrikalı kimliği"nin yaratılmasıydı. Gana Hükümeti, BM nezdinde sürekli olarak, Afrika'da hala sömürgeleri bulunan Avrupa devletlerinin Afrika devletlerine tam bağımsızlık vermelerinin gerekli olduğunu vurguladı. Gene Nkrumah Afrika'nın BM Güvenlik Konseyi'nde kalıcı bir üyeliğinin olmasını talep etti. Aynı zamanda, BM oturumlarında Kongo'daki problemlerle, Güney Afrika'daki ayrılıkçı rejimle ve dünya güçleri tarafından nükleer silahların üretimiyle ilgili olarak konuşmalar yaptı. Çin'in izole edilmesi ve Kore meselesi de Nkrumah'nın BM'de endişelerini ifade ettiği konular arasındaydı.

Doğu Bloku'nun fikirlerine daha yakın durmakla beraber, Nkrumah'ın Ganası Soğuk Savaş döneminin problemleri içine çekilmemek için, herhangi bir bloğu desteklememe kararı aldı. Bağlantısızlar Hareketi'nin aktif bir üyesi olarak Gana, bu politikasını elinden geldiğince yürütmeye çalıştı. Bu çerçevede, Gana "eski ve yeni

sömürgeciliğin temsilcileri" olan İngiltere ve ABD ile olan ilişkilerini de sürdürdü. Her iki ülke de bu dönemde Gana ekonomisine yatırım yapmış, diplomatik ilişkileri devam ettirmiş ve eğitim, gazetecilik ve parlamenter ilişkilerde karşılıklı ilişkiler kurulmuştur. Diğer taraftan, her ne kadar Nkrumah'nın sosyalist politikalar güttüğü görülmüş olsa da, hükümetin Sovyetler Birliği ile olan ilişkileri de kemikleşmiş değildi. Bağımsızlıktan birkaç yıl sonrasına kadar Gana'nın Sovyetler Birliği ile hiçbir diplomatik ilişkisi olmamıştı. Aynı zamanda Gana balıkçılık araştırmaları, teknik ve ekonomik yardım için bağımsızlıktan sonra Sovyetler Birliği ile ilişkileri geliştirmeye başladı. İki ülke arasındaki ilişkiler ilerledikçe Gana ticareti geliştirmek için Sovyetler Birliği'ne ticari heyetler gönderdi. Fakat hiçbir zaman tamamen SSCB'ye dönük bir dış politika izlenmedi.

Cumhurbaşkanına daha fazla yetki verilmesi için1965 yılında anayasanın değiştirilmesi hükümetin düşüşünün başlangıcı oldu. Cumhurbaşkanına verilen bu yetkiler Nkrumah'ın yasamayı, yasal kurumları, yargıyı, polisi ve askeri iyice geri plana itmesini sağladı. Sıradan Ganalı vatandaşların temel yasal hakları erozyona uğradı, yargılama yapılmaksızın insanlar tutuklandı. Bu da temel hak ve hürriyetlerin büyük ölçüde ihlal edilmesine yol açtı. Rejim aynı zamanda ekonomik kaynakları da çarçur etti. Ülke bağımsız olduğunda kakao satışından kaynaklanan geniş bir mali rezerv mevcuttu, fakat 1966 yılında bu rezervler neredeyse tamamen eridi ve kamu maliyesi çöktü. Nkrumah Hükümeti aynı zamanda yolsuzlukla da suçlanmaya başlandı. Hükümet yetkilileri rüşvet almakla ve yabancı bankalarda büyük miktarlarda para bulundurmakla itham edildiler. Sosyal eşitsizlik artmaya başladı ve zengin ile fakir arasındaki uçurum daha da arttı. Nkrumah aynı zamanda aşırı hırslı olmakla suçlandı, Afrika'yı birleştirme projesi bazı Afrikalı liderler tarafından Nkrumah'nın kendilerini yönetmek istemesi şeklinde algılandı. Bu ülkelerin çoğu bağımsızlıklarını yeni elde etmişlerdi ve egemenliklerinden taviz vermeye hazır durumda

değillerdi. Bunun yanında, uluslararası sahada Batılı güçler Nkrumah'ı komünist eğilimlere sahip olmakla suçladılar. Bu da *CIA*'nın genç subayların ve polis memurlarının kurguladığı darbeyi maddi olarak desteklemesini sağladı.

Ülkeyi yönettiği yıllar arasında çok önemli ve iddialı icraatlar yapan ve 1966 yılındaki bir darbeyle iktidarı kaybeden Nkrumah'ın düşüşündeki en temel neden de elindeki kaynaklar ve imkânlar ile gerçekleştirilebilecekler arasındaki dengeyi gözden kaçırması olacaktır. Söylemleri ve politikaları zamanla hem ülke içinde hem de uluslararası alanda tepki çekmeye başlamıştır.

Ülkenin kaynaklarını reel biçimde değerlendirmekten zamanla uzaklaşması iktidarını kaybetmesine neden olmuştur. Nitekim hükümet tarafından izlenilen birçok politikanın başarılı olabilmesi ekonomik duruma bağlıdır. Hem ülke içinde, hem de ülke dışında yürütülen politikalar ülkenin ekonomik gücüne bağlı olmuştur. Bu politikaların başarısı ülkenin insan kaynaklarının bilgi birikimine ve yeteneklerine bağlıydı. Gana gibi genç ve bağımsız bir ülkenin hedeflerini elde etmek için yeterli kaynakları yoktu.

Ayrıca, liderin ideolojisine ve bu ideolojinin nasıl uygulandığına dair bazı tutarsızlıkları da mevcuttu; hem Doğu'dan hem de Batı'dan yardım istemişti. Hükümetin yabancı yardımlara aşırı bir şekilde bel bağlaması onu dezavantajlı bir konuma getirdi; çünkü yardım sağlayanlar belirli şartlar getirecekti. Bu da hükümetin planlarının gerçekleşmesini zorlaştırmıştır.

Ülkede sosyal eşitsizliğin hedeflendiğinin aksine daha da artması hükümetin düşmesinde hayli etkili olmuştur. Hükümetin düşmeden önce izlediği politikalar onu halkın karşılaştığı hakiki zorlukları göremez hale getirdi. Bu da yabancı ajanların ülkedeki büyüyen muhalefet ile hükümeti düşürmek için gizlice entrika çevirmelerine yardımcı oldu.

Nkrumah'ın modern bir toplum ve devlet inşa etmek amacıyla yerel elitleri tasfiye yönlü politikaları da kendisine yönelik tepkileri arttırdı. Geleneksel değerler ve ilişkilere sahip halkın büyük bir kesiminin herhangi bir bağlılık hissetmediği merkezi hükümetten ziyade geleneksel liderlerine bağlılık hissetmesi gayet doğaldı.

Kişisel bir yönetim izleyen ve kendisi etrafında kalıcı yapılar inşa etmek isteyen hükümetler çoğu zaman başarısız olurlar. Nkrumah yönetimi de bunun tipik bir örneğiydi. İktidarının son yıllarında tüm siyasal gücü kendinde toplamak isteyen Nkrumah, tepki çekmişti. Üstelik iktidarının gene özellikle son yıllarında muhalefete karşı çok sert politikalar izlemesi, darbenin gerçekleşmesinde ve desteklenmesinde çok önemli bir rol oynamıştı.

Son olarak, uluslararası arenada Nkrumah'ın Afrika'nın birleşme projesine yaklaşımı birleşmeye değil, işbirliğine vurgu yapmalıydı. Birçok ülke birleşik bir Afrika örgütü için bile yeni kazandıkları egemenliklerini elden bırakmaya hazır değildi. Bu da adeta bir "Afrika kahramanı" olarak ortaya çıkan Nkrumah'ın kendi kıtasının birçok ülkesiyle bile yabancılaşmasına neden olarak ironik bir durum yaratmıştır.

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

Adom Boateng Charles,**The Political Legacy of Kwame Nkrumah of Ghana**, African Studies, Lewiston: Edwin Mellen Press, 2002.

Alan Lloyd, **The Drums of Kumasi**, Panthers, London, 1964.

Amankwah Afrifa Akwasi, **The Ghana Coup: 24th February, 1966**. London, Frank Cass, 1966.

Anirudha Gupta Das &A.S. Shahid, **Ghana's Non-Alignment under Kwame Nkrumah,** San Diego, University of California, 2015.

Appiah Kwame & Henry Gates, JR, Ed. **Africana: The encyclopedia of the African and African-American Experience capitol of Ghana,** (New York; Civitas Books),1999.

Asante K.B., **Foreign Policies of Ghana since Independence in Foreign Policy making in Ghana**: **Options for 21st Century**, Accra, Friedrich Ebert Foundation, 1997.

Ataöv Turkkaya, **Afrika Ulusal Kurtulus Mucadeleleri**, Ankara, Ankara Universitesi Siyasal Bilgiler Fakultesi Yayinlari, 1977.

A.W. Lawrence, **Trade Castles and Fort of West Africa**, Standford, California, Standfrod University Press, 1963.

Bankole Timothy, **Kwame Nkrumah: His Rise to Power**. London, George Allen & Unwin Ltd, Ruskin House Museum Street, 1955.

Biney Ama, **The Political & Social Thoughts of Kwame Nkrumah**, New York, Palgrave Macmillan, 2011.

Birmingham David, **Kwame Nkrumah: The Father of African Nationalism**, Ohio, Ohio University Press, 1990.

Carter Gwendolen M, **Africa One-Part States**. New York, Cornell University Press, 1962.

Dallin Alexander, **The Soviet Union: Political Activity, Africa and the Communist World**, ed, Zbigniew, Brzezinski. Standford: Standford University Press. 1963.

Duignan Peter, & L.H. Gann. **Colonialism in Africa 1870-1960,** London**,** Cambridge University Press, 1969.

Fieldhouse D.K., **Black Africa: Economic Decolonization and Arrested Development**, London, Allen & Unwin, 1986.

Frederic P. Miller, Agnes F. Vandome, John McBrewster (Ed), **History of Ghana,** Bassin, Mauritius, Alphascript Publishing, 2009.

Howell Thomas ve Rajasooria Jeffery : **Ghana & Nkrumah**, New York, Facts on File Inc. 1972.

Knierzinger Johannes, **Chieftaincy and Development in Ghana: From Political Intermediaries to Non Traditional**, Mainz, Institute for Ethnicity and African Studies, Johannes Gutenberg University, 2011.

Leche Charles, **Foreign Policy of the American People**. New York, Prentice Hall, 1958.

Meredith Martin, **A Bad Omen: Nkrumah vs. Cocoa Farmers, 1954-57, From The Fate of Africa: A history of Fifty Years of Independence, New York,** Public Affairs, 2000.

Nugent Paul, **Africa Since Independence: A Comparative History**. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

Nkrumah Kwame, **Class Struggle in Africa**. New York: International Publishers, 1970.

Nkrumah Kwame, **The Revolutionary Path**. London, Panaf Books Ltd, 1973.

Nkrumah Kwame. **Autobiography of Kwame Nkrumah**. Edinburgh, Thomas Nelson and Sons Ltd, 1959.

Obiri Addo Ebenezer, **Kwame Nkrumah- A Case Study of Religion and Politics in Ghana**, Maryland, University Press of America Inc, 1999.

Olajide Aluko, **Ghana's Foreign Policy** (Ed) Aluko, The Foreign Policies of African States, London: Hodder and Stoughton, 1979.

Olayiwalo Abegunrin, Sabella Ogbobode Adidde, **Pan-Africanismin Modern Times**: **Challenges, Concerns and Constraints**, Maryland, Lexington Books, An imprint of the Rowman & Littlefield Publishing Group Inc. 2016.

Omari Kokole H ,**The Global African: A Porttrait of Ali A. Manzrui**. (Ed) Omari H. Kokole, Trenton NJ, Asmara, Eritrea,Africa World Press Inc. 1998.

Oran Baskin, **Azgelişmiş Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli**, Yenisehir-Ankara, Bilgi Yayinevi. 1997.

Padmore George, **The Gold Coast Revolution**, London: Dennis Dobson Ltd., 1963.

Poe Daryl Zizwe, **The Pan-African Nationalistic Trend in African Culture: An Afrocentric Presentation,** New York, Routledge,

Plano Jack.C. & Milton Greenberg, **The American Political Dictionary**,New York: Rinehart & Winston Inc. 1963. .

Rathbone Richard, **Kwame Nkrumah and the Chiefs:** "The Fate of the Natural Ruler" under Nationalist Government. Transactions of the Royal Historical Society, London, Cambridge University Press, 2000.

Roger S. Gocking, **The History of Ghana**, Westport, Greenwood Press, 2005.

Rooney David, **Kwame Nkrumah: Vision and Tragedy**. Accra, Sub-Saharan Publishers, 2007.

Thompson S.W., **Ghana's Foreign Policy, 1957-1966. Diplomacy, Ideology, and the New State**, New Jersey: Princeton University Press,1969.

Viotti P.R.,& Kauppi, M.V., **International Relations Theory: Realism. Pluralism, Globalism and Beyond**. Boston: Allyn & Beacon, 1999.

Weber Max, From Max Weber**. Essay in Sociology**, (Ed) H.H. Gerth and C. Wright Mills. New York: Oxford University Press, 1958.

Zartman William, **International Relations in the New Africa**, Eaglewood Cliffs, New Jersey: Princeton Hall Inc,1996.

B. MAKALELER

Ahiakpor J.W.C, "The Success and failure of Dependency Theory: The Experience of Ghana," ***International Organization***, ***Vol:39, No:3,*** (1985), s.535-552.

Akinsanya A., "Foreign Economic Control and Non-Alignment in Global Affairs" ***in Pakistan, Vol.45, No.2,*** (1992). s. 43.

Aksoy Suat, Istiklal Arifesinde Siyah Afrika,***Turkiye ve Orta Dogu Amme Idaresi Enstitusunde Konferans Serisi No.9,*** Ankara-1990.

Alsbrook J.E, ''Reaction of the World's Press to the Overthrow of Nkrumah.'' ***Journalism Quarterly***, Vol:44, No:2, (1967), s. 307-313

Apter David E., "The Gold Coast in Transition," Princeton: ***Princeton University Press, 1995***, s. XIII,355.

Asante Kete Molefi , "The Character of Kwame Nkrumah's United Africa Vision," ***The Journalof Pan African Studies,*** *vol.4, no.10*, January, 2012, s.12-25.

Biney Ama, The Intellectual and Political Legacies of Kwame Nkrumah," ***The Journal of PanAfrican Studies***, *vol.4, no.10*, January, 2012. s.54.

Boafo-Arthur K., "Ghana's External Relations since 31st December, 1981,(Ed) Gyimah-Boadi Ghana under PNDC Rule," ***African Study Monographs, Vol:20. No:2***, (June 1999), s. 73-98.

Danquah Francis K , "Sustaining a West Africa Cocoa Economy: Agricultural Science and the Swollen Shoot Contagion in Ghana, 1936-1965." ***Africa Economic History. No.31***. (2003),s. 43-74.

Dei Sefa J George, "Reclaiming Our Africanness in the Disaporized Context: The Challenge of Asserting a Critical African Personality," ***The Journal of Pan African Studies***, ***vol.4, no.10,*** January, 2010.

Dennis Austin, ''The Ghana Coup D'etat'', **Survival*, Global Politics and Strategy***, Vol. 8, No: 5, (1966), s. 166-172.

Desfosses Helen ve Levesque Jacques, "Socialist Experiment in the Third World," ***African Economic History, Vol:41, No: 3***,s. 46-48.

D.H. Jones, "Japka and the Foundation of Gonja: Transactions of the Historical Society of Ghana" ***Historical Society of Ghana***, Vol: 6, No: 16, (1962), s.1- 29.

Diao Xinshen, "Economic Importance of Agricultural for Sustainable Development and Poverty Reduction: Findings from a Case Study of Ghana. Global Forum on Agricultural, 29-30th Nov, 2010," ***Policies for Agricultural Development, Poverty Reduction & Food Security***, IFPRI. OECD Headquarters, Paris, s. 10-11.

Dodoo Vincent, "Kwame Nkrumah's Mission and Vision for Africa and the World," ***Th***e ***Journal of Pan Africa Studies, vol:4, no.10,*** January, 2012.s.2-15

Finlay David J., "The Ghana Coup…. One Year Later," ***Trans-Action***, ***Vol:4, Issue: 6, May,1967 s.16-22.***

Gebe Boni Yao , "Ghana's Foreign Policy at Independence and the Implications of the 1966 Coup D'état," ***The Journal of Pan Africa Studies, vol.2, no.3,*** March, 2008.s.15-28.

Grischow Jeff, Kwame Nkrumah, Disability, and Rehabilitation in Ghana, 1957-1966, The ***Journal of African History***, Vol:52, No:2, 2011, s. 179-199.

Ivor Wilks, ''Asante in the Nineteenth Century: The Structure and Evolution of the Political Order,'' ***The Journal of African History,*** Vol: 17, No: 1, (1976), s. 130-153.

Kam Henry Kah "Africa Must Unite:" Vindicating Kwame Nkrumah and Uniting Africa against Global Destruction. ***The Journal of Pan African Studies, vol.4, no.10***, January 2012. s.42+

Karefa-Smart John, "Africa and the United Nations." ***International Organization Journals, Vol.19. Issue :3*** (summer 1965),s. 605-764.

Kwame Nkrumah, ''A Letter of Consolation to Dr. Kofi A. Busia: On the Coup in Ghana'', ***The Black Scholar,*** Vol: 3, No: 9, Black Battles (May 1972), s. 23-26.

Kwame Nkrumah. "Movement for Colonial Freedom." Phylon (1940-1956), ***Clark Atlanta University, Vol. 16, No.4 (4th Qtr*** s.397-409.

Lensink Robert , "Recipient Government Behavior and Effectiveness of Development Aid," ***DE Economist Vol:141, No:4***,1993,s.543-662.

Mahoney Jr William P., "Nkrumah in Retrospect," ***The Review of Politics, Vol:30, No:2,*** (April, 1968), s.246-250.

Mazrui Ali, "Nkrumah: The Leninist Czar," ***Transition***, ***Vol:126, No:26***, (1966), s. 8-17

Miescher Stephan F., "Nkrumah's Baby': the Akosombo Dam and the dream of development in Ghana, 1952–1966," ***Springer Science and Business Media, 2014. 6***: s.341–366.

Monfils Barbara S, "A Multifaceted Image: Kwame Nkrumah's Extrinsic Rhetorical Strategies," ***Journal of Black Studies, Vol.7, No.3*** (Mar., 1977), s.313-330.

Morris Milton D. "The Soviet African Institute and the Development of African Studies." ***The Journal of Modern African Studies, Vol:11. No:2***, (June,1973), s.247-265.

Noer Thomas J. , "The New Frontier and African Neutralism: Kennedy, Nkrumah and the Volta River Project," ***Diplomatic History, Volume 8, Issue 1***, 1 January, 1984,s.61-79.

Norman Uphoff T, "Ghana's Use of Economic Assistance, 1957-1966: A Supradisciplinary Analysis of Development," ***Studies in Comparative International Development, Vol:7, Issue:3,*** (Fall 1972) s.221-242.

Oren Gruenbaum,"Ghana and the Commonwealth," ***Commonwealth Update, Vol:97, Issue:394,*** s. 3-17.

Nwaubani Ebere, "Eisenhower, Nkrumah and the Congo Crisis." ***Journal of ContemporaryHistory, Vol.36, No.4*** (Oct., 2001), s. 599-622.

Perlo Victor, "Neo-Colonialism: The Last Stage of Imperialism by Kwame Nkrumah," ***Science & Society, Vol.31, No.1 (winter, 1967)***s.78-81.

Philip Osafo-Kwaako, ‘’Political Centralization in Pre-Colonial Africa,’’ ***Journal of Comparative Economics,*** Vol: 41. No: 3 (January 2013), s. 6-21.

Rhoda Howard, “Formation and Stratification of the Peasantry in Colonial Ghana.” ***The Journal of Peasant Studies***, Vol: 8, No: 1, (1980), s.61-80.

Ronald T Libby, “External Co-optation of Less Developed Country’s Policy Making: The Case of Ghana, 1969-1972,” ***Word Politics, Vol.29, No.1,*** (Oct., 1976), s.67-89.

Rothstein Robert L, “Foreign Policy and Development: From Nonalignment to International Class War,” ***International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944), vol.52***, ***No. 4,*** (Oct., 1976), s.98-616.

Runciman W.G., “Charismatic Legitimacy and One-Party Rule in Ghana,” ***European Journal of Sociology vol.4 (1963)***, s.148-165.

Rupe Simms, “I am a Non-Denominational Christian and Marxist Socialist:” A Gramscian Analysis of the Convention People’s Party and Kwame Nkrumah’s use of Religion, ***Sociology of Religion***, ***Vol.64,*** No.4, (Winter, 2003), s. 463-477.

Schittecatte Catherine, “From Nkrumah to NEPAD and Beyond: Has Anything Changed?” ***The Journal of Pan African Studies, vol.4, no.10,*** January, 2012.s.45-63.

Stephen Baier, “The Exchange Economy of Pre-Colonial Tropical Africa by Lars Sundstrom,” ***The International Journal of African Historical Studies*****,** Vol.10, No.2, (1977), s.365-366.

Stephen H. Hymer, ‘’Economic Forms in Pre-Colonial Ghana,’’ ***The Journal of Economic History***, Vol: 30, No.1, (March., 1970), s. 33-50.

Werlin Herbert, “Success Stories Ghana & South Korea: Lessons from World Bank Studies” ***Public Administration Development, Vol.11, Issue:3,*** 1999, s.245-255.

White Evans, “Kwame Nkrumah: Cold War Modernity, Pan-African Ideology and the Geopolitics of Development,” ***Geopolitics, Vol:8, Issue:2*** (September, 2010), s. 53-99.

Yakubu Saaka, “Recurrent Themes in Ghanaian Politics: Kwame Nkrumah’s Legacy,” ***Journal of Black Studies, Vol.24, No.3***, Special Issues: Social, Economic, Political, and Cultural Dimensions of Life in Ghana, (Mar., 1994), s.263-280.

DİĞER KAYNAKLAR

Ghana Today (Accra), 17 September, 1958.

Nkrumah at the United Nations Assembly. AT THE UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY, New York. September 23.

Seven Year Plan for National Reconstruction & Development. Financial Years 1963/64-1969/1970. Approved by Parliament of Ghana, 16th March, 1964. Office of the Planning Committee, Accra,s.73.

Dagomba People. www.britannica.com/topic/Dagomba#ref278682

Evaluating the Place of Nkrumah in Ghana's Political History: An Anti-Nkrumah. https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/features/Evaluating-the-Place-of-Nkrumah-in-Ghana-s-Political-History-An-Anti-Nkrumah-Perspective-22225.

Four Major Players in 1966 Coup, www.pulse.com.gh/1966-ghana-coup-four-major-players-in-the-1966-coup/85wcdm9

Historical maps of Ghana Empire, http://www.worldhistoricalatlass.com.

Nkrumah, Kennedy and the Volta River Project. https://www.researchgate.net/publication/307205242_Nkrumah_Kennedy_and_the_Volta_River_Project.

Political Activities in Ghana 1947-1957.

http://www.ghana.gov.gh/index.php/media-center/features/2888-political-party-activity-in-ghana-1947-to-1957.

Reflections on Late Kwame Nkrumah's Pan-Africanism Legacy. www.tanaforum.org.

Spencer in Ghana, Far from Home. Closer to Reality. http://spenceringhana.blogspot.com/2012/11/short-history-of-gonja-kingdom.html

Volta River Authority. http://www.vra.com/about_us/profile.php.

https://www.eaumf.org/ejm-blog/2018/2/15/february-13-1951-gov-sir-charles-arden-clarke-invites-nkrumah-to-form-a-government.

https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/NewsArchive/A-brief-history-of-housing-in-Ghana-117756.

ÖZET

Bu tezde, 6 Mart 1957 tarihinden, iktidardan düşme tarihi olan 24 Şubat 1966'ya kadar Dr. Kwame Nkrumah'nın liderliği altındaki Gana'nın iç ve dış siyaseti ele alınmaktadır.

Tezde öncelikle sömürge yıllarından itibaren günümüz Gana'sının tarihinin gelişimi ele alınmıştır. Bağımsızlığın kazanılması ve Nkrumah'ın iktidara gelişi sürecinin önemli tarihsel noktaları anlatılmıştır. Modern ve bağımsız Gana'nın kurucu lideri olan Nkrumah'ın hayatı anlatılarak, iktidara geldiğinde uygulamaya sokacağı politikaların şekillenmesini sağlayan düşünsel evrimi üzerinde durulmuştur. Nkrumah, Marksizm'den Bağımlılık Ekolüne kadar uzanan çeşitli fikir akımlarından etkilenmiştir. Liderin siyasi eğilimleri bağımsızlık sonrasında uygulamaya sokulan hükümet politikalarının şekillenmesinde çok etkili olmuştur. Nkrumah'ın liderliğindeki Gana "Afrika sosyalizmi" uygulamalarının kıtada kendini çok açık bir biçimde gösterdiği bir ülke olmuştur. Bu nedenle Gana örneğinin incelenmesi sömürgecilik sonrası Afrika'nın anlaşılabilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Çalışmada gene Nkrumah tarafından dile getirilen "Pan-Afrikanizm" anlayışı ve bu çerçevede izlenen politikalar üzerinde durulmuş, Gana'nın Soğuk Savaş döneminde büyük güçlerle ilişkileri de analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise Nkrumah iktidarının düşüşüne neden olan faktörler değerlendirilerek, 1966 yılında gerçekleşen darbenin nedenleri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

This thesis covered the internal and external policies of Ghana under the leadership of Dr. Kwame Nkrumah from 6th March, 1957 until his overthrow on 24th February, 1966.

It first started with pre-colonial days, through to the colonial days to present Ghana. The independence of Ghana, and Nkrumah's rise to political power was an important historical period. The life of the founder of modern independent Ghana, Nkrumah was examined, his rise to power brought about an intellectual evolution which shaped his policies. Nkrumah was influenced by various ideas from Marxism to the Dependency Theory. These political ideas shaped the policies that were pursued after independence. Under Nkrumah's leadership, Ghana became a country on the continent which showed herself as a form of 'African Socialism'. It is therefore important to study Ghana as an example of socialism as a post colonial African country.

Also, in this study, understanding Nkrumahs's pursuance of Pan-Africanism was also shown, and the policies which were pursued within the frame work. It also analized Ghana's relationship with the super powers during the Cold War era.

In the final part of the study, the factors that caused the decline of Dr. Kwame Nkrumah was evaluated, and the causes of the 1966 coup were also revealed.

KEYWORDS: Ghana, Nkrumah, Africa, Pan-Africanism, African Socialism, .